

วารสารหาดใหญ่วิชาการ

ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2561

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ บริหารธุรกิจและการจัดการ นิติศาสตร์ และสาขาวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการด้านการวิจัย และบทความวิชาการรูปแบบต่าง ๆ ของอาจารย์ และนักวิชาการทั่วไป
3. เพื่อเป็นสื่อกระตุ้นและสนับสนุนให้เกิดการวิจัย ค้นคว้า อย่างต่อเนื่อง

กำหนดเผยแพร่

ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน
ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม

เจ้าของ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

คณะที่ปรึกษา

อาจารย์ประณีต ดิษยะศริน
ศ.ดร.ไพศาล เหล่าสุวรรณ
ผศ.ดร.วิวัฒน์ ดิษยะศริน สัตยารักษ์
ดร.ธารพรรษ สัตยารักษ์

บรรณาธิการ

ผศ.ดร.กอแก้ว จันทร์กึ่งทอง

รองบรรณาธิการ

ดร.ขรรยง คชรัตน์

ประจำกองบรรณาธิการ

ศ.ดร.ธีระ เอกสมทราเมษฐ์	ม.สงขลานครินทร์
รศ.ดร.ขวัญกมล ดอนขวา	ม.เทคโนโลยีสุรนารี
รศ.ดร.สมบัติ เจริญจิระตระกูล	ม.สงขลานครินทร์
ผศ.ดร.บุญอริ ยี่หะ	ม.ราชภัฏสงขลา
ผศ.ดร.กฤษฎา กุณฑล	ม.ราชภัฏยะลา
ผศ.ดร.อนุ เจริญวงศ์ระยับ	ม.ราชภัฏพิบูลสงคราม
รศ.ดร.อาภรณ์ ดีนาน	ม.บูรพา
รศ.ดร.ชมพูนุท โกสลากร เพิ่มพูนวิวัฒน์	ม.ศรีนครินทรวิโรฒ
ผศ.ดร.อนิวัช แก้วจำนงค์	ม.ทักษิณ
ผศ.ดร.นิคม นาคอ้าย	ม.ราชภัฏพิบูลสงคราม
รศ.ดร.รพีพรรณ สุวรรณัฐโชติ	ม.หาดใหญ่
รศ.ดร.วัน เดชพิชัย	ม.หาดใหญ่
รศ.ทักษิณ ประธาน	ม.หาดใหญ่
ดร.ปรกรณ์ ลิ้มโยธิน	ม.หาดใหญ่
ดร.สิริลักษณ์ ทองพูน	ม.หาดใหญ่

บรรณาธิการฝ่ายบริหารจัดการ

อาจารย์สุชาดา สุวรรณษา

กองบรรณาธิการด้านภาษา

อาจารย์เอริก แกร์อัลสัน
อาจารย์ฮาгим สะมะแอ

กองจัดการธุรการ

นางสาวอริสรา พุกภัยกรณ์

ติดต่อสอบถาม ส่งบทความเพื่อลงตีพิมพ์ บรรณาธิการวารสารหาดใหญ่วิชาการ ศูนย์เผยแพร่ผลงานทางวิชาการ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110 E-mail : hu_apc@hu.ac.th

① บทความทุกเรื่องจะได้รับการตรวจสอบความถูกต้องทางวิชาการโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ① ข้อความและบทความในวารสารหาดใหญ่วิชาการเป็นแนวคิดของผู้เขียน มิใช่เป็นความคิดเห็นของคณะผู้จัดทำ และมิใช่ความรับผิดชอบของมหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ① กองบรรณาธิการ ไม่สงวนสิทธิ์การคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

วารสารหาดใหญ่วิชาการ

ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2561

สารบัญ

บทความวิจัย

การจัดการเชิงกลยุทธ์ของธุรกิจผู้ให้บริการโลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัด
เชียงใหม่ เพื่อรองรับการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ทัชชกร บัวล้อม.....1

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการตลาดกับความจงรักภักดีต่อร้านกาแฟสดในเขตกรุงเทพมหานคร

เกตุวดี สมบูรณ์ทวี.....21

เครือข่ายทางสังคมเพื่อการจัดการความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากป่า: กรณีศึกษาเครือข่าย
ลุ่มน้ำจาง จังหวัดลำปาง

เกศสุดา สิทธิสันติกุล, อารมณ์ โอภาสพัฒนกิจ, และ สมคิด แก้วทิพย์.....39

ปัจจัยจำแนกความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษา

อนุ เจริญวงศ์ระยัย.....55

บทความวิชาการ

การใช้กรอบอ้างอิงสมรรถนะด้านภาษาแห่งสหภาพยุโรปในระบบการศึกษาไทย

ฐิติพงศ์ เกตุอมร, พัชราวดี พรหมดวง, นุชฌาณ พายัพ, และ อรรถพร ชาญชญาณนนท์.....77

ความร่วมมือระหว่างสหภาพยุโรปกับตุรกีในการแก้ไขวิกฤตผู้ลี้ภัยชาวซีเรียระหว่างปี 2015-
2016: การโน้มน้าวด้วยประเด็นที่เชื่อมโยงกัน

อันวาร์ กอมะ.....89

บทความรับเชิญ

พัฒนาการด้านความปลอดภัยและอาชีวอนามัยในมาเลเซีย

พรชัย ลิขิตธรรมโรจน์.....105

HATYAI ACADEMIC JOURNAL

Vol.16 No.1 January - June 2018

CONTENTS

Research Article

Strategic Management of Small and Medium Logistic Service Providers (LSPs) in Chiang Mai Province

Tatchakorn Bualom.....1

The Relationship between Marketing Factors and Fresh Coffee Shop's Consumer Loyalty in Bangkok

Kedwadee Sombultawee.....21

Social Networking for Conflict Management in Forest Use: A Case Study of Jang Watershed Network, Lampang Province, Thailand

Katesuda Sitthisuntikul, Avorn Opatpatanakit, and Somkid Kaewthip.....39

Discriminating Factors Affecting Students' Retention of Decision-Making to Study in Vocational Education Institutions

Anu Jarernvonggrayab.....55

Academic Article

The Implementation of CEFR in the Thai Education System

Thitiphong Ketamon, Patcharawadee Pomduang, Nutsana Na Phayap, and Athaporn Hanchayanon.....77

Explaining EU-Turkey Cooperation on Syrian Refugee Crisis in 2015-2016: An Issue-Linkage Persuasion

Anwar Koma.....89

Invited Article

The Development of Occupational Safety and Health in Malaysia

Pornchai Likhitthammarot.....105

การจัดการเชิงกลยุทธ์ของธุรกิจผู้ให้บริการโลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อม ในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อรองรับการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

Strategic Management of Small and Medium Logistic Service Providers (LSPs) in Chiang Mai Province

ทัชชกร บัวล้อม^{1*}

Tatchakorn Bualom^{1*}

Abstract

The objectives of this study were to analyze strengths, weaknesses, opportunities, and threats (a SWOT analysis) of small and medium logistic service providers in Chiang Mai and to study strategic management of the providers for the challenges of ASEAN Economic Community. In-depth interviews highlighting key issues were applied as the tool for data collection of this qualitative research. The total number of participants was 31 and included small and medium logistic service providers, scholars, and other representatives. The finding from SWOT analysis revealed that the strengths of the providers are having expertise, a local understanding of the marketing culture, and a group of regular customers. The weaknesses of the providers are lack of vision, funding, technologies, and business networks. While the major opportunities of the providers are the ability to expand markets and to form up networks, the threats of the providers are the increase of effective business competitors. The providers' strategic management is operated in three stages: planning, operations, and follow-up. Most of the activities during the planning stage are not carefully planned but there is an emphasis on top-down operational authority. During the operations stage, strategic management is focused on maintaining customer's relations and lowering prices of the products. In the follow-up stage, the result shows that there was no systematic follow-up

¹วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง อ.ห้างฉัตร จ.ลำปาง 52190

*ผู้ให้การติดต่อ (Corresponding e-mail: ning_itim@hotmail.com)

รับบทความวันที่ 21 มิถุนายน 2560 รับลงตีพิมพ์วันที่ 4 เมษายน 2561

process, but there was an emphasis on receiving customers' complaints and dealing with the complaints, on a case-by-case basis.

Keywords: *ASEAN Economic Community, logistic service providers, SWOT analysis, strategic management*

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของธุรกิจผู้ให้บริการโลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดเชียงใหม่ต่อการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และ 2) ศึกษาการจัดการเชิงกลยุทธ์ของธุรกิจผู้ให้บริการโลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดเชียงใหม่เพื่อการรองรับการแข่งขันในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีแบบสัมภาษณ์ที่กำหนดกรอบประเด็นคำถามสำคัญเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เก็บข้อมูลจากผู้ให้บริการโลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดเชียงใหม่ ตลอดจนตัวแทนนักวิชาการ หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสิ้น 31 ราย ผลการศึกษาวเคราะห์สภาพแวดล้อมที่สำคัญของผู้ให้บริการ พบว่า มีจุดแข็ง คือ ความชำนาญและเข้าใจวัฒนธรรมการค้าในท้องถิ่น ตลอดจนมีฐานลูกค้าประจำ จุดอ่อน คือ การขาดวิสัยทัศน์ ขาดเงินทุนและเทคโนโลยี ตลอดจนไม่มีการรวมกลุ่มหรือสร้างพันธมิตร ด้านโอกาส คือ การขยายตลาดลูกค้าและการสร้างพันธมิตรเพิ่มขึ้น และอุปสรรค คือ คู่แข่งขันมีจำนวนมากขึ้นและศักยภาพสูง ด้านการจัดการเชิงกลยุทธ์ของผู้ประกอบการ พบว่า ในขั้นการวางแผนกลยุทธ์ ส่วนใหญ่ไม่มีการวางแผนชัดเจน แต่เน้นการสั่งการจากเจ้าของลงมา (Top-Down) ขั้นการดำเนินกลยุทธ์ พบว่า กลยุทธ์ที่นิยมใช้มากที่สุด คือ การรักษาความสัมพันธ์กับลูกค้า และการกำหนดราคาต่ำ ขั้นการติดตามกลยุทธ์ พบว่า ไม่มีการติดตามอย่างเป็นระบบ แต่เน้นรับฟังข้อร้องเรียนจากลูกค้า และแก้ไขตามสถานการณ์

คำสำคัญ: *ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน, ธุรกิจผู้ให้บริการโลจิสติกส์, การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม, การจัดการเชิงกลยุทธ์*

บทนำ

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations: ASEAN) หรือประชาคมอาเซียนเป็นการรวมตัวกันของประเทศสมาชิกอาเซียน 10 ประเทศ และเกิดความร่วมมือด้านเศรษฐกิจไปสู่การเป็น “ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” (ASEAN Economic Community หรือ AEC) ในปี พ.ศ. 2558 เพื่อให้อาเซียนกลายเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน ตลอดจนมีการเปิดเสรีการค้าระหว่างกัน

สำหรับสาขาบริการโลจิสติกส์ถูกกำหนดให้นำร่องเปิดเสรีบริการในปี พ.ศ. 2556 ซึ่งเปิดโอกาสให้นักลงทุนอาเซียนสามารถเข้าไปทำธุรกิจโลจิสติกส์ในประเทศสมาชิกอื่นได้ รวมทั้งสามารถถือหุ้นในธุรกิจได้กว่าร้อยละ 70 การเปิดเสรีบริการโลจิสติกส์นี้กลายเป็นประเด็นที่ถูกจับตามองในประเทศไทย เพราะตั้งอยู่ในจุดยุทธศาสตร์สำคัญที่ถือเป็นศูนย์กลางอาเซียนตามกรอบ โครงการพัฒนาเส้นทางเศรษฐกิจต่าง ๆ เชื่อมโยงประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคผู้นำโขงเข้าด้วยกันตามแนวระเบียงเศรษฐกิจ 3 แนวหลัก ได้แก่

ระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor) ระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor) และระเบียงเศรษฐกิจตอนใต้ (Southern Economic Corridor) ดังนั้น นอกจากการขนส่งสินค้าภายในประเทศและระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านแล้ว การขนส่งสินค้าภายในภูมิภาคโดยใช้เส้นทางผ่านไทยจะมากขึ้นอีกด้วย ด้วยเหตุนี้กลุ่มธุรกิจผู้ให้บริการโลจิสติกส์ (Logistic Service Providers: LSPs) จึงได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งเป็นทั้งโอกาสและอุปสรรคที่ท้าทาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มธุรกิจผู้ให้บริการโลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อมของไทย (Small and Medium Enterprises: SMEs) โดยกลุ่ม SMEs ซึ่งมีมากถึงร้อยละ 80 ของกลุ่มผู้ประกอบการทั้งหมด เป็นกลุ่มที่มีทุนจดทะเบียนต่ำกว่า 5 ล้านบาท มักทำธุรกิจแบบดั้งเดิม และบริหารงานแบบครอบครัว (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2555)

ขณะที่จังหวัดเชียงใหม่ได้ชื่อว่าเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การค้า การท่องเที่ยวและโลจิสติกส์ของภาคเหนือ เป็นจังหวัดขนาดใหญ่ที่มีความพร้อมในด้านคมนาคมทั้งทางบก ทางราง และทางอากาศ รวมถึงมีมูลค่าของผลิตภัณฑ์มวลรวม (GPP: Gross Provincial Product) สูงที่สุดในภาค (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554) ทั้งนี้ ภายใต้อาณัติ AEC จังหวัดเชียงใหม่ได้รับการจับตามองจากเหล่านักลงทุนด้วยความพร้อมของจังหวัด และเป็นจุดภูมิศาสตร์สำคัญในการผลักดันความร่วมมือเชื่อมโยง 600 ล้านคนของอาเซียนผูกโยงเข้ากับจีนภายใต้การเชื่อมโยงผ่านเส้นทาง R3A (คุนหมิง-กรุงเทพฯ) จึงเป็นพื้นที่ดึงดูดกลุ่มธุรกิจโลจิสติกส์ ซึ่งถือเป็นธุรกิจสนับสนุนการค้า จากการศึกษางานวิชาการส่วนใหญ่ที่ผ่านมาพบว่ามักเป็นการศึกษาถึงผลกระทบของธุรกิจบริการโลจิสติกส์ที่มีต่อการเปิดเสรีภาคบริการในระดับมหภาค แต่ยังขาดการศึกษาเจาะลึกถึงกลุ่มผู้ให้บริการขนาดกลางและขนาดย่อม โดยเฉพาะในพื้นที่ของจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งเป็นจุดภูมิศาสตร์สำคัญ นอกจากนี้ยังพบปัญหาว่าผู้ให้บริการด้านโลจิสติกส์ในจังหวัดส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมที่มีปัญหาเกี่ยวกับการจัดการและศักยภาพในการแข่งขัน อาทิ ขาดองค์ความรู้ด้านการจัดการโลจิสติกส์ และการเปิดการค้าเสรี โดยไม่ให้ความสนใจ มองว่าเป็นเรื่องไกลตัว และเชื่อว่าบริษัทต่างชาติจะไม่ลงมาแข่งขันในตลาดท้องถิ่น ซึ่งแตกต่างกับมุมมองของกลุ่มนักวิชาการและภาครัฐ ตลอดจนขัดแย้งกับสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ทั้งยังมีปัญหาในการบริหารต้นทุน ขาดระบบบริหารงานแบบมืออาชีพ ขาดเทคโนโลยี พาหนะ เครื่องมือ อุปกรณ์เก่าและล้าสมัย ขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณภาพ เป็นต้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาว่าผู้ประกอบการที่ให้บริการด้านโลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดเชียงใหม่มีการจัดการเชิงกลยุทธ์อย่างไร เพื่อการรองรับการแข่งขันในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่เกิดขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) ของธุรกิจผู้ให้บริการด้านโลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดเชียงใหม่ต่อการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน
2. เพื่อศึกษาการจัดการเชิงกลยุทธ์ของธุรกิจผู้ให้บริการโลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อการรองรับการแข่งขันในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิด

แนวคิดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ

Hill (2007) ได้อธิบายว่า การรวมตัวกันทางด้านเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค หมายถึง ข้อตกลงระหว่างประเทศที่มีภูมิภาคใกล้เคียงกัน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะลดหรือยกเลิกอุปสรรคการค้า นำไปสู่การเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ และปัจจัยการผลิตอย่างเสรีระหว่างกัน ฌักส์ กูลิสร์ (2554) ได้กล่าวว่า การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจส่งผลให้ผลผลิตโดยรวมของโลกเพิ่มขึ้น เกิดการลงทุนทางตรง ถ่ายทอดเทคโนโลยีแต่ก่อให้เกิดผลกระทบในแง่ลบ เช่น สูญเสียผลประโยชน์จากการย้ายฐานการผลิต มีการแข่งขันเพิ่มมากขึ้น เมื่อระยะเวลาผ่านไป ความแตกต่างทางด้านราคาจะหมดไป การแข่งขันจะรุนแรงขึ้น สอดคล้องกับบันทึก สุทธิการณีย์ และ ศิวณัฐ อรรถาณศรี (2556) กล่าวว่า ผลกระทบจากการเปิดเสรีภาคบริการนี้มีทั้งบวกและลบต่อผู้ประกอบการ มีโอกาสที่จะโดนคู่แข่งต่างชาติมารุกรานและแย่งส่วนแบ่งการตลาดในประเทศไป ในขณะเดียวกันก็มีโอกาสที่จะรุกเข้าไปแย่งส่วนแบ่งทางการตลาดในประเทศอื่นในอาเซียนได้เหมือนกัน

การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม

ศาสตราจารย์ สุขศรีวงศ์ (2550) กล่าวว่า การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมช่วยให้ทราบสถานการณ์ที่เป็นจริงและมีผลกระทบต่อการบริหารงานองค์กร เพื่อให้การกำหนดกลยุทธ์สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม องค์กรจำเป็นต้องวิเคราะห์สภาพแวดล้อมก่อน โดยเทคนิคที่ใช้กันอยู่แพร่หลาย คือ เทคนิคที่เรียกว่าการวิเคราะห์สวอต (SWOT Analysis) เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์สถานการณ์ขององค์กร (สมคิด บางโม, 2551) ได้แก่ (1) จุดแข็ง (Strength) หมายถึง ปัจจัยภายในองค์กรซึ่งนำไปสู่ความแข็งแกร่งหรือความได้เปรียบขององค์กร (2) จุดอ่อน (Weakness) หมายถึง ปัจจัยภายในองค์กรซึ่งนำไปสู่ความอ่อนแอหรือความเสียเปรียบขององค์กร (3) โอกาส (Opportunity) หมายถึง ปัจจัยภายนอกองค์กรซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานขององค์กรและเอื้อต่อความสำเร็จ และ (4) อุปสรรค (Threat) หมายถึง ปัจจัยภายนอกองค์กรซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานและทำให้องค์กรล้มเหลวได้

แนวคิดการจัดการเชิงกลยุทธ์

สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์ (2544) กล่าวว่า กลยุทธ์ หมายถึง การตัดสินใจที่สัมพันธ์กับการคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมเพื่อปรับตัวในอนาคต ศาสตราจารย์ สุขศรีวงศ์ (2550) อธิบายว่า การจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นรูปแบบทางการจัดการองค์กร โดยการพิจารณาสภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญและหาแนวทางที่เป็นเอกลักษณ์และโดดเด่นมาเป็นจุดสำคัญต่อการแข่งขัน สำหรับการจัดการเชิงกลยุทธ์ในบริษัทขนาดเล็กก็มีความสำคัญไม่แพ้กัน แม้ว่ากลยุทธ์นี้จะเกี่ยวข้องแค่การดำเนินงานวันต่อวัน ไม่เป็นทางการหรือดำเนินการโดยเจ้าของคนเดียว (เดวิด, 2546) ปกติแล้วกระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management Process) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ (1) การวางแผนกลยุทธ์ (Strategy Formulation) เป็นการนำทิศทางขององค์กรที่กำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ มาพัฒนาเพื่อเป็นแนวทางดำเนินงานในอนาคต โดยทุกฝ่ายควรมีส่วนร่วม (สุพานี สฤณภูวนิช, 2553) (2) การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ (Strategy Implementation) ให้เป็นไปตามแผนงานอย่างเป็นรูปธรรม ผ่านการประสานงานร่วมกันอย่างเป็นระบบในองค์กร (3) การควบคุมประเมินผลกลยุทธ์ (Controlling and Evaluation) คือ กำหนดวิธีการควบคุม ติดตาม ประเมินผล เพื่อดูว่า

กลยุทธ์ที่นำไปใช้นั้นบรรลุผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า การจัดการเชิงกลยุทธ์เป็นเรื่องของการกำหนดวิธีการหรือแนวทางในการดำเนินงานขององค์กรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้น ซึ่งเป็นการบริหารงานแบบองค์รวมที่แตกต่างไปจากการบริหารตามหน้าที่พื้นฐานทั่วไป

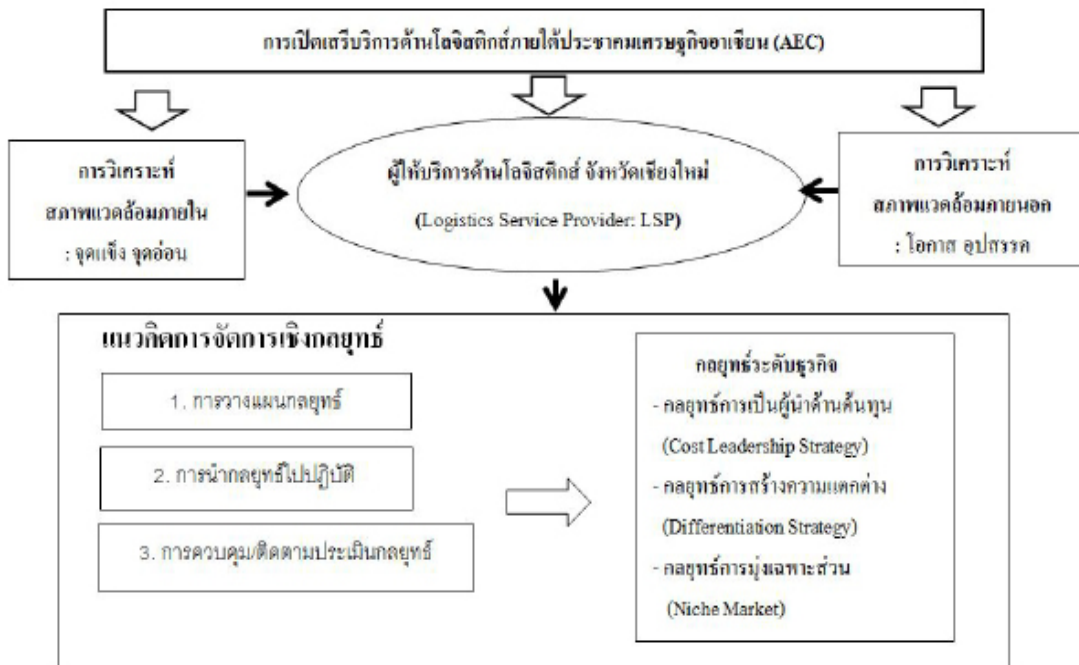
กลยุทธ์ระดับธุรกิจ (Business Level Strategy) Michael E. Porter (อ้างถึงใน เอกชัย อภิศักดิ์กุล, 2556) ได้กล่าวว่า กลยุทธ์ระดับธุรกิจมี 3 ลักษณะ คือ (1) กลยุทธ์การเป็นผู้นำด้านต้นทุน (Cost Leadership) คือ การปรับปรุงต้นทุนให้ต่ำเพื่อเสนอสินค้าหรือบริการแก่ลูกค้าด้วยราคาที่ต่ำกว่าคู่แข่ง (2) กลยุทธ์การสร้างแตกต่าง (Differentiation) เป็นกลยุทธ์ที่มุ่งสร้างมูลค่าต่าง ๆ ให้โดดเด่นเหนือคู่แข่ง ลูกค้า และคอลลิสต์ (2548) ได้กล่าวว่า การสร้างแตกต่าง หมายถึง การสร้างแตกต่างในเชิงคุณภาพหรือเอกลักษณ์ในการให้บริการ (3) กลยุทธ์การมุ่งเฉพาะส่วน (Niche Market) อิทธิ, ฮอสทิสตัน, และ ไอร์แลนด์ (2551) ได้อธิบายว่าเป็นกลยุทธ์ที่บริษัทตั้งใจจะสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายขนาดเล็กที่เฉพาะหรือเป็นกลุ่มที่แตกต่างของผลิตภัณฑ์ สุดใจ วันอุดมเดชชัย (2556) กล่าวว่า กลยุทธ์มุ่งเน้นลูกค้าเฉพาะส่วนจะได้รับประโยชน์จากการที่บริษัทสามารถรู้จักตลาดเฉพาะกลุ่มที่มีความเฉพาะเจาะจงได้เป็นอย่างดี และสามารถอยู่ใกล้ชิดลูกค้า ตอบสนองต่อความต้องการที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการโลจิสติกส์และผู้ให้บริการโลจิสติกส์

ทวีศักดิ์ เทพพิทักษ์ (2550) อธิบายว่า การจัดการโลจิสติกส์ (Logistic Management) เกี่ยวข้องกับการนำสินค้าไป ณ สถานที่ที่มีความต้องการตรงตามเวลา โดยมีการบูรณาการด้านข้อมูลข่าวสาร การขนส่งสินค้าคงคลัง การเคลื่อนย้ายพัสดุ การบรรจุหีบห่อ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ประสานกันโดยมีต้นทุนต่ำที่สุด และมีระดับการให้บริการสูงสุด ดังนั้น จึงอธิบายได้ว่า การจัดการโลจิสติกส์ เป็นกระบวนการทำงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้าย จัดเก็บ รวบรวม และกระจายสินค้า วัตถุดิบหรือบริการให้มีประสิทธิภาพสูงสุดทั้งในด้านสถานที่ เวลา และค่าใช้จ่าย พชรี แซ่เตีย (2553) กล่าวว่า หลักการสำคัญของการจัดการโลจิสติกส์ คือ การแบ่งแยกงานตามความถนัด ธุรกิจจะมอบหมายงานที่ตนมีความเชี่ยวชาญน้อยกว่าหรือมีต้นทุนสูงกว่าไปให้กับผู้ให้บริการภายนอกหรือที่เรียกว่า “ผู้ให้บริการทางด้านโลจิสติกส์” พงษ์ชัย อธิคมรัตนกุล (2550) อธิบายว่า ธุรกิจบริการด้านโลจิสติกส์เป็นธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการรับส่ง ดูแล สินค้าและบริการต่าง ๆ ให้กับเจ้าของ ในการเคลื่อนย้าย จัดเก็บ รวบรวมและกระจายวัตถุดิบ ชิ้นส่วน และสินค้าต่าง ๆ ให้เกิดประสิทธิภาพด้านต้นทุนและการแข่งขัน

จามร สุวรรณฉาย (2550) กล่าวว่า ผู้ประกอบการโลจิสติกส์ในจังหวัดเชียงใหม่ส่วนใหญ่มีขนาดค่อนข้างเล็ก มีความสามารถในการให้บริการที่ไม่ซับซ้อน มุ่งเน้นให้บริการเฉพาะด้านและเฉพาะพื้นที่เป็นหลัก ดังนั้น จึงเป็นความท้าทายของผู้ประกอบการที่จะปรับตัวในการแข่งขันภายใต้การเปิดเสรีในปัจจุบัน ทวีศักดิ์ เทพพิทักษ์ (2554) กล่าวว่า ก่อนที่ผู้ประกอบการโลจิสติกส์ของไทยจะเตรียมปรับกลยุทธ์เชิงรุกหรือเชิงรับนั้น ควรมีการประเมินตนเองเสียก่อนว่า SWOT ตัวเองอยู่ตรงไหน และปัจจัยภายนอกจะส่งผลกระทบต่อมากน้อยเพียงใดจะได้ตั้งรับได้ ซึ่งการรับมือกับผู้ให้บริการโลจิสติกส์จากต่างชาตินั้น ต้องควบคุมคุณภาพการบริการให้เป็นมาตรฐานสากล จากวัตถุประสงค์การวิจัยและแนวคิดทฤษฎีสามารถสรุปกรอบแนวคิดการวิจัย ดังรูปที่ 1

กรอบแนวคิด

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษานี้คือผู้ประกอบการด้านโลจิสติกส์ที่เป็น SMEs (ทุนจดทะเบียนไม่เกิน 5 ล้านบาท) ในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 376 ราย โดยเลือกศึกษาใน 3 เขตอำเภอ คือ อำเภอเมือง หางดง และสันทราย เท่านั้น เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีผู้ประกอบการมากที่สุด 3 อันดับในจังหวัด ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนกว่าร้อยละ 80 ของจำนวนผู้ประกอบการโลจิสติกส์ที่เป็น SMEs ทั้งหมด หรือคิดเป็น 296 รายจากทั้งหมด 376 ราย (สำนักงานพัฒนาธุรกิจการค้า จังหวัดเชียงใหม่, 2557) หลังจากนั้นจึงนำมาคัดกรองเพื่อกำหนดกลุ่มประชากรภายใต้เงื่อนไข 1) ต้องเป็นผู้ประกอบการที่เริ่มก่อตั้งธุรกิจก่อนปี พ.ศ. 2551 เพราะเป็นปีแรกที่มีการอนุญาตให้กลุ่มทุนอาเซียนเข้ามาประกอบธุรกิจโดยถือหุ้นได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 49 ทั้งยังถือเป็นกลุ่มผู้ประกอบการที่ค่อนข้างมั่นคงและดำเนินงานภายใต้ช่วงเปลี่ยนผ่านเข้าสู่การเปิดเสรีภาคบริการ และ 2) ให้บริการในกิจกรรมโลจิสติกส์ 3 ด้าน ได้แก่ (1) การขนส่งสินค้า (2) การจัดเก็บสินค้า เช่น บริหารคลังสินค้า กระจายสินค้าหรือบริการด้านบรรจภัณฑ์ (3) ด้านพิธีการเอกสารต่าง ๆ โดยสรุปพบว่าจากจำนวนผู้ประกอบการด้านโลจิสติกส์ที่เป็น SMEs ในเขต 3 อำเภอ มีผู้ประกอบการที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขสองข้อนี้ซึ่งถือเป็นกลุ่มประชากรทั้งหมด จำนวน 102 ราย

กลุ่มตัวอย่าง เลือกตัวแทนมาจากกลุ่มประชากรแบบใช้วิจารณญาณ (Judgement Sampling) เพื่อ

ให้มีคุณสมบัติตามที่กำหนด โดยการกำหนดขนาดตัวอย่างใช้วิธีเกณฑ์ค่าร้อยละของประชากร หากประชากรเป็นจำนวนหลักร้อยใช้จำนวนกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 25 (สมชาย วรภิเกษมสกุล, 2553) ดังนั้น จึงเลือกผู้ประกอบการมาจำนวนทั้งสิ้น 27 ราย โดยศึกษาในประเด็นของความรู้ ความเข้าใจพื้นฐาน และมุมมองต่อการเปิดเสรีโลจิสติกส์ วิเคราะห์สภาพแวดล้อมของผู้ประกอบการ ตลอดจนการจัดการกลยุทธ์ในการดำเนินธุรกิจภายใต้การเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน นอกจากนี้ ยังสัมภาษณ์ตัวแทนหน่วยงานรัฐและเอกชน ตลอดจนองค์กรที่เกี่ยวข้องอีกหน่วยงานละ 1 ราย ได้แก่ ตัวแทนนักวิชาการจากหน่วยวิจัยการจัดการโซ่อุปทานและวิศวกรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตัวแทนหอการค้าเชียงใหม่ที่ปรึกษาทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องทางด้านโลจิสติกส์ และตัวแทนบริษัทเอกชนโลจิสติกส์ต่างขนาดกันใหญ่ ทั้งหมดจำนวน 4 ราย โดยศึกษาในประเด็นความคิดเห็นต่อสถานการณ์ของผู้ประกอบการโลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดเชียงใหม่ต่อการเปิดเสรีโลจิสติกส์ภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ตลอดจนการให้ข้อเสนอแนะรวมสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 31 ราย

เครื่องมือวิจัย

การศึกษาค้นคว้านี้ผู้ศึกษาใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีแบบสัมภาษณ์ที่กำหนดประเด็นคำถามเป็นเครื่องมือสำคัญในการรวบรวมข้อมูลศึกษาวิจัย และได้รับการตรวจสอบแบบสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญด้านบริหารธุรกิจซึ่งเป็นที่ปรึกษาโครงการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในระดับทฤษฎีและระดับปฐมภูมิจากการใช้เครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพทั้งการจากสัมภาษณ์และสังเกตกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยเทคนิคการจำแนกและจัดระบบข้อมูลการจัดการกลยุทธ์ของผู้ประกอบการ รวมทั้งสังเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิดที่ได้วางไว้

ผลการวิจัย

จากข้อมูลสถิติของสำนักงานพัฒนาธุรกิจการค้า จังหวัดเชียงใหม่ ในปี 2557 พบว่า มีผู้ประกอบการโลจิสติกส์ที่จดทะเบียนในเชียงใหม่ (ทุกขนาดธุรกิจ) ทั้งหมด 418 ราย แต่เป็นผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ที่มีทุนจดทะเบียนไม่เกิน 5 ล้านบาท ถึง 376 ราย หรือคิดเป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 90 และส่วนใหญ่ใช้ระบบการบริหารจัดการแบบครอบครัว

ผลการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 27 ราย พบว่า มีความรู้และความเข้าใจพื้นฐานต่อการเปิดเสรีภาคบริการโลจิสติกส์ใน 2 ลักษณะ คือ (1) กลุ่มที่มีการรับรู้และมีความเข้าใจในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 20 โดยกลุ่มนี้มีการติดตามข่าวสาร นิยมเข้าร่วมอบรมสัมมนาหาความรู้เพิ่มเติม ต้นตัวเกี่ยวกับการเปิด AEC และ (2) กลุ่มที่มีการรับรู้และมีความเข้าใจในระดับน้อยหรือไม่มีเลย คิดเป็นร้อยละ 80 เป็นกลุ่มผู้ประกอบการรายย่อยที่มีการรับรู้อย่างผิวเผินเกี่ยวกับ AEC ผ่านสื่อต่าง ๆ อาทิ โทรทัศน์ วิทยุหรือสื่อสิ่งพิมพ์เท่านั้น แต่ไม่ทราบถึงรายละเอียด ระเบียบ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ หรือผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ดังนั้น มุมมองความเข้าใจของผู้ประกอบการต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมอันเกิดจากการเปิดเสรีโลจิสติกส์จึงแบ่งออกเป็น

2 ลักษณะ คือ (1) ผู้ประกอบการร้อยละ 37 มองว่าการเปิดเสรีโลจิสติกส์ภายใต้ AEC มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางการแข่งขันทั้งในแง่บวก อาทิ โอกาสในการขยายตลาดและลูกค้า ในแง่ลบ อาทิ จำนวนคู่แข่งเพิ่ม ปัญหาการถูกแย่งงาน เป็นต้น บางรายแสดงทัศนะไม่เห็นด้วยกับการเปิดเสรีโลจิสติกส์ เพราะยังไม่มีความรู้และไม่พร้อมต่อการรับมือ (2) ผู้ประกอบการ 17 ราย หรือร้อยละ 63 มองว่าการเปิดเสรีโลจิสติกส์ภายใต้ AEC ไม่มีผลกระทบต่อการแข่งขัน อีกทั้งมองว่าที่ธุรกิจประสบปัญหาในปัจจุบันเกิดจากสาเหตุปัจจัยอื่น ๆ มากกว่าเช่น เศรษฐกิจตกต่ำ การแข่งขันกันเองในท้องถิ่น ต้นทุนเพิ่มสูงขึ้น เป็นต้น จากมุมมองดังกล่าวทำให้ผู้ประกอบการมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อการเปิดเสรีโลจิสติกส์ ปรากฏอยู่ 2 รูปแบบ คือ (1) การหลีกเลี่ยงการเปลี่ยนแปลง ผู้ประกอบการกว่าร้อยละ 56 เลือกที่จะอยู่นิ่งเฉย รอคู่สถานการณ์และใช้การแก้ไขเฉพาะหน้าแบบวันต่อวัน และ (2) การตอบโต้การเปลี่ยนแปลง ผู้ประกอบการร้อยละ 44 มีการติดตามข่าวสาร พยายามวางแผนและปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นด้วยวิธีการต่าง ๆ อาทิ เริ่มนำเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้ส่งบุคลากรไปอบรมเพิ่มความรู้ ตลอดจนให้ทุนการศึกษาและการเร่งพัฒนาการบริการ เป็นต้น

จากพื้นฐานความรู้ความเข้าใจตลอดจนปฏิกิริยาต่อการเปลี่ยนแปลงของผู้ประกอบการล้วนส่งผลต่อการจัดการเชิงกลยุทธ์ที่ผู้ประกอบการเลือกใช้ในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) ของธุรกิจผู้ให้บริการด้านโลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดเชียงใหม่ต่อการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC)

1.1 จุดแข็ง (S: Strength) มี 4 ประการ ได้แก่ 1) ผู้ประกอบการมีความเชี่ยวชาญในพื้นที่และชำนาญในงานของตน เนื่องจากก่อตั้งมานานและเป็นคนในท้องถิ่น รู้จักเส้นทาง รู้จักวัฒนธรรมการค้า เช่น บางรายชำนาญในเส้นทางการขนส่งเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน รู้ข้อจำกัดของเส้นทางดี 2) มีความสัมพันธ์อันดีกับลูกค้ามายาวนาน คู่ค้าเป็นกันเอง ทำให้เข้าใจและรู้จักพฤติกรรมลูกค้าของตน อาศัยความเชื่อใจกัน และมีความจงรักภักดีต่อกัน 3) มีเครือข่ายฐานลูกค้าประจำดั้งเดิมในท้องถิ่น มักเป็นกลุ่มลูกค้าที่ใช้บริการอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอและมีความคุ้นเคยกันอย่างดี และ 4) มีความคล่องตัวและยืดหยุ่น ง่ายต่อการปรับเปลี่ยน เพราะเป็นองค์กรขนาดเล็ก บริหารงานแบบครอบครัว ทำให้อำนาจการตัดสินใจอยู่ในมือบุคคลไม่กี่คน และมีจำนวนพนักงานไม่มาก

1.2 จุดอ่อน (W: Weakness) มี 9 ประการ ได้แก่ 1) ขาดข้อมูล ความรู้หรือไม่เข้าใจเกี่ยวกับการเปิดเสรีโลจิสติกส์หรือการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จึงไม่ใส่ใจและตื่นตัวถึงการเปลี่ยนแปลง ขาดการวางแผนรองรับ 2) ขาดสภาพคล่อง ขาดแคลนเงินทุนในการพัฒนาศักยภาพ ตลอดจนการเข้าถึงแหล่งทุนทั้งของภาครัฐและเอกชนทำได้ยาก เนื่องจากธุรกิจขนาดเล็กขาดความน่าเชื่อถือ ขาดหลักทรัพย์หรือบุคคลค้ำประกัน 3) ขาดทายาทที่จะมาต่อยอดธุรกิจ ผู้ประกอบการบางส่วนอายุมากใกล้หมดไฟ ขาดความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาหรือขยายกิจการ เพราะทายาทไม่สืบทอดกิจการ 4) ไม่มีวิสัยทัศน์และความเป็นมืออาชีพในการบริหาร เพราะก่อตั้งมานาน อาศัยประสบการณ์และความเคยชินในการบริหารงานแบบเดิม ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง เน้นการทำงานแบบวันต่อวัน ใช้การตัดสินใจบนสัญชาตญาณ 5) ขาดการรวมกลุ่มหรือพันธมิตรทางธุรกิจ ต่างคนต่างทำ มีความกังวลและทัศนคติในแง่ลบต่อการสร้างเครือข่ายกลัวความลับ

ขององค์กรรัฐวิสาหกิจ การสูญเสียประโยชน์ 6) ขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณภาพ เพราะเป็นกิจการขนาดเล็ก จึงไม่ดึงดูดบุคลากรที่มีคุณภาพสูงเข้าร่วมงาน มีอัตราการเข้าออกของพนักงานสูง 7) ไม่มีระบบการทำงาน และการให้บริการที่เป็นมาตรฐาน ขาดเทคโนโลยี ตลอดจนขาดการกำหนดคุณภาพการบริการที่เป็น มาตรฐาน อาทิ การกำหนดอัตราค่าบริการโดยอาศัยการประมาณการ 8) ขาดความรู้ทางด้านภาษาต่างประเทศ รวมถึงทักษะด้านการจัดการโลจิสติกส์ที่แท้จริง จึงไม่สามารถยกระดับไปสู่ความเป็นสากล และ 9) มัก แข่งขันโดยใช้วิธีการตัดราคาค่าบริการกันเอง จนทำให้โครงสร้างราคาของตลาดเสียไป

1.3 โอกาส (O: Opportunity) มี 5 ประการ ได้แก่ 1) การเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เป็น โอกาสในการขยายตลาดและฐานลูกค้า การรวมกันเป็นตลาดเดียว (Single Market) ก่อให้เกิดการเคลื่อนย้าย สินค้าและบริการมากขึ้น 2) มีโอกาสในการสร้างเครือข่ายพันธมิตรทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ รวมทั้งมีโอกาเข้าไปรับช่วงงานต่อจากผู้ให้บริการรายใหญ่ 3) การเติบโตของตลาดการค้าออนไลน์ใน ปัจจุบัน ทำให้แนวโน้มการจัดส่งแบบ Door-to-Door เพิ่มขึ้น เอื้อต่อการให้บริการของธุรกิจโลจิสติกส์ ซึ่งช่วยสนับสนุนระบบการค้าในห่วงโซ่อุปทาน 4) ความช่วยเหลือของภาครัฐที่กำลังตื่นตัวเรื่องการเปิด เสรีโลจิสติกส์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การอบรมให้ความรู้ การช่วยเหลือผ่านโครงการ เป็นต้น และ 5) จังหวัด เชียงใหม่ตั้งอยู่ในตำแหน่งที่สามารถเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน จึงได้รับความสนใจและดึงดูดการลงทุน ของภาคธุรกิจต่าง ๆ ส่งผลดีต่อกลุ่มธุรกิจโลจิสติกส์

1.4 อุปสรรค (T: Threat) มี 5 ประการ ได้แก่ 1) มีคู่แข่งอยู่เป็นจำนวนมาก ทั้งผู้ให้บริการที่ จดทะเบียนอย่างถูกต้องและผู้ให้บริการที่จดทะเบียนอย่างไม่ถูกต้อง (ลักลอบดำเนินการ) 2) การเข้ามาของ คู่แข่งรายใหม่ทำได้ง่ายและมีจำนวนมากขึ้นตามการเติบโตของเศรษฐกิจ โดยเฉพาะคู่แข่งรายใหญ่ จากต่างชาติที่มีศักยภาพมากกว่า 3) ไม่มีหน่วยงานเข้ามาดูแลกลุ่มผู้ประกอบการโลจิสติกส์ในจังหวัด อย่างแท้จริงและเป็นรูปธรรม 4) ต้นทุนในการดำเนินงานของธุรกิจในปัจจุบันเพิ่มสูงขึ้นจากปัจจัยต่าง ๆ อาทิ ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง อัตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ ขณะที่การขึ้นราคาค่าบริการของผู้ประกอบการนั้นทำได้ ยาก และ 5) ปัญหาการคอร์รัปชันเรียกสินบนของเจ้าหน้าที่รัฐบางรายในท้องถิ่น เกิดเป็นต้นทุนที่ไม่ สามารถเปิดเผยได้

อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญ คือ ผู้ประกอบการแต่ละรายควรต้องทำการวิเคราะห์ SWOT ของตนเอง เพื่อให้ทราบถึงศักยภาพของตน และเพื่อให้สามารถกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสม ซึ่งแตกต่างกันตามจุดแข็ง และจุดอ่อนที่ตนเองมี ภายใต้เงื่อนไขของโอกาสและอุปสรรคที่เกิดขึ้น

2. การจัดการเชิงกลยุทธ์ของธุรกิจผู้ให้บริการด้านโลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัด เชียงใหม่ในการรองรับการแข่งขันเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) แบ่งออกได้เป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1: การวางแผนกลยุทธ์ พบว่า ผู้ประกอบการกว่า 24 ราย หรือร้อยละ 90 การบริหารงาน ส่วนใหญ่อาศัยประสบการณ์และความชำนาญของผู้บริหารในการตัดสินใจและสั่งการลงมาโดยตรง กล่าวคือ การวางแผนหลักมาจากเจ้าของหรือผู้บริหารระดับสูงของบริษัทขาดการวางแผนหรือจัด ประชุมอย่างเป็นทางการ เป็นลักษณะการบริหารงานแบบ TOP-Down พนักงานระดับล่างไม่มีส่วนร่วม

ในขั้นตอนนี้ ในขณะที่ผู้ประกอบการ 3 ราย หรือร้อยละ 10 เท่านั้น ที่บริหารงานแบบ Bottom-Up คือ การเปิดรับให้พนักงานหรือผู้ปฏิบัติระดับล่างเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน รับฟังความคิดเห็นของลูกน้อง ในฐานะที่เป็นผู้ปฏิบัติงานจริงและเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นหน้างาน พร้อมทั้งให้อำนาจตามสมควรในการปรับเปลี่ยนแผนการดำเนินงานให้เหมาะสมตามสถานการณ์จริง

ตารางที่ 1 สรุปผลการวางแผนกลยุทธ์ของผู้ให้บริการ โลจิสติกส์ในจังหวัดเชียงใหม่

ขั้นที่ 1: การวางแผนกลยุทธ์	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1. ไม่มีการประชุมวางแผนอย่างชัดเจน เน้นการสั่งการลงมา (Top-Down)	24	90
2. มีการประชุมวางแผนอย่างชัดเจนโดยให้ทุกคนมีส่วนร่วม (Bottom-Up)	3	10

ขั้นที่ 2: การดำเนินกลยุทธ์ พบว่าผู้ประกอบการได้เลือกใช้กลยุทธ์ที่หลากหลายเพื่อปรับตัวต่อสู้กับการแข่งขัน ซึ่งสรุปได้ทั้งหมด 10 กลยุทธ์ย่อย โดยสามารถรวบรวมเป็นกลุ่มกลยุทธ์ใหญ่ 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่ม 1) กลยุทธ์การเป็นผู้นำด้านต้นทุนหรือการใช้ราคาเป็นตัวแข่งขัน (Cost Leadership Strategy) แบ่งเป็นกลยุทธ์ย่อย ๆ ที่ผู้ประกอบการเลือกใช้ ได้แก่

S1) กลยุทธ์การลดต้นทุน พบว่าผู้ประกอบการประมาณ 3 ราย หรือร้อยละ 11 ที่ให้ความสำคัญกับการเลือกกลยุทธ์การลดต้นทุนโดยพยายามหาทางลดต้นทุนในส่วนต่าง ๆ เพื่อสามารถเสนอราคาที่แข่งขันได้ให้แก่ลูกค้า เช่น เปลี่ยนระบบรถจากการใช้น้ำมันเป็นก๊าซปิโตรเลียมเหลวหรือแอลพีจีในการขนส่ง

S2) กลยุทธ์กำหนดราคาต่ำ พบว่าผู้ประกอบการ 10 ราย หรือร้อยละ 37 ที่พยายามลดราคาค่าบริการลง หรือไม่ปรับขึ้นราคาแม้ต้นทุนเท่าเดิม โดยยอมรับผลกำไรที่ลดลง เพื่อรักษาลูกค้าไว้ เนื่องจากยราบคิดว่าตนเองไม่มีจุดเด่นใด ๆ ชัดเจนเหนือกว่าคู่แข่ง

กลุ่ม 2) กลยุทธ์การสร้างแตกต่างทางการแข่งขัน (Differentiation Strategy) ได้แก่

S3) กลยุทธ์การพัฒนาองค์กรจากภายใน พบว่าผู้ประกอบการจำนวน 5 ราย หรือร้อยละ 16 ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาตัวเองจากภายในให้เข้มแข็งเสียก่อนเพื่อให้องค์กรมีความสามารถในการแข่งขันได้ในระยะยาว อาทิ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เช่น ส่งพนักงานไปอบรมภาษา ให้ทุนเรียนต่อ หรือการพัฒนาเทคโนโลยีมาใช้ในองค์กร เช่น ติดตั้งระบบ GPS ติดตามรถ เป็นต้น

S4) กลยุทธ์การสร้างคุณค่าบริการที่เป็นมาตรฐาน พบว่าผู้ประกอบการที่เลือกใช้กลยุทธ์นี้จำนวน 3 ราย หรือร้อยละ 11 โดยเน้นสร้างความแตกต่างที่คุณภาพและความน่าเชื่อถือของบริการ โดยมองว่าบางครั้งลูกค้ามิได้ให้ความสำคัญในเรื่องของราคามากเท่ากับมาตรฐานของการบริการที่ดีสม่ำเสมอ

S5) กลยุทธ์การกระจายธุรกิจ พบว่าผู้ประกอบการจำนวน 2 ราย หรือร้อยละ 7 เลือกที่จะกระจายไปทำธุรกิจอื่นที่มีความเกี่ยวเนื่อง เพื่อกระจายความเสี่ยง และธุรกิจใหม่ยังช่วยสนับสนุนธุรกิจที่ทำอยู่ในปัจจุบันให้มีความเข้มแข็ง มั่นคง มากยิ่งขึ้นอีกด้วย เช่น ทำธุรกิจขนส่งสินค้าการเกษตรควบคู่กับธุรกิจรับซื้อ

ของเก๋าริไซเคิลและอัดก้อน เพื่อให้มีสินค้าขนส่งรวมถึงลดความเสี่ยงในช่วงนอกฤดูการเกษตร

S6) กลยุทธ์การให้บริการแบบครบวงจร พบว่า ผู้ประกอบการจำนวน 4 ราย หรือร้อยละ 15 เลือกขยายบริการให้หลากหลายและครบวงจรมากยิ่งขึ้น เพื่อตอบสนองลูกค้าให้ได้รับความสะดวกสบายและรักษฐานลูกค้าของตน อาทิ เดิมดูแลแต่เรื่องพิธีการทางเอกสาร ปัจจุบันขยายครอบคลุมไปถึงการจัดการบรรจุภัณฑ์ คลังสินค้า และการขนส่ง ทำให้ลูกค้าสามารถจัดการเบ็ดเสร็จได้ในทีเดียว

S7) กลยุทธ์การสร้างพันธมิตรทางธุรกิจ ผู้ประกอบการจำนวน 4 ราย หรือร้อยละ 15 เลือกที่จะเปลี่ยนคู่แข่งให้เป็นลูกค้า ด้วยการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือกันในกลุ่ม เพื่อขยายการบริการให้ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น และแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน เช่น ไปรับเหมาช่วงงานต่อจากรายใหญ่ สร้างเครือข่ายกับผู้ประกอบการในลาวและจีน เป็นต้น

กลุ่ม 3) กลยุทธ์การเจาะตลาดหรือกลยุทธ์การมุ่งเฉพาะส่วน (Niche Market or Focus Strategy) ได้แก่

S8) กลยุทธ์การรักษาความสัมพันธ์กับลูกค้าเดิม พบว่า ผู้ประกอบการกว่า 16 ราย หรือราวร้อยละ 60 เน้นการดูแล เอาใจใส่ลูกค้าเก่าเป็นพิเศษ และพยายามรักษฐานลูกค้าของตนเองไว้มากกว่าที่จะไปแสวงหาลูกค้าใหม่ พยายามเข้าใจพฤติกรรมและจดจำความต้องการของลูกค้าประจำแต่ละราย พัฒนาความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ สร้างความจงรักภักดีต่อองค์กรและความประทับใจให้เกิดขึ้นแก่ลูกค้า เพื่อให้ลูกค้าเก่าช่วยประชาสัมพันธ์แนะนำลูกค้าใหม่ให้แก่องค์กร เช่น การให้เครดิต การส่งของขวัญให้ลูกค้า การเชิญทานข้าว ฯลฯ

S9) กลยุทธ์การดูแลลูกค้าเฉพาะกลุ่ม หรือการเลือกดำเนินธุรกิจเฉพาะด้านจนมีความชำนาญและเข้าใจความต้องการของลูกค้าเฉพาะของตน พบว่า ผู้ประกอบการเลือกใช้กลยุทธ์นี้จำนวน 6 ราย หรือร้อยละ 22 เช่น ให้บริการเฉพาะการขนส่งน้ำมันเท่านั้น หรือนำกลุ่มลูกค้าชาวจีนอย่างเดียว

นอกจากนี้ยังมีอีกหนึ่งกลยุทธ์ที่พบจากการศึกษา นั่นคือ

S10) กลยุทธ์ตัดทอนหรือปิดกิจการ ถือเป็นกลยุทธ์อย่างหนึ่งที่เลือกใช้เมื่อพบว่าสถานการณ์ในการดำเนินธุรกิจของตนเองไม่เอื้ออำนวยอีกต่อไปหรือไม่สามารถต่อสู้แข่งขันได้ โดยมีผู้ประกอบการอยู่ 1 ราย หรือร้อยละ 4 เลือกที่จะหยุดสถานะกิจการเพื่อตัดวงจรการขาดทุนและมองหากิจการใหม่ที่ให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่ามากกว่า

ตารางที่ 2 สรุปผลการดำเนินกลยุทธ์ของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในจังหวัดเชียงใหม่

ขั้นที่ 2: การดำเนินกลยุทธ์			
ประเภทกลยุทธ์	กลยุทธ์ย่อย	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1. กลยุทธ์การเป็นผู้นำด้านต้นทุน	S1) กลยุทธ์การลดต้นทุน	3	11
	S2) กลยุทธ์กำหนดราคาต่ำ	10	37

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ขั้นที่ 2: การดำเนินกลยุทธ์			
ประเภทกลยุทธ์	กลยุทธ์ย่อย	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
2. กลยุทธ์การสร้างความแตกต่าง ทางการแข่งขัน	S3) กลยุทธ์การพัฒนาองค์กรจากภายใน	5	16
	S4) กลยุทธ์การสร้างคุณค่าบริการ ที่เป็นมาตรฐาน	3	11
	S5) กลยุทธ์การกระจายธุรกิจ	2	7
	S6) กลยุทธ์การให้บริการแบบครบวงจร	4	15
	S7) กลยุทธ์การสร้างพันธมิตรทางธุรกิจ	4	15
3. กลยุทธ์การเจาะตลาด	S8) กลยุทธ์การรักษาความสัมพันธ์กับ ลูกค้าเดิม	16	60
	S9) กลยุทธ์การดูแลลูกค้าเฉพาะกลุ่ม	6	22
4. กลยุทธ์ตัดทอนหรือปิดกิจการ	S10) กลยุทธ์การตัดทอน	1	4

*หมายเหตุ: ผู้ประกอบการแต่ละรายสามารถดำเนินกลยุทธ์มากกว่าหนึ่งกลยุทธ์ขึ้นไป

อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการในจังหวัดเชียงใหม่กว่า 19 ราย หรือร้อยละ 70 ใช้กลยุทธ์มากกว่า 2 แบบขึ้นไปมาผสมผสานกัน โดยการผสมผสานกลยุทธ์ที่นิยมใช้มากที่สุด คือ การใช้กลยุทธ์ราคาต่ำควบคู่กับกลยุทธ์การรักษาความสัมพันธ์กับลูกค้ารายเดิม ทั้งนี้ หากพิจารณากลยุทธ์ทั้งหมดของผู้ประกอบการพบว่า ส่วนใหญ่เป็นกลยุทธ์ในเชิงตั้งรับมากกว่าเชิงรุก

ขั้นที่ 3: การติดตามกลยุทธ์ พบว่า รูปแบบของการติดตามกลยุทธ์ของผู้ประกอบการในจังหวัดเชียงใหม่ ร้อยละ 70 มีลักษณะที่ไม่เป็นทางการ ไม่มีการกำหนดตัวชี้วัดหรือมาตรฐาน แต่เป็นเพียงการติดตามสอบถามตามพนักงานหรือรอรับฟังข้อร้องเรียนจากลูกค้าแล้วจึงแก้ปัญหาเมื่อพนักงานมีความผิดพลาด ไม่มีบทลงโทษเป็นลายลักษณ์อักษรชัดเจน แต่จะว่ากล่าวตักเตือนหรือหักเงินเดือนเท่านั้น ขณะที่มิเพียงกลุ่มผู้ประกอบการส่วนน้อยที่มีการบริหารงานอย่างเป็นระบบ มีโครงสร้างองค์กรชัดเจน มีการประชุมเพื่อติดตามประเมินผลงาน ตลอดจนเปิดโอกาสให้ผู้ได้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น

ตารางที่ 3 สรุปผลการติดตามกลยุทธ์ของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในจังหวัดเชียงใหม่

ขั้นที่ 3: การติดตามกลยุทธ์	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
1. ไม่มีการติดตามกลยุทธ์อย่างเป็นทางการ เน้นการแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์	19	70
2. มีการประชุมตรวจสอบและติดตามกลยุทธ์ กำหนดตัวชี้วัดอย่างเป็นทางการ	8	30

อนึ่ง ประเด็นค้นพบที่น่าสนใจในงานชิ้นนี้คือผู้ประกอบการหลายรายมองว่าการเปิดเสรีโลจิสติกส์ภายใต้ AEC เป็นเรื่องไกลตัวและบริษัทข้ามชาติขนาดใหญ่จะไม่ลงมาแข่งขันในจังหวัดเชียงใหม่ เพราะเป็นตลาดท้องถิ่นขนาดเล็กไม่ดึงดูด บริษัทต่างชาติไม่มีความชำนาญในพื้นที่ และไม่เข้าใจวัฒนธรรมการค้า ซึ่งต่างกับมุมมองของนักวิชาการและตัวแทนหน่วยงานต่างๆ อย่างสิ้นเชิง ที่มองว่าในอนาคตบริษัทต่างชาติย่อมเข้ามาทำตลาดแข่งขันในไทยและจังหวัดเชียงใหม่อย่างแน่นอน ด้วยเหตุผลหลายประการ อาทิ ความสดใหม่และขนาดของตลาดอาเซียน การเติบโตของอุปสงค์ในโลจิสติกส์ระหว่างประเทศ ศักยภาพความพร้อมด้านทุน องค์ความรู้ เทคโนโลยี เป็นต้น นอกจากนี้ จากการทวนสอบด้วยการเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ตัวแทนบริษัทโลจิสติกส์ต่างชาติขนาดใหญ่ พบว่า บริษัทมีความสนใจและมีแผนการเข้ามาลงทุนในตลาดอาเซียนรวมถึงประเทศไทยและจังหวัดเชียงใหม่ โดยต้องการกระจายบริการให้ครอบคลุมด้วยมองว่าเป็นพื้นที่ใหม่และมีอุปสงค์อยู่จำนวนมาก มีแนวโน้มเติบโตสอดคล้องกับนโยบาย “ASEAN Logistics Networks” อาทิ บริษัทมีการจัดตั้งทีมวิจัยเพื่อสำรวจเก็บข้อมูลเจาะตลาดอาเซียนโดยตรง และเริ่มมีการเข้ามาทำตลาดอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยนิยมเข้ามาในรูปแบบของการร่วมทุนกับผู้ประกอบการในท้องถิ่นเพื่อลดอุปสรรคในการบุกเบิกตลาด และความยุ่งยากในการติดต่อกับหน่วยงานรัฐบาล

อภิปรายผล

ผลจากการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางการแข่งขันของรัฐกิจผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในจังหวัดเชียงใหม่ทั้งแง่บวกและแง่ลบ อาทิ เกิดการขยายตลาด จำนวนลูกค้าเพิ่มมากขึ้น ผู้ให้บริการหลายรายมองเห็นถึงโอกาสในขยายกิจการในกลุ่มประเทศอาเซียนหรือสร้างพันธมิตรต่างชาติ ขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดการแข่งขันที่รุนแรง ดึงดูดการเข้ามาของผู้ให้บริการโลจิสติกส์รายใหญ่ทั้งสัญชาติอาเซียนและไม่ใช่อาเซียนในจังหวัดเชียงใหม่ โดยสะท้อนผ่านปรากฏการณ์ต่างๆ อาทิ การเริ่มมีรถสัญชาติลาวและเวียดนามเข้ามาวิ่งให้บริการในจังหวัดเชียงใหม่ หรือการเข้ามาลงทุนแข่งขันของผู้ให้บริการสัญชาติจีนที่เพิ่มมากขึ้นในเขตบ้านถาว อำเภอสันกำแพง จนเกิดผลกระทบแก่ธุรกิจโลจิสติกส์ในท้องถิ่น เป็นต้น ปรากฏการณ์นี้สอดคล้องกับแนวคิดของ ฌักส์ กูลิแอร์ (2554) ว่าการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจจะเป็นเครื่องมือที่ก่อให้เกิดปริมาณการค้า บริการ และการเคลื่อนย้ายปัจจัย-

การผลิตที่เสรี เกิดการลงทุนจากต่างประเทศ ในขณะเดียวกัน ก่อให้เกิดการแข่งขันที่รุนแรงเพิ่มมากขึ้น มีโอกาสโดนคู่แข่งจากต่างชาติเข้ามาแย่งชิงส่วนแบ่งทางการตลาด

จากการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบการโลจิสติกส์ในจังหวัดเชียงใหม่กว่าร้อยละ 90 เป็นกลุ่มผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) บริหารงานแบบครอบครัว ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจต่อการเปิดเสรีบริการโลจิสติกส์ และขอบเขตของงานด้านโลจิสติกส์อยู่ในระดับน้อย ซึ่งตรงกับงานของสถาบันนานาชาติเพื่อเอเชียแปซิฟิกศึกษา มหาวิทยาลัยกรุงเทพ (2553) ที่พบว่า ผู้ประกอบการไทยประมาณร้อยละ 70 เป็นผู้ประกอบการขนาดเล็กที่มีทุนจดทะเบียนต่ำกว่า 5 ล้านบาท ทำธุรกิจดั้งเดิมในลักษณะเจ้าของคนเดียว บริหารงานแบบครอบครัว และส่วนใหญ่ให้บริการด้านโลจิสติกส์ในกลุ่มที่เป็นการขนส่งหนึ่ง พบว่าผู้ให้บริการรายใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่กลับไม่มีปัญหาและต่างปรับตัวต่อการเปิดเสรี มีศักยภาพพร้อมรองรับสถานการณ์แม้ว่าผู้ที่ได้รับผลกระทบกลับเป็นผู้ให้บริการโลจิสติกส์รายเล็กที่มีขีดความสามารถจำกัด ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ ทวีศักดิ์ เทพพิทักษ์ พงษ์พันธ์ วัชรจิตพันธ์ อารีย์ พิจิตรกล้าเอี่ยม และพิทักษ์พงษ์ ฉลวยศรี (2552) รวมทั้งสถาบันนานาชาติเพื่อเอเชียแปซิฟิกศึกษา มหาวิทยาลัยกรุงเทพ (2553) ที่เห็นตรงกันว่าขีดความสามารถของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ของไทยรายใหญ่ถือว่ามีความสามารถทางการแข่งขัน แต่ผู้ที่ได้รับผลกระทบกลับเป็นธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่ขีดความสามารถค่อนข้างต่ำตามไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลง

ในขณะที่การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของธุรกิจ พบว่าผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในจังหวัดเชียงใหม่มีจุดแข็ง ที่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ทวีศักดิ์ เทพพิทักษ์ และคณะ (2552) ในประเด็น ความชำนาญในเส้นทางและภูมิประเทศ เข้าใจวัฒนธรรมการค้าท้องถิ่น และสอดคล้องกับกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ (2555) ประเด็นที่ผู้ประกอบการไทยมีความชำนาญด้านการให้บริการภายในประเทศ ขณะที่จุดอ่อนมีความสอดคล้องกับงานของ ทวีศักดิ์ เทพพิทักษ์ และคณะ (2552) และสถาบันนานาชาติเพื่อเอเชียแปซิฟิกศึกษา มหาวิทยาลัยกรุงเทพ (2553) ที่ต่างเห็นตรงกันว่าผู้ประกอบการส่วนใหญ่เป็น SMEs ขาดความรู้ความเข้าใจต่อการเปิดอาเซียน และขอบเขตของการบริการโลจิสติกส์ ขาดวิสัยทัศน์ระยะยาว ขาดแคลนบุคลากร ขาดเงินทุนและเข้าไม่ถึงแหล่งทุน ตลอดจนไม่มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้อย่างเหมาะสม เป็นต้น นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ (2555) ในเรื่องการขนส่งทางบกมีอุปทานมากกว่าอุปสงค์ เกิดการตัดราคากันในหมู่ผู้ประกอบการ

ทั้งนี้ การเปิดเสรีโลจิสติกส์ก็สร้างโอกาสเกิดขึ้นหลายประการ อาทิ ขนาดของตลาดลูกค้าเพิ่มขึ้น เกิดโอกาสสร้างเครือข่ายพันธมิตรใหม่ๆ หรือเข้าไปปรับช่วงงานจากรายใหญ่ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค ภาครัฐตื่นตัวและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประกอบการ ตลอดจนความได้เปรียบของพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของภาคและเป็น Land link เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน จึงดึงดูดงานและการลงทุน เป็นต้น ซึ่งเห็นตรงกับงานของ ทวีศักดิ์ เทพพิทักษ์ และคณะ (2552) ในประเด็น การเปิดการค้าเสรีจะก่อให้เกิดตลาดใหม่และอุตสาหกรรมขนส่งจะเติบโต สามารถสร้างเครือข่ายกับพันธมิตรเพื่อนบ้านได้ และงานของกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ (2555) ในด้านรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการพัฒนาผู้ประกอบการ อุปสงค์บริการโลจิสติกส์จะเพิ่มขึ้นและเป็น Gateway สำหรับการขนส่งทางถนน

สำหรับประเทศจีนตอนใต้ ส่วนอุปสรรคพบว่า ไม่มีหน่วยงานโดยตรงในจังหวัดที่จะเข้ามาช่วยเหลืออย่างจริงจัง อีกทั้งจำนวนคู่แข่งนั้นก็เพิ่มมากขึ้นและมีศักยภาพสูง ลูกค้านเองก็มีทางเลือก มีอำนาจต่อรองและความต้องการที่เพิ่มขึ้น ในขณะที่ต้องการราคาที่ยอมรับได้ ซึ่งสวนทางกับต้นทุนของธุรกิจ นอกจากนี้ยังมีปัญหาการคอร์รัปชันเรียกเก็บเงินของเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งเป็นต้นทุนแฝงที่ไม่สามารถเปิดเผยได้ โดยอุปสรรคที่พบสอดคล้องกับงานของ ทวีศักดิ์ เทพพิทักษ์ และคณะ (2552) ในประเด็น ลูกค้ามีอำนาจต่อรองมากขึ้น คู่แข่งจากต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น และสอดคล้องกับกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ (2555) ในเรื่องลูกค้ามีความต้องการบริการที่ดีขึ้น เร็วขึ้น แต่ต้องการราคาดูกลง และมีต้นทุนพลังงานสูงขึ้น

ส่วนการศึกษาการจัดการเชิงกลยุทธ์ ในขั้นการวางแผนกลยุทธ์ พบว่า ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่มีการวางแผนที่ชัดเจน อาศัยการสั่งงานลงมาจากเจ้าของที่อาศัยสัญชาตญาณ จุดนี้เองทำให้บางครั้งการกำหนดวิสัยทัศน์หรือทิศทางขององค์กรในระยะยาวขาดข้อมูลและมุมมองที่หลากหลาย รอบคอบ ซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานศึกษาของ ทวีศักดิ์ เทพพิทักษ์ และคณะ (2552) ที่กล่าวว่าผู้ให้บริการของไทยส่วนใหญ่ยังคงติดกรอบการบริหารธุรกิจแบบดั้งเดิม ขาดการวางแผน ขาดวิสัยทัศน์ต่อการพัฒนาใหม่ ๆ ในขณะที่มีผู้ให้บริการในเชียงใหม่เพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่มีการวางแผนอย่างเป็นขั้นตอน และให้ผู้ได้บังคับบัญชามีส่วนร่วม ซึ่งการวางแผนงานอย่างมีวิสัยทัศน์นี้นับว่าเป็นสิ่งสำคัญ ดังความเห็นในงานของ สุนทรี เจริญสุข (2555) ที่อธิบายว่า การจัดการโลจิสติกส์ที่มีประสิทธิภาพ สิ่งแรกต้องกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนตามสถานการณ์เศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ในการดำเนินกลยุทธ์หรือการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติมีการเลือกใช้กลยุทธ์การรักษาความสัมพันธ์อันดีกับลูกค้ามากที่สุด รองลงมา คือ กลยุทธ์การใช้ราคาต่ำ ที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีศักยภาพจำกัด กอปรกับสภาพเศรษฐกิจที่ซบเซา และการแข่งขันที่รุนแรง ดังนั้น จึงไม่มีทางเลือกมากนัก สิ่งที่ทำได้ง่ายที่สุดจึงเป็นเพียงการพยายามรักษาลูกค้าเก่าของตนหรือลดราคาบริการเพื่อแข่งขันส่วนแบ่งทางการตลาด อนึ่ง มีผู้ประกอบการส่วนน้อยเท่านั้นที่เลือกใช้กลยุทธ์ในเชิงรุกเพื่อสร้างความแตกต่าง โดยมักเป็นกลุ่มผู้ให้บริการที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้เกี่ยวกับการเปิดเสรี โลจิสติกส์และมีกำลังพอที่จะลงทุนหรือพัฒนาบริการ อาทิ กลยุทธ์การพัฒนาองค์กรจากภายใน กลยุทธ์การขายบริการแบบครบวงจร กลยุทธ์การสร้างพันธมิตร เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นในงานของ ทวีศักดิ์ เทพพิทักษ์ และคณะ (2552) ตลอดจน จารุณี ทองไข่มพูน (2555) ต่างก็แนะนำให้ผู้ประกอบการใช้กลยุทธ์การปรับตัวทั้งเชิงรุกต่อ AEC ในการสร้างความแตกต่าง อาทิ การขยายขอบเขตการบริการไปสู่สากล การยกระดับมาตรฐานการบริการ การสร้างเครือข่ายพันธมิตร หรือการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยเป็นต้น นอกจากนี้ บางรายมีการใช้กลยุทธ์เชิงรุกที่ผสมผสาน เช่น การบริการอย่างมีคุณภาพในราคาที่แข่งขันได้ (คุณภาพดีและราคาถูก) หรือการรักษาความสัมพันธ์กับลูกค้าด้วยการพัฒนาบริการให้ครบวงจร เป็นต้น ซึ่งตรงกับผลการศึกษาของ สุนทรี เจริญสุข (2555) ที่ว่าผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญในการผสมผสานกลยุทธ์ โดยพบว่าปัจจัยที่ทำให้บริษัทได้เปรียบมาจากการตอบสนองอย่างรวดเร็วต่อลูกค้า การสร้างความแตกต่างและการเป็นผู้นำด้านต้นทุนมาประกอบกัน ตรงกับงานของ นพพร วาสุเทพรังสรรค์ (2542) ซึ่งอธิบายว่าธุรกิจที่มีความสามารถทางการแข่งขันล้วนใช้กลยุทธ์การสร้าง ความแตกต่างและการผสมผสานกลยุทธ์เช่นกัน

อย่างไรก็ตาม การใช้กลยุทธ์ด้านราคาถือเป็นกลยุทธ์ที่อันตราย สอดคล้องกับผลการศึกษาในงานของ นพพร วาสุเทพรังสรรค์ (2542) ที่พบว่าภายหลังจากการเปิดเสรีการแข่งขันจะรุนแรงขึ้น ถ้าใช้กลยุทธ์ด้านราคา คู่แข่งขันรายอื่นจะตอบโต้โดยการลดราคาตาม ซึ่งท้ายที่สุดจะเกิดผลเสียต่อทั้งตลาด โดยปรากฏการณ์นี้ได้เกิดขึ้นแล้วในสถานการณ์ของตลาดบริการ โลจิสติกส์ในจังหวัดเชียงใหม่ ดังนั้น การเลือกใช้กลยุทธ์ด้านราคา ผู้ประกอบการแต่ละรายจำเป็นต้องพิจารณาถึงความเหมาะสม โดยต้องขึ้นอยู่กับพื้นฐานศักยภาพของตน ในขณะที่การรักษาความสัมพันธ์กับลูกค้าเก่าแต่ปราศจากการแสวงหาลูกค้าใหม่ อาจทำให้ระยะยาวจำนวนลูกค้าของธุรกิจค่อย ๆ ลดลง นอกจากนี้ ในการศึกษายังพบอีกว่ามีผู้ให้บริการบางรายไม่สามารถแข่งขันและแบกรับภาระต้นทุนได้ ลูกค้าต่างหันไปใช้บริการของกลุ่มที่มีประสิทธิภาพดีกว่า จนนำไปสู่การเลือกใช้กลยุทธ์ตัดทอนหรือปิดกิจการ สอดคล้องกับ ทวีศักดิ์ เทพพิทักษ์ และคณะ (2552) ที่พบว่า การเปิด AEC จะทำให้การแข่งขันรุนแรงมากขึ้น ผลกำไรน้อยลง ผู้ที่ขาดความพร้อมและไม่แข็งแรงก็ต้องปิดกิจการไป ทั้งนี้ เพื่อหยุดสถานะการขาดทุนและเลือกทำธุรกิจใหม่ที่มีโอกาสมากกว่า นอกจากนี้ กลุ่มผู้ประกอบการในจังหวัดเชียงใหม่ส่วนใหญ่มองว่าการเปิดเสรีโลจิสติกส์ภายใต้ AEC เป็นเรื่องไกลตัวและไม่ให้ความสำคัญเท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับงานของ ทวีศักดิ์ เทพพิทักษ์ และคณะ (2552) ที่พบว่าผู้ให้บริการ โลจิสติกส์มักมองว่าการเปิดเสรีการค้าเป็นเรื่องไกลตัวไม่มีความสำคัญและเป็นหน้าที่รัฐต้องปกป้อง โดยประเด็นนี้ทั้งนักวิชาการและผู้ที่เกี่ยวข้องต่างเป็นกังวลถึงศักยภาพความพร้อมของผู้ประกอบการ โลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อมในการแข่งขัน หากยังไม่ตระหนักหรือรู้เท่าทันต่อสถานการณ์

จากผลการวิเคราะห์ SWOT ของผู้ประกอบการและการจัดการเชิงกลยุทธ์ที่ผู้ประกอบการเลือกใช้ ทำให้เห็นถึงสถานการณ์ของผู้ประกอบการ โลจิสติกส์ในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งพบว่าผู้ประกอบการมีจุดอ่อนหลายด้านในการต่อสู้แข่งขัน ในอนาคตภายใต้การเปิดการค้าเสรี ผู้ประกอบการควรเริ่มต้นจากการแสวงหาความรู้อย่างแท้จริงเกี่ยวกับการเปิด AEC เพื่อให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT) เพื่อประเมินสถานการณ์เฉพาะของตนเองในการเสริมจุดแข็ง ลดจุดอ่อน จกฉวยโอกาส และหลบหลีกอุปสรรคที่เกิดขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยมองว่าสิ่งที่ทำให้แข่งขันได้โดยเฉพาะกับบริษัทต่างชาติภายใต้การเปิดการค้าเสรี AEC หัวใจสำคัญ คือ ผู้ประกอบการต้องทำให้บริการมีคุณภาพดี ในราคาที่เหมาะสม นั่นคือต้องหาวิธีการลดต้นทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพในขณะที่ยังคงไว้ซึ่งคุณภาพบริการ สร้างความได้เปรียบโดยอาศัยความชำนาญในท้องถิ่น พร้อมทั้งพัฒนาคุณภาพการบริการให้ดีและมีมาตรฐานยกระดับสู่สากล

ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญในการเลือกใช้กลยุทธ์การเป็นผู้นำด้านต้นทุน พร้อมทั้งกลยุทธ์การสร้างแตกต่างในบริการให้แก่ลูกค้า ซึ่งหลายอย่างเป็นเรื่องที่สามารถแก้ไขหรือพัฒนาได้โดยไม่ต้องใช้เงินทุนและสามารถทำได้ทันที เช่น การสร้างพันธมิตรทางธุรกิจเพื่อสร้างโอกาสและเกิดเครือข่ายทางการค้าสามารถเข้ารับช่วงงานต่อจากรายใหญ่ หรือขยายขอบเขตงานให้หลากหลายและเห็นโอกาสในการเปิดตลาดพื้นที่ใหม่โดยเฉพาะตลาดในอาเซียน ควรมีการรวมกลุ่มให้เกิดองค์กรกลางเป็นศูนย์กลางประสานงาน เชื่อมโยง เผยแพร่ข้อมูล สนับสนุนสมาชิกในกลุ่ม และสร้างอำนาจต่อรอง นอกจากนี้ ผู้ประกอบการควรกล้าเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงระบบการบริหารใหม่ให้เป็นมืออาชีพ มีการวางวิสัยทัศน์เป้าหมาย การวางแผน

และทำงานอย่างเป็นระบบ มิใช่เป็นไปเพื่อทำงานวันต่อวันหรือใช้สัญชาตญาณ มีการอบรมพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในด้านทักษะการทำงานและภาษาอย่างไรก็ตาม ควรให้ความสำคัญในเรื่องการประยุกต์เอาเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการบริหารจัดการองค์กร เพื่อพัฒนา ปรับตัว และลดช่องว่างในยุคโลกไร้พรมแดน เกิดการยกระดับบริหารจัดการงานอย่างเป็นระบบ เกิดการพัฒนาภาพลักษณ์องค์กรให้เป็นสากล เพิ่มระดับการให้บริการ (Increase Level of Service) และเพิ่มการตอบสนองกับลูกค้ารายย่อยหรือลูกค้าเฉพาะรายมากขึ้น (Customization) ซึ่งเป็นการสร้างความแตกต่างของผู้ให้บริการ ตลอดจนต้องรักษาคุณภาพมาตรฐานการให้บริการอย่างสม่ำเสมอ สร้างความน่าเชื่อถือ และความมั่นใจได้ให้แก่ลูกค้า

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในงานวิจัย

1) ผู้ประกอบการควรหันมาตระหนัก ให้ความสนใจและหาความรู้เกี่ยวกับการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน กฎระเบียบและนโยบายการเปิดเสรีบริการโลจิสติกส์ให้มากขึ้น เพราะมีผลกระทบโดยตรงต่อธุรกิจ

2) ผู้ประกอบการควรมีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT) ของตนเอง เพื่อให้สามารถกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมสำหรับตนเองได้ตรงตามจุดแข็ง/จุดอ่อนที่ตนเองมีภายใต้สถานการณ์ที่เป็นโอกาส/อุปสรรคที่เกิดขึ้น

3) ผู้ประกอบการควรปรับวิสัยทัศน์ ทักษะคน รูปแบบ และวิธีการในการประกอบธุรกิจให้มีระบบทันสมัย มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและสร้างมาตรฐานบริการที่เป็นมืออาชีพมากขึ้น ยอมรับการเปลี่ยนแปลงและมองหาโอกาสทางการตลาดที่เหมาะสม อาทิ สร้างคู่ค้าเพื่อรับเหมาช่วงงานจากรายใหญ่หรือขยายตลาดใหม่ในอาเซียน

4) ผู้ประกอบการควรมีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างเครือข่าย ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนกันทั้งในแง่ของข้อมูล องค์ความรู้ การทำงาน เพื่อร่วมกันพัฒนาศักยภาพ สร้างอำนาจต่อรอง และเข้าถึงผลประโยชน์ร่วมกัน

5) ภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรหันมาให้ความสนใจและช่วยเหลือผู้ประกอบการอย่างแท้จริง มิใช่เพียงแต่การจัดอบรมหรือบรรยายเบื้องต้นแต่ควรจัดตั้งให้มีหน่วยงานโดยตรงที่ให้ความช่วยเหลืออย่างเป็นรูปธรรม แก่กลุ่มผู้ให้บริการโลจิสติกส์ขนาดกลางและขนาดย่อม เช่น ประสานงานและสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มเป็น “เครือข่ายวิสาหกิจ” (Cluster Development) เพื่อสร้างความเข้มแข็ง หรือการช่วยเหลือด้านแหล่งเงินทุน เป็นต้น

6) ภาครัฐหรือสมาคมที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ควรช่วยกันสร้าง Core Competency หรือ “มาตรฐานวิชาชีพโลจิสติกส์” ให้มีในทุกตำแหน่งงานที่เกี่ยวข้องกับสาขาโลจิสติกส์ เพื่อสร้างมาตรฐานสากลและความน่าเชื่อถือ

2. ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งถัดไป

ควรศึกษาผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีการปรับตัวเพื่อแข่งขันภายใต้การเปิด

เสรีโลจิสติกส์และประสบความสำเร็จอย่างชัดเจนในการใช้กลยุทธ์ พร้อมทั้งยินดีให้ข้อมูลในเชิงลึกเพื่อให้เกิดเป็นกรณีศึกษาที่ดี (Best Practices) ให้เกิดแนวทางแก่ผู้ประกอบการที่ต้องการปรับตัว ทั้งนี้ การวิจัยควรกระทำภายหลังจากที่มีการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในระยะเวลาหนึ่งแล้ว เพื่อให้เห็นถึงโครงสร้างทางการแข่งขันของตลาดที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจน อาทิ จำนวนคู่แข่ง กลยุทธ์ที่ใช้ในการตอบโต้ระหว่างกัน เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้เป็นผลงานวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนวิจัยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2556 ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณที่สนับสนุนงบประมาณสำหรับงานวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2555). *ธุรกิจบริการ: โลจิสติกส์*. จาก <http://www.dtn.go.th/files/94/Media/Mk/logis29-05-55.pdf>
- จามร สุวรรณฉาย. (2550). *แนวทางการประยุกต์ระบบต้นทุนกิจกรรมกับธุรกิจโลจิสติกส์ในจังหวัดเชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- จารุณี ทองไขวนกุลกิจ. (2555). SMEs จะมีกลยุทธ์การปรับตัวเชิงรุกและเชิงรับอย่างไรต่อ AEC. *อุตสาหกรรมสาร*, 54, 17-18.
- ณัฏฐ์ กุลิษฐ์. (2554). *ธุรกิจระหว่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เดวิด, เอ็ม. อาร์. (2546). *การบริหารเชิงกลยุทธ์*. แปลจาก *Strategic management concepts and cases*. แปลโดย สาโรจน์ โอ พิทักษ์ชีวิน. กรุงเทพฯ: เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น อินโดไชน่า.
- ทวีศักดิ์ เทพพิทักษ์. (2550). *การจัดการโลจิสติกส์และซัพพลายเชน*. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- _____. (2554). *การเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน: การปรับตัวและกำหนดกลยุทธ์เชิงรุกสำหรับผู้ให้บริการโลจิสติกส์ของไทย*. จาก <http://www.freightmaxad.com/magazine/?p=2556>
- ทวีศักดิ์ เทพพิทักษ์, พงษ์พันธ์ วัชรจิตพันธ์, อารีย์ พิจิตรกล้าเอี่ยม, และ พิทักษ์พงศ์ กล้วยศรี. (2552). *การศึกษาความพร้อมและการปรับตัวของสาขาบริการโลจิสติกส์ของไทยต่อการเปิดเสรีการค้าบริการ* (รายงานการวิจัย). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นพพร วาสุเทพรังสรรค์. (2542). *การศึกษาโครงสร้างตลาดและกลยุทธ์การแข่งขันในอุตสาหกรรมเบียร์ของไทย จำกัด* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- นันท์ สุทธิการณณีย์, และ ศิวณัฐ อรรถาเมศร์. (2556). *วิสัยทัศน์ต่อธุรกิจการขนส่งและโลจิสติกส์ของไทยในวงล้อของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน*. จาก <http://www.logistics.go.th/th/news-information/bol-article/856-1-gujanwala-3>

- พงษ์ชัย อธิคมรัตนกุล. (2550). *โลจิสติกส์: ก้าวอย่างประเทศไทยในกระแสโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- พัชรีย์ แซ่เตีย. (2553). *บทบาทหน้าที่ของผู้ให้บริการโลจิสติกส์*. จาก <http://logisticscorner.com/index.php/2009-05-25-00-45-43/logistics/1958-third-party-logistics.html>
- ลูกซ์, อาร์., และ คอลลิส, ดี. เจ. (2548). *กลยุทธ์: การสร้างและการนำไปปฏิบัติ*. แปลจาก *Strategy: Creating and Implementing strategy*. แปลโดย จักร ดิงศักดิ์. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- สมคิด บางโม. (2551). *องค์กรและการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: วิทยพัฒน์.
- สมชาย ภคภาสน์วิวัฒน์. (2544). *การบริหารเชิงกลยุทธ์* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- สมชาย วรภิเษมสกุล. (2553). *ระเบียบวิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). อุดรธานี: อักษรศิลป์การพิมพ์.
- สถาบันนานาชาติเพื่อเอเชียแปซิฟิกศึกษา มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. (2553). *การเปิดเสรีโลจิสติกส์อาเซียน: โอกาสผลกระทบและการปรับตัวของผู้ประกอบการไทย*. จาก <http://www.Thaiifta.com/thaiifta/.../รายงานฉบับสมบูรณ์-โลจิสติกส์อาเซียน.pdf>
- สาคร สุขศรีวงศ์. (2550). *การจัดการ: จากมุมมองนักบริหาร*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุดใจ วันอุดมเดชชัย. (2556). *การจัดการเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ: สามลดา.
- สุนทร เจริญสุข. (2555). *การจัดการโลจิสติกส์เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน กรณีศึกษา บริษัท วีเชิร์ฟ/โลจิสติกส์จำกัด* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, กรุงเทพฯ.
- สุพานิ สฤณภูวนิช. (2553). *การบริหารเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานพัฒนาธุรกิจการค้า จังหวัดเชียงใหม่. (2557). *สถิติผู้ประกอบการโลจิสติกส์ที่จดทะเบียนธุรกิจ*. จาก http://www.dbd.go.th/Chiangmai/more_news.php?cid=2&filename=index
- สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). *Gross provincial product new series at current market prices 2011p*. จาก <http://surat.old.nso.go.th/surat/REPORT/Table56/No.8.pdf>
- เอกชัย อภิศักดิ์กุล. (2556). *การจัดการเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อิทท์, เอ็ม. เอ., สอสิคิสตัน, อาร์. อี., และ ไอร์แลนด์, อาร์. ดี. (2551). *การจัดการเชิงกลยุทธ์*. แปลจาก *Strategic Management*. แปลโดย เอกชัย อภิศักดิ์กุล, และ ทรรศนะ บุญขวัญ. กรุงเทพฯ: Cengage Learning.
- Hill, C. (2007). *International business: Competing in the global marketplace*. New York: McGraw-Hill/Irwin.

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการตลาดกับความจงรักภักดีต่อร้านกาแฟสด ในเขตกรุงเทพมหานคร

The Relationship between Marketing Factors and Fresh Coffee Shop's Consumer Loyalty in Bangkok

เกตุวดี สมบูรณ์ทวี^{1*}

Kedwadee Sombultawee^{1*}

Abstract

The purpose of this research was to analyze Bangkok customers' factors in selecting fresh coffee shops and study the relationship between marketing factors and fresh coffee shop loyalty. This study was a quantitative research. The samples of the study were 400 customers of the coffee shops in Bangkok. The instruments used for collecting the data in this study were questionnaires, which were analyzed by frequency, percentage, and average. The collected data were analyzed by a statistical technique of frequency, percentage, average, as well as factor analysis. The results of the analysis showed that the marketing factors could be classified into six categories: service quality, facility, place, staff, hygiene, and value. All factors of the six categories can explain the variance of variables at 65.248%. The category "service quality" is the highest, at 38.132%. An examination of the relationship of the factors loyalty by the application of the Pearson correlation among all the factors and consumers' brand loyalty found that there was a causal relationship between the two. Therefore, there is a relationship between all factors of the six categories and coffee shop's customer loyalty. The contribution of this study is applicable to approaches for the improvement and development of an effective coffee shop business and coffee shops which earn brand loyalty of customers.

Keywords: *marketing factor, loyalty, fresh coffee shop*

¹ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี ต.สามพระยา อ.ชะอำ จ.เพชรบุรี 76120

*ผู้ให้การติดต่อ (Corresponding email: kedwadee_so@hotmail.com)

รับบทความวันที่ 2 มิถุนายน 2560 รับลงตีพิมพ์วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2561

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ในการวิเคราะห์เพื่อจัดกลุ่มปัจจัยทางการตลาดในการเลือกร้านกาแฟสดของผู้บริโภค และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการตลาดกับความจงรักภักดีต่อร้านกาแฟสดในเขตกรุงเทพมหานคร การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ใช้บริการร้านกาแฟสดในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย และนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ปัจจัย (Factor Analysis) จากผลการวิเคราะห์ พบว่า สามารถรวมกลุ่มตัวแปรเป็น 6 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านคุณภาพการบริการ ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ปัจจัยด้านสถานที่ ปัจจัยด้านพนักงาน ปัจจัยด้านสุขอนามัย และปัจจัยด้านคุณค่า พบว่า ปัจจัยทั้ง 6 อธิบายความแปรปรวนของตัวแปรได้ 65.248% โดยปัจจัยด้านคุณภาพการบริการ ได้สูงสุด 38.132% และจากการตรวจสอบความสัมพันธ์ (Pearson Correlation) ระหว่างปัจจัยทั้ง 6 ด้าน กับความจงรักภักดีในตราสินค้าของผู้บริโภค พบว่า ทั้งสองมีความสัมพันธ์กันมาก แสดงว่าปัจจัยทางการตลาดทั้ง 6 ด้าน มีความสัมพันธ์กับความจงรักภักดีต่อร้านกาแฟ ผลจากการศึกษานี้สามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจเกี่ยวกับร้านกาแฟ ให้มีประสิทธิภาพและเป็นร้านกาแฟที่ผู้บริโภคภักดีในตราสินค้า

คำสำคัญ: ปัจจัยทางการตลาด, ความภักดี, ร้านกาแฟสด

บทนำ

“ร้านกาแฟ” ถือเป็นอีกหนึ่งธุรกิจในพื้นที่ของนักลงทุนหน้าใหม่และนักลงทุนรายใหญ่ของประเทศไทยในปัจจุบัน ซึ่งเห็นได้จากช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ร้านกาแฟในหลายรูปแบบ มีมากขึ้นทั้งในเขตกรุงเทพมหานครและแทบทุกจังหวัดทั่วประเทศ โดยเฉพาะหัวเมืองใหญ่ และจังหวัดที่ขึ้นชื่อในเรื่องการท่องเที่ยว แต่ในทางกลับกัน ธุรกิจร้านกาแฟก็ถือเป็นอีกหนึ่งธุรกิจที่ท้าทายความสามารถของนักลงทุน เนื่องจากมีปัจจัยทางการตลาดในหลายๆ ด้าน ที่มีส่วนสำคัญทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จหรือไม่ประสบความสำเร็จ เช่น ร้านกาแฟบางร้านตั้งอยู่ในทำเลที่ไม่ดีเท่าที่ควร ทำให้ผู้ประกอบการหลายรายที่มีเงินลงทุนไม่มากนักจำเป็นต้องปิดตัวลง แต่สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งนั่นคือ สภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันของเมืองไทยอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่ดีนัก ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจหลายท่านได้ออกมาวิเคราะห์ว่าในปี 2560 จะหนักกว่าในปี 2559 (Phuket7days, 2016) ซึ่งคาดว่าจะส่งผลกระทบกับธุรกิจทุกประเภทรวมถึงธุรกิจประเภทร้านกาแฟสด

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันผู้บริโภคหันมาดื่มกาแฟสดกันมากขึ้น ผวนกับตลาดร้านกาแฟของไทย มีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่อง (วาสนา ปิยะบรรณันท์, 2560) ส่งผลให้ผู้ประกอบการร้านกาแฟหลายรายเล็งเห็นถึงโอกาสในการเข้ามาชิงส่วนแบ่งทางการตลาด โดยเฉพาะแบรนด์ดังจากต่างประเทศที่อาจได้เปรียบแบรนด์ไทย เพราะเป็นที่รู้จักในกลุ่มผู้บริโภคค่อนข้างมาก อย่างไรก็ดีแบรนด์ของไทยเองก็ยังมีโอกาสชิงส่วนแบ่งทางการตลาดกับแบรนด์ต่างประเทศอยู่ไม่น้อย เพราะจุดขายของร้านกาแฟสดแบรนด์ไทยมีเอกลักษณ์ที่ชัดเจน มีรสชาติกาแฟเข้มข้นถูกปากคนไทย และส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากคนไทยเริ่มรับ

วัฒนธรรมการบริโภคกาแฟ และเริ่มรู้จักการบริโภคกาแฟมากขึ้น รวมถึงบรรยากาศของร้านกาแฟนั้น เริ่มเข้ามามีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการของผู้บริโภคมากขึ้น ทั้งนี้ จากการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ พบว่า จำนวนลูกค้าที่มาซื้อกาแฟที่ร้านเพียงอย่างเดียว ยังเป็นสัดส่วนที่น้อยมาก เพียง 20% เท่านั้น เพราะอีก 80% ที่เหลือจะใช้เป็นสถานที่นัดพบเพื่อนฝูง ดังนั้น ร้านกาแฟในยุคปัจจุบันจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งในไลฟ์สไตล์ของผู้บริโภคยุคปัจจุบัน (ชัยสิทธิ์ สุทธิขจรกิจการ, 2559)

ขณะเดียวกันภาวะการแข่งขันในธุรกิจประเภทนี้จึงมีสูงขึ้นตามลำดับ (ฐานเศรษฐกิจ, 2559) ทำให้ปัจจัยทางการตลาดเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับผู้ประกอบการในการเอาชนะคู่แข่ง และชนะใจผู้บริโภค เนื่องจากการดำเนินการทางการตลาดของธุรกิจจะทำให้ผู้ผลิตกับผู้บริโภคเข้ามาใกล้ชิดกัน และสร้างความพึงพอใจให้กับผู้บริโภคด้วยการเสนอผลิตภัณฑ์ที่ตรงต่อความต้องการของผู้บริโภค จนทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนในระดับผู้ซื้อและผู้ขายจนเกิดความพึงพอใจ นอกจากนี้ ปัจจัยทางการตลาดไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือที่ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือที่สร้างความพึงพอใจให้กับผู้บริโภคอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้บริโภคเกิดความซื่อสัตย์ภักดีต่อผลิตภัณฑ์ ตลอดจนการกลับมาซื้อ หรือซื้อซ้ำเมื่อมีความต้องการ (รัชชัช สุวรรณสาร, 2557)

อีกทั้งปัจจัยในเรื่องรสชาติกาแฟ ถือเป็นปัจจัยที่สามารถแนะแนวทางว่าธุรกิจของเราจะประสบความสำเร็จหรือไม่ เพราะหากบรรยากาศร้านดี แต่กาแฟรสชาติไม่ดี นักดื่มก็จะหันไปเข้าร้านอื่นแทน นอกจากนี้ ท่าเลที่ตั้งถือเป็นเรื่องสำคัญอีกเรื่องหนึ่ง เพราะหากร้านตั้งอยู่ในทำเลที่มีคนพลุกพล่านมาก มีความสะดวกที่จะทำให้ผู้บริโภคส่วนใหญ่เลือกแวะพัก ก็มีโอกาที่จะประสบความสำเร็จมากขึ้น (Krungsri Guru, 2016) และสิ่งที่สำคัญที่สุดนั่นคือ การบริการ อาจเป็นเพราะผู้บริโภคในปัจจุบันมีทางเลือกมากขึ้นทำให้ความต้องการที่จะได้รับการบริการที่ดีมีมากขึ้นตามไปด้วย ดังนั้น ผู้ประกอบการร้านกาแฟจึงจำเป็นต้องสร้างความภักดีต่อตราสินค้าจากผู้บริโภค เพราะยิ่งลูกค้ามีความภักดีต่อตราสินค้ามากเท่าใด มูลค่าโดยรวมของตราสินค้านั้นก็จะมียกเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วยและการที่ลูกค้ามีความภักดีสูงต่อตราสินค้าใดตราสินค้าหนึ่งก็ยิ่งหมายถึงโอกาสในการสร้างความมั่นคงให้กับตราสินค้านั้น ทั้งในแง่ยอดขาย การบริหารต้นทุนในการทำธุรกิจที่ต่ำลง โอกาสในการทำกำไรที่มากขึ้น รวมถึงโอกาสในการขยายตลาดของตราสินค้าให้กว้างขวางมากขึ้นเช่นเดียวกัน

จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยเลือกทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการตลาดกับความจงรักภักดีต่อร้านกาแฟสดในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ประกอบการธุรกิจร้านกาแฟทราบถึงปัจจัยที่ใช้ในการกระตุ้นหรือส่งเสริมให้ลูกค้ามีความภักดีต่อร้านกาแฟนั้นมากขึ้น รวมถึงเป็นแนวทางในการปรับปรุงกลยุทธ์ด้านการตลาด หรือพัฒนาผลิตภัณฑ์และการบริการที่ตรงตามค่านิยมของผู้บริโภค

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการร้านกาแฟของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อจัดกลุ่มปัจจัยทางการตลาดในการเลือกร้านกาแฟของผู้บริโภค
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการตลาดกับความจงรักภักดีต่อร้านกาแฟ

ทฤษฎี กรอบแนวคิดการวิจัย และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพการบริการ

ราชบัณฑิตยสถาน (2546) ให้ความหมายของการบริการว่า หมายถึง การปฏิบัติรับใช้การให้ความสะดวกต่าง ๆ

ไพโรพนา ศรีเสน (2544) กล่าวว่า การบริการ คือ กิจกรรมหรือกระบวนการในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งของบุคคลหรือองค์กร เพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคลอื่นให้ได้รับความสุขและความสะดวกสบายหรือเกิดความพึงพอใจจากผลของการกระทำนั้น โดยมีลักษณะเฉพาะของตนเอง ไม่สามารถจับต้องได้ ไม่สามารถครอบครองเป็นเจ้าของในรูปธรรม และไม่จำเป็นต้องรวมอยู่กับสินค้าหรือผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ขณะที่ พงษ์เทพ สันติพันธ์ (2546) กล่าวว่า หลักของการบริการนั้นต้องสามารถตอบสนองต่อความต้องการของบุคคลส่วนใหญ่ได้ แต่ขณะเดียวกันก็ต้องดำเนินการไปอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ เท่าเทียมกันทุกคน ทั้งยังให้ความสะดวกสบายไม่สิ้นเปลืองทรัพยากร และไม่สร้างความยุ่งยากให้แก่ผู้ใช้บริการมากเกินไป

Parasuraman, Zeithaml, and Berry (1998) ได้อธิบายและให้ความหมายเชิงปฏิบัติการไว้ไม่แตกต่างกัน สรุปได้ว่า คุณภาพการบริการ (Service Quality) เป็นความแตกต่างระหว่างความคาดหวังกับการรับรู้

Lewis and Bloom (1983) ได้ให้คำนิยามของคุณภาพการให้บริการว่า เป็นสิ่งที่ชี้วัดถึงระดับของการบริการที่ส่งมอบโดยผู้ให้บริการต่อลูกค้าหรือผู้รับบริการว่าสอดคล้องกับความต้องการของเขาได้ดีเพียงใด การส่งมอบบริการที่มีคุณภาพ (Delivering Service Quality) จึงหมายถึง การตอบสนองต่อผู้รับบริการบนพื้นฐานความคาดหวังของผู้รับบริการ

Crosby (1979) กล่าวว่า ว่าคุณภาพการให้บริการหรือ “Service Quality” นั้น เป็นแนวคิดที่ถือหลักการดำเนินงานบริการที่ปราศจากข้อบกพร่อง สามารถทราบความต้องการของผู้บริโภค และตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้เป็นอย่างดี

สรุปแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพการบริการได้ดังนี้ คือ คุณภาพการบริการเป็นสิ่งที่ชี้วัดถึงระดับของการบริการที่ส่งมอบโดยผู้ให้บริการต่อลูกค้าหรือผู้รับบริการ เพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคลนั้นให้ได้รับความสุข และความสะดวกสบายหรือเกิดความพึงพอใจจากผลของการกระทำนั้น โดยมีลักษณะเฉพาะของตนเอง ไม่สามารถจับต้องได้ ไม่สามารถครอบครองเป็นเจ้าของในรูปธรรม และไม่จำเป็นต้องรวมอยู่กับสินค้า

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความภักดีในตราสินค้า

ริชาร์ด โลห์ทองคำ (2547) กล่าวว่า ความภักดีของลูกค้า (Customer Loyalty) หมายถึง ความเกี่ยวข้องหรือความผูกพันที่มีต่อตราสินค้า ร้านค้า ผู้ผลิต การบริการ หรืออื่น ๆ ที่อยู่บนพื้นฐานของทัศนคติที่ชอบพอ หรือการสนองตอบด้วยพฤติกรรม อย่างการร่วมกิจกรรมทางการตลาดกับตราสินค้าและการซื้อซ้ำ ๆ นั่นเอง

ตราสินค้าใดที่ทำให้ผู้บริโภคเกิดความเชื่อมั่น เข้ามาอยู่ใต้วง และง่ายต่อการเข้าถึงผู้บริโภค ไม่จำเป็นต้องใช้เวลาหรือลงทุนในการค้นหาข้อมูลเมื่อต้องการซื้อสินค้า ผู้บริโภคจะเลือกตราสินค้าที่สร้าง

ทัศนคติที่ดีเหล่านั้น และเกิดเป็นความภักดีในตราสินค้า (Brand Loyalty) นอกจากจะเป็นฐานลูกค้าที่มั่นคง ยังอาจจะแนะนำหรือเพิ่มลูกค้าให้มากขึ้นโดยไปบอกต่อเพื่อน หรือญาติสนิทอีกด้วย (สุวรรณชัย โลหะวัฒนกุล, 2556)

Aaker (1991) กล่าวว่า ความภักดีของลูกค้าสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มหลัก ๆ 4 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มที่ไม่ใช่ลูกค้า (Non-Customer) กลุ่มนี้เป็นกลุ่มผู้ใช้สินค้าของแบรนด์คู่แข่ง หรือไม่ได้ใช้สินค้าในรูปแบบ หรือชนิดที่บริษัทเสนอเข้าสู่ตลาด

2. กลุ่มที่อ่อนไหวต่อราคา (Price-Switcher) เป็นกลุ่มที่มีความภักดีต่อแบรนด์สินค้าในระดับต่ำ ราคาคือเรื่องจุกใจในการตัดสินใจซื้อสินค้า และลูกค้าในกลุ่มนี้พร้อมที่จะเปลี่ยนไปใช้สินค้าแบรนด์อื่น ๆ เมื่อเปรียบเทียบแล้วราคาของคู่แข่งดูเหมาะสมกว่า หรือบางครั้งอาจจะถูกกว่า หรือเกิดจากความเคยชินในการซื้อสินค้ามากกว่าที่จะใช้เหตุผลพิจารณาในการซื้อสินค้า

3. กลุ่มที่ใช้สองหรือสามแบรนด์ (Fence Sitter) หากแบรนด์และสินค้าที่บริษัทวางขายอยู่ในท้องตลาดไม่ได้โดดเด่นหรือแตกต่างจากคู่แข่งแล้ว ลูกค้าบางกลุ่มก็อาจจะมีความภักดีต่อสินค้า สองถึงสามแบรนด์ได้ในเวลาเดียวกัน และพร้อมที่จะเปลี่ยนแบรนด์ไปมาได้ตลอดเวลา หรือใช้แบรนด์ใดแบรนด์หนึ่งทดแทนกันได้ โดยไม่ได้ยึดติดกับแบรนด์ใดแบรนด์หนึ่งเฉพาะเจาะจง กลุ่มที่หนักแน่นมั่นคงต่อแบรนด์ (Committed Loyalty) ลูกค้ากลุ่มนี้ถือเป็นยอดปรารถนาของเจ้าของสินค้า เพราะลูกค้ายึดติดในแบรนด์ใดแบรนด์หนึ่งโดยมีความรู้สึกว่าเป็นเพื่อน คนสนิท หรือรู้ใจ (My Brand) ซึ่งในกรณีลูกค้าที่มีความหนักแน่นมั่นคงต่อแบรนด์ใดแบรนด์หนึ่งนั้น มักจะซื้อสินค้าเพียงแบรนด์เดียวไม่ลังเลที่จะซื้อแบรนด์นั้น ๆ และเกิดการซื้อซ้ำ ๆ อย่างต่อเนื่อง (บุริม โอทกานนท์, 2552)

สรุปแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความภักดีในตราสินค้าของผู้บริโภค ได้ดังนี้ คือ เป็นความผูกพันที่มีต่อตราสินค้า ร้านค้า ผู้ผลิต การบริการ หรืออื่น ๆ ที่อยู่บนพื้นฐานของทัศนคติที่ชอบพอ หรือการสนองตอบด้วยพฤติกรรม และตราสินค้าใดที่ทำให้ผู้บริโภคเกิดความเชื่อมั่น เข้ามาอยู่ใจกลาง และง่ายต่อการเข้าถึง ผู้บริโภคไม่จำเป็นต้องใช้เวลาหรือลงทุนในการค้นหาข้อมูลเมื่อต้องการซื้อสินค้า ผู้บริโภคจะเลือกตราสินค้าที่สร้างทัศนคติที่ดีเหล่านั้น และเกิดเป็นความภักดีในตราสินค้า

แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่สัมพันธ์กับความจงรักภักดีในตราสินค้า

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาความจงรักภักดีในตราสินค้ามีผลมาจากปัจจัย 6 ประการ ตามแนวคิดของเทเลอร์ เซลลูซ และกู๊ดวิน (Taylor, Celuch, & Goodwin, 2004) ประกอบไปด้วย ความพึงพอใจของลูกค้า คุณค่าของสินค้า อุปสรรคในการเปลี่ยนตราสินค้า การตอบรับลูกค้า ความเชื่อมั่นในตราสินค้า และคุณค่าโดยรวมในตราสินค้า ซึ่งจากการวิเคราะห์ปัจจัยของงานวิจัยนี้ พบว่า บางปัจจัยตามทฤษฎีนี้ คือ ปัจจัยด้านคุณค่าโดยรวมในตราสินค้า มีความคล้ายคลึงกันกับด้านคุณค่าของงานวิจัยในครั้งนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อัจฉริยา เทสสิหา (2551) ศึกษาเรื่อง การตัดสินใจของผู้บริโภคต่อการซื้อกาแฟสดของร้านคอฟฟี่โรด โฮมโปร สาขาประชาชื่น จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) การตัดสินใจของผู้บริโภคต่อการซื้อกาแฟสดของร้านคอฟฟี่โรด โฮมโปร สาขาประชาชื่น จังหวัดนนทบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านกระบวนการให้บริการ รองลงมา คือ ด้านพนักงานผู้ให้บริการ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการส่งเสริมการตลาด อยู่ในระดับปานกลาง 2) ผู้บริโภคที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่างกัน การตัดสินใจซื้อกาแฟสดของร้านคอฟฟี่โรด โฮมโปร สาขาประชาชื่น จังหวัดนนทบุรีไม่แตกต่างกัน

จิตติชญาณ์ ไทยสวัสดิ์ (2550) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคกาแฟของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อผู้บริโภคกาแฟของกลุ่มตัวอย่าง คือ รสชาติของกาแฟ การบริการของพนักงาน ผู้ขายมีกาแฟให้เลือกหลากหลายและแปลกใหม่

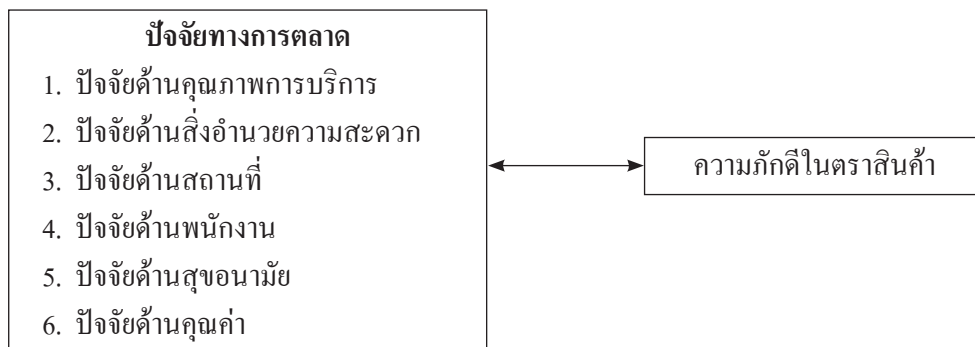
รัตพล มนต์เสวีวงศ์ (2558) ศึกษาปัจจัยการสร้างความน่าเชื่อถือของตราสินค้า คุณภาพในการบริการ และเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านกาแฟ: กรณีศึกษาร้านกาแฟแบรนด์ไทยแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านกาแฟแบรนด์ไทยแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ คุณภาพในการบริการด้านการใส่ใจลูกค้า และการสร้างความน่าเชื่อถือของตราสินค้าด้านการรับรู้ตราสินค้า และด้านการรับรู้ถึงคุณภาพ

นิวรรณ เตือนใจยา (2552) ศึกษาความสัมพันธ์ของการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการต่อการรับรู้และความพึงพอใจต่อตราสินค้าบิกแคมร่าที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าในเขตกรุงเทพมหานคร โดยผลการศึกษาพบว่า มีความสัมพันธ์ของการรับรู้และความพึงพอใจที่ส่งผลต่อความภักดีต่อตราสินค้าบิกแคมร่า คือ ความพึงพอใจด้านคุณค่าตราสินค้า มีความสัมพันธ์ระดับปานกลางกับความภักดีด้านพฤติกรรม การบอกต่อ มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำกับความตั้งใจซื้อและความภักดีที่มีต่อตราสินค้า ส่วนความพึงพอใจในตราสินค้าและความพึงพอใจในรูปลักษณ์ตราสินค้าจะไปสู่ความสัมพันธ์กับความภักดีด้านการบอกต่อและความภักดีที่มีต่อตราสินค้าในระดับต่ำ

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ ผู้บริโภคกาแฟในเขตกรุงเทพมหานคร อายุ 20 ปีขึ้นไป เนื่องจากกาแฟ เป็นเครื่องดื่มที่มีคาเฟอีน ทำให้ไม่เหมาะกับผู้ที่อายุต่ำกว่า 20 ปี จึงเลือกกลุ่มประชากรที่มีอายุมากกว่า 20 ปีขึ้นไป

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริโภคกาแฟที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบจำนวน ของ ทาโร ยามาเน่ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และมีความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5

ดังนั้น ขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณโดยใช้สูตรของ Yamane (1973) ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องสุ่มเท่ากับ 385 คน ผู้วิจัยจึงเก็บตัวอย่างจำนวน 400 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างตามความสะดวก (Convenience Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามชนิดตอบเอง โดยแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นการสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งประกอบไปด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้บริการร้านกาแฟ ซึ่งประกอบไปด้วย ร้านกาแฟที่ผู้บริโภคใช้บริการบ่อยที่สุด ปริมาณการซื้อกาแฟในแต่ละครั้ง อัตราการเข้าใช้บริการร้านกาแฟในหนึ่งอาทิตย์ ค่าใช้จ่ายในการซื้อกาแฟหนึ่งถ้วย และเหตุผลที่เข้าร้านกาแฟนอกเหนือจากการดื่มกาแฟ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยทางการตลาดที่คาดว่าจะส่งผลต่อความจงรักภักดีในตราสินค้าของผู้ตอบแบบสอบถามได้ เมื่อพิจารณาแล้วก็ให้คะแนนตามระดับความสำคัญ 1 - 5 ซึ่งเป็นวิธีที่เรียกว่า Likert Scale โดยที่ 1 สำคัญน้อยที่สุด และ 5 สำคัญมากที่สุด และกำหนดตัวแปรสำหรับการพิจารณาทั้งหมด 31 ตัวแปร

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับความภักดีในตราสินค้าต่อร้านกาแฟในเขตกรุงเทพฯ โดยใช้ตัววัดความจงรักภักดีของ Chaudhuri and Holbrook (2001)

การตรวจสอบเครื่องมือ

1. ความเที่ยงตรง (Validity) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น ไปตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ (Wording) เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้ในการสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลจริง

2. ความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยได้นำเสนอแบบสอบถามที่สร้างขึ้นและปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทำการทดสอบ กับกลุ่มประชากรที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด เพื่อตรวจสอบ

คำถามว่าสามารถสื่อความหมายตรงตามความต้องการ ตลอดจนมีความเหมาะสมหรือไม่ มีความยากง่ายเพียงใด จากนั้นจึงทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ด้วยวิธีครอนบาค (Cronbach's Alpha) โดยใช้เกณฑ์ยอมรับที่ค่ามากกว่า 0.700 (สรายุทธ กันหลง, 2555) ซึ่งค่าที่ได้ คือ 0.869

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม จำนวน 400 ชุด การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยใช้สถิติ คือ การจำแนกกลุ่มตัวอย่างด้วยเทคนิค Factor Analysis โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (SPSSInc, Version 11.5) การวิเคราะห์ปัจจัย เป็นเทคนิคการจับกลุ่มหรือรวมตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ไว้ในกลุ่มหรือปัจจัยเดียวกัน ตัวแปรที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันจะมีความสัมพันธ์กันมาก โดยความสัมพันธ์นั้นจะเป็นไปในทิศทางบวกหรือลบก็ได้ (กัลยา วาณิชยบัญชา, 2549) ซึ่งการวิเคราะห์ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ

1. การตรวจสอบตัวแปรต่าง ๆ โดยใช้สถิติ Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) เพื่อวัดความเหมาะสมของข้อมูล ซึ่งก่อนการวิเคราะห์ต้องตรวจสอบความเหมาะสมของข้อมูล โดยค่า KMO ต้องมีค่าเข้าใกล้ 1

2. การสกัดปัจจัย (Factor Extraction) เพื่อหาจำนวนปัจจัยที่สามารถใช้แทนตัวแปรทั้งหมดทุกตัวได้ หรือเป็นการดึงรายละเอียดตัวแปรมาไว้ในปัจจัย โดยใช้วิธี Principle Component Analysis (PCA) ซึ่งกำหนดค่า Eigenvalues > 1

3. การหมุนแกนปัจจัย (Factor Rotation) เพื่อให้ค่าปัจจัย Loading ของตัวแปรมีค่ามากขึ้นหรือลดลงจนกระทั่งทราบว่าตัวแปรนั้นควรจะอยู่ในปัจจัยใด

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยของประเด็นคำถามเป็นข้อในแต่ละด้านเกี่ยวกับระดับความพึงพอใจ โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายตามแนวทางของ ประสพชัย พสุนนท์ (2553) รายละเอียดดังนี้

คะแนน 4.51 - 5.00 คือระดับ มากที่สุด

คะแนน 3.51 - 4.50 คือระดับ มาก

คะแนน 2.51 - 3.50 คือระดับ ปานกลาง

คะแนน 1.51 - 2.50 คือระดับ น้อย

คะแนน 1.00 - 1.50 คือระดับ น้อยที่สุด

ส่วนเกณฑ์การแปลความหมายค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (วรางคณา อติศรประเสริฐ, 2545) มีดังนี้

มีค่า 0.00 หมายถึง ไม่มีความสัมพันธ์เลย

มีค่าระหว่าง 0.01 - 0.20 หมายถึง แทบจะไม่มีความสัมพันธ์เลย

มีค่าระหว่าง 0.21 - 0.45 หมายถึง มีความสัมพันธ์กันน้อย

มีค่าระหว่าง 0.46 - 0.75 หมายถึง มีความสัมพันธ์ปานกลาง

มีค่าระหว่าง 0.76 - 0.90	หมายถึง มีความสัมพันธ์มาก
มีค่าระหว่าง 0.91 - 0.99	หมายถึง มีความสัมพันธ์มากที่สุด
มีค่า 1.00	หมายถึง มีความสัมพันธ์ที่สมบูรณ์

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการตลาดกับความจงรักภักดีต่อร้านกาแฟสดในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 68.0) อายุระหว่าง 30 - 34 ปี (ร้อยละ 62.0) ระดับการศึกษาปริญญาตรี (ร้อยละ 73.0) อาชีพพนักงานบริษัท (ร้อยละ 57.8) และรายได้ต่อเดือน อยู่ระหว่าง 20,001 - 30,000 บาท (ร้อยละ 49.5)

การวิเคราะห์ข้อมูลด้านพฤติกรรมการใช้บริการร้านกาแฟของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้บริการร้านกาแฟของ Starbucks (ร้อยละ 37.0) ซื้อกาแฟครั้งละ 1-2 แก้ว (ร้อยละ 54.2) ใช้บริการร้านกาแฟ 2-3 ครั้งต่อสัปดาห์ (ร้อยละ 65.1) ซื้อกาแฟถ้วยละประมาณ 70 - 150 บาท (ร้อยละ 46.8) และเหตุผลรองของผู้ใช้บริการร้านกาแฟนอกเหนือจากการซื้อกาแฟ คือ พบปะสังสรรค์ (ร้อยละ 80.5) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของพฤติกรรมผู้ใช้บริการร้านกาแฟ ในเขตกรุงเทพมหานคร

พฤติกรรมของผู้มาใช้บริการร้านกาแฟ ในเขตกรุงเทพมหานคร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
Starbucks ร้านกาแฟที่ใช้บริการบ่อยที่สุด	151	37.0
ซื้อกาแฟครั้งละ 1-2 แก้ว	209	54.2
ใช้บริการร้านกาแฟ 2-3 ครั้งต่อสัปดาห์	240	65.1
ซื้อกาแฟ ถ้วยละประมาณ 70 - 150 บาท	189	46.8
พบปะสังสรรค์ คือเหตุผลรอง ในการเข้าร้านกาแฟ	328	80.5

การวิเคราะห์หาปัจจัยทางการตลาดในการเลือกร้านกาแฟของผู้บริโภค ก่อนการวิเคราะห์ปัจจัยผู้วิจัยได้ตรวจสอบความเหมาะสมของข้อมูล พบว่า ค่า KMO (Kaiser-Meyer-Oklín) เท่ากับ 0.876 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ 1 และค่า Barrert's Test of Sphericity ได้เท่ากับ 8779.259 (Sig. =0.000) แสดงว่าข้อมูลเหมาะสมที่จะใช้การวิเคราะห์ปัจจัย (กัลยา วาณิชขันธ์บุญญา, 2549)

การวัด KMO (Kaiser-Meyer-Oklín) ของการสุ่มตัวอย่าง (MSA) = 0.857 > 0.5 และ Barrert's Test of Sphericity Sig = 0.000 < 0.05 ดังนั้น การวิเคราะห์ปัจจัยสามารถนำมาใช้เป็นวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ตารางที่ 2 ตารางแสดงค่า Total Variance Explained

Factor	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	12.182	38.132	36.232	11.781	38.003	38.003
2	2.408	8.413	46.644	2.266	7.309	45.312
3	2.131	7.198	53.842	1.833	5.913	51.225
4	1.341	4.672	58.814	1.148	3.704	54.929
5	1.172	4.426	61.240	.982	3.167	58.096
6	1.099	3.769	65.248	.772	2.490	60.585

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นถึง 6 ปัจจัยที่มีค่าลักษณะเฉพาะรวมมากกว่า 1 นั่นคือ จาก 31 ตัวแปร ผู้วิจัยสามารถจัดกลุ่มออกเป็น 6 ปัจจัยที่มีความแปรปรวนสะสมที่ 65.248 % ซึ่ง 6 ปัจจัยเหล่านี้สามารถอธิบายตัวแปรทั้งหมดได้ที่ 65.248 % (ประมาณ 70 % ในระดับที่เหมาะสม)

การวิเคราะห์ปัจจัยโดยใช้การจำแนกกลุ่มตัวแปรด้วยเทคนิค Factor Analysis เพื่อทำการจับกลุ่มหรือรวมตัวแปรของปัจจัยทั้งหมด 31 ตัวแปร พบว่า เมื่อผ่านการวิเคราะห์ปัจจัยตามกระบวนการแล้ว สามารถจับกลุ่มตัวแปรได้เป็น 6 ปัจจัยเท่านั้น ประกอบด้วย ปัจจัยด้านคุณภาพการบริการ ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ปัจจัยด้านสถานที่ ปัจจัยด้านพนักงาน ปัจจัยด้านสุขอนามัย และปัจจัยด้านคุณค่า

ตารางที่ 3 ค่า Factor Loading ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการวิเคราะห์ปัจจัยทางการตลาด

ปัจจัย	Factor Loading	Mean	S.D.	ความหมาย
ด้านคุณภาพการบริการ Eigenvalues = 12.18 และ Variance = 38.13 ($\bar{X}$ = 3.78, S.D. = 0.62)				
รสชาติของกาแฟหรือเครื่องดื่มมีความเหมือนกันทุกครั้งที่ใช้บริการ	0.73	3.79	0.82	มาก
พนักงานมีความรู้ ทักษะ และความสามารถในการให้บริการได้ตามมาตรฐานการบริการ	0.71	3.74	0.88	มาก
ขั้นตอนการชงกาแฟได้มาตรฐานและตรงตามสุขลักษณะ	0.66	3.75	0.86	มาก
พนักงานสามารถอธิบายรสชาติของกาแฟแต่ละรายการได้	0.65	3.88	0.81	มาก

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ปัจจัย	Factor Loading	Mean	S.D.	ความหมาย
พนักงานมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความจริงใจในการบริการ	0.60	3.85	0.89	มาก
มีความกระตือรือร้นในการให้บริการ ตอบคำถาม และให้การช่วยเหลือดี	0.58	3.85	0.88	มาก
พนักงานมีระบบและขั้นตอนในการให้บริการที่สะดวก รวดเร็ว	0.58	4.08	0.75	มาก
พนักงานสามารถให้คำแนะนำในการเลือกเครื่องดื่มได้ตามความต้องการของลูกค้า	0.57	3.96	0.71	มาก
พนักงานภายในร้านมีจำนวนเพียงพอในการให้บริการ	0.51	4.01	0.80	มาก
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก		Eigenvalues = 2.41 และ Variance =8.41 ($\bar{X}$ = 3.88, S.D. = 0.83)		
มีบริการอินเทอร์เน็ต (wifi) ให้กับลูกค้าที่มาใช้บริการร้านกาแฟ	0.68	4.00	0.79	มาก
พนักงานให้ความช่วยเหลือ ชี้แจงและแนะนำด้วยความเป็นกันเอง	0.63	3.73	0.83	มาก
พนักงานให้ความสนใจ เอาใจใส่ในการช่วยเหลือต่าง ๆ ได้อย่างน่าประทับใจ	0.63	3.89	0.82	มาก
ภาชนะที่บรรจุกาแฟหรือเครื่องดื่มต่าง ๆ และภายในร้านมีความเหมาะสม และสะอาด	0.61	3.85	0.90	มาก
เครื่องมือและอุปกรณ์มีความพร้อมในการบริการ	0.58	3.95	0.83	มาก
มีการแนะนำทางเลือก หรือโปรโมชั่นใหม่ ๆ ให้กับลูกค้าอยู่เสมอ	0.57	3.93	0.82	มาก
ด้านสถานที่		Eigenvalues =2.13 และ Variance =7.19 ($\bar{X}$ =3.76, S.D. = 0.87)		
ทำเลที่ตั้งของร้านกาแฟสะดวกต่อการเดินทางมาใช้บริการ	0.76	3.66	0.90	มาก
ร้านกาแฟมีการจัดที่นั่งที่สะดวกไม่แออัดและเพียงพอต่อลูกค้าที่มาใช้บริการ	0.68	3.74	0.88	มาก

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ปัจจัย	Factor Loading	Mean	S.D.	ความหมาย
ร้านกาแฟมีอุปกรณ์และเครื่องมือที่ทันสมัยพร้อมให้บริการ	0.65	3.76	0.85	มาก
ร้านกาแฟมีการตกแต่งสถานที่ที่สวยงาม	0.56	3.76	0.85	มาก
ด้านพนักงาน	Eigenvalues =1.34 และ Variance =4.67 ($\bar{X}$ = 3.78, S.D. = 0.87)			
พนักงานให้บริการกับลูกค้าทุกระดับด้วยความเสมอภาค เท่าเทียมกัน	0.74	3.78	0.90	มาก
พนักงานให้คำแนะนำลูกค้าด้วยความอ่อนน้อม	0.69	3.88	0.84	มาก
พนักงานสามารถให้ความดูแลเอาใจใส่ผู้มาใช้บริการได้อย่างทั่วถึง	0.57	3.59	0.86	มาก
ด้านสุขอนามัย	Eigenvalues =1.17 และ Variance =4.42 ($\bar{X}$ = 4.01, S.D. = 0.79)			
การแต่งกายของพนักงานมีความเป็นระเบียบ สะอาด เรียบร้อย	0.70	4.01	0.76	มาก
บริเวณภายในและภายนอกของร้านกาแฟมีความสะอาดเรียบร้อยและมีการรักษาความปลอดภัยที่ดี	0.60	4.02	0.75	มาก
ด้านคุณค่า	Eigenvalues =1.09 และ Variance =3.76 ($\bar{X}$ = 4.02, S.D. = 0.78)			
ต้นทุนที่จ่ายมีความเหมาะสม คำนึงกับสิ่งที่ได้รับ	0.60	4.02	0.78	มาก

จากตารางที่ 3 ค่าในตารางเป็นค่า Factor Loading แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรจาก 31 ตัวแปร เป็น 25 ตัวแปร กับปัจจัยใหม่ทั้ง 6 ปัจจัย เมื่อมีการหมุนแกนปัจจัยแล้ว ดังนี้

ปัจจัยที่ 1 คือ ปัจจัยด้านคุณภาพการบริการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.78, S.D. = 0.62) มีค่า Eigenvalues เท่ากับ 12.18 อธิบายความแปรปรวนของปัจจัยทางการตลาด ได้ร้อยละ 38.13 ประกอบด้วย 9 ตัวแปร คือ กาแฟมีรสชาติดีที่ทุกครั้ง พนักงานมีมาตรฐานในการบริการ ขั้นตอนการชงกาแฟได้มาตรฐาน สามารถอธิบายรสชาติของกาแฟแต่ละรายการ ความสามารถในการให้คำแนะนำ พนักงานมีมนุษยสัมพันธ์ดี ความสะดวกหรือร้อนในการบริการของพนักงาน พนักงานบริการรวดเร็ว อธิบายรายละเอียดของสินค้าได้ และพนักงานมีจำนวนเพียงพอในการให้บริการ

ปัจจัยที่ 2 คือ ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.88, S.D. = 0.83) มีค่า Eigenvalues เท่ากับ 2.41 อธิบายความแปรปรวนของปัจจัยทางการตลาด ได้ร้อยละ 8.41 ประกอบด้วย 6

ตัวแปร คือ มีบริการอินเทอร์เน็ต (wifi) ให้กับลูกค้า พนักงานให้ความช่วยเหลือที่แข็งแรงและแนะนำด้วยความเป็นกันเอง พนักงานให้ความสนใจเอาใจใส่ในการช่วยเหลือต่าง ๆ ภาชนะที่บรรจุกาแฟหรือเครื่องดื่มต่าง ๆ ภายในร้านมีความเหมาะสมและสะอาด เครื่องมือและอุปกรณ์มีความพร้อมในการบริการ และพนักงานมีการแนะนำทางเลือกหรือโปรโมชั่นใหม่ ๆ ให้กับลูกค้าอยู่เสมอ

ปัจจัยที่ 3 คือ ปัจจัยด้านสถานที่ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.76$, S.D. = 0.87) มีค่า Eigenvalues เท่ากับ 2.13 อธิบายความแปรปรวนของปัจจัยทางการตลาด ได้ร้อยละ 7.19 ประกอบด้วย 4 ตัวแปร คือ ท่าเลที่ตั้งของร้านกาแฟสะดวกต่อการเดินทางมาใช้บริการ ร้านกาแฟมีการจัดที่นั่งที่สะดวกไม่แออัดและเพียงพอต่อลูกค้าที่มาใช้บริการ ร้านกาแฟมีอุปกรณ์และเครื่องมือที่ทันสมัยพร้อมให้บริการ และร้านกาแฟมีการตกแต่งสถานที่ที่สวยงาม

ปัจจัยที่ 4 คือ ปัจจัยด้านพนักงาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.78$, S.D. = 0.87) มีค่า Eigenvalues เท่ากับ 1.34 อธิบายความแปรปรวนของปัจจัยทางการตลาด ได้ร้อยละ 4.67 ประกอบด้วย 3 ตัวแปร คือ พนักงานให้บริการกับลูกค้าทุกระดับด้วยความเสมอภาค เท่าเทียมกัน พนักงานให้บริการด้วยความอ่อนน้อม และพนักงานสามารถให้ความดูแลเอาใจใส่ผู้มาใช้บริการได้อย่างทั่วถึง

ปัจจัยที่ 5 คือ ปัจจัยด้านสุขอนามัย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.01$, S.D. = 0.79) มีค่า Eigenvalues เท่ากับ 1.17 อธิบายความแปรปรวนของปัจจัยทางการตลาด ได้ร้อยละ 4.42 ประกอบด้วย 2 ตัวแปร คือ การแต่งกายของพนักงานมีความเป็นระเบียบ สะอาด เรียบร้อย และบริเวณภายในและภายนอกของร้านกาแฟมีความสะอาดเรียบร้อยมีการรักษาความปลอดภัยที่ดี

ปัจจัยสุดท้ายปัจจัยที่ 6 คือ ปัจจัยด้านคุณค่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.02$, S.D. = 0.78) มีค่า Eigenvalues เท่ากับ 1.09 อธิบายความแปรปรวนของปัจจัยปัจจัยทางการตลาด ได้ร้อยละ 3.76 ประกอบด้วย 1 ตัวแปร คือ ราคาของกาแฟหรือเครื่องดื่มต่าง ๆ มีความเหมาะสมกับคุณภาพ

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านการตลาดกับความภักดีต่อร้านกาแฟสดในเขตกรุงเทพมหานคร แสดงรายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านการตลาดกับความจงรักภักดีต่อร้านกาแฟของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร

ความจงรักภักดีต่อร้านกาแฟ	ปัจจัยทางการตลาด					
	ด้านคุณภาพการบริการ	ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	ด้านสถานที่	ด้านพนักงาน	ด้านสุขอนามัย	ด้านคุณค่า
Pearson Correlation	.931***	.845***	.862***	.851***	.765***	.835***
ระดับความสัมพันธ์	มากที่สุด	มาก	มาก	มาก	มาก	มาก

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่วิเคราะห์ได้ 6 ด้าน กับความจงรักภักดีต่อร้านกาแฟของผู้บริโภคเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่วิเคราะห์ได้ 6 ด้าน กับความจงรักภักดีต่อร้านกาแฟของผู้บริโภคเขตกรุงเทพมหานคร มีค่า Sig. (2-tailed) เท่ากับ .000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า .001 นั่นคือ ความสัมพันธ์ของปัจจัยทางการตลาดกับความจงรักภักดีต่อร้านกาแฟเป็นไปในทิศทางเดียวกัน หมายความว่า ปัจจัยทางการตลาดที่วิเคราะห์ได้ทั้ง 6 ด้าน มีความสัมพันธ์กับความจงรักภักดีต่อร้านกาแฟ โดยพบว่าปัจจัยด้านคุณภาพการบริการมีความสัมพันธ์กับความจงรักภักดีต่อร้านกาแฟในระดับมากที่สุด ($r = .931$) รองลงมา คือ ด้านสถานที่ ($r = .862$) ด้านพนักงาน ($r = .851$) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ($r = .845$) ด้านคุณค่า ($r = .835$) และด้านสุขอนามัย ($r = .765$) โดยทุกด้านมีความสัมพันธ์กับความจงรักภักดีต่อร้านกาแฟในระดับมาก

สรุปผล และอภิปรายผล

พฤติกรรมของผู้ใช้บริการร้านกาแฟสดในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ส่วนใหญ่ใช้บริการร้านกาแฟของ Starbucks ใช้บริการร้านกาแฟ 2-3 ครั้งต่อสัปดาห์ ซื้อกาแฟครั้งละ 1-2 แก้ว ซื้อกาแฟแก้วละประมาณ 70 - 150 บาท และเหตุผลรองของผู้ใช้บริการร้านกาแฟนอกเหนือจากการซื้อกาแฟ คือ พบปะสังสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคกาแฟสดของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครของไพลิน บรรพโต (2555) ซึ่งผลการวิจัย พบว่า ผู้บริโภคเลือกเข้าใช้บริการร้านกาแฟสดเพื่อใช้เป็นสถานที่นัดพบและอยู่คอยเพื่อน

การศึกษาปัจจัยทางการตลาดกับความจงรักภักดีต่อร้านกาแฟ พบว่า ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญด้านคุณภาพการบริการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการบริโภคกาแฟของผู้บริโภคในเมืองพัทยาของ ณัฐวรรณ โสมาศรี (2549) และการศึกษาเรื่อง การตัดสินใจของผู้บริโภคต่อการซื้อกาแฟสดของร้านคอฟฟี่โรด โฮมโปร สาขาประชาชื่น จังหวัดนนทบุรี ของ อัจฉริยา เทศสีหา (2551) ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญในเรื่องของการบริการมากที่สุด ทั้งในเรื่องการบริการของพนักงานที่สุภาพเรียบร้อย และการเอาใจใส่ลูกค้า

การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความภักดี 31 ตัวแปร พบว่า คงเหลือปัจจัยที่ผ่านการสกัดแล้ว 6 ปัจจัย คือ ปัจจัยด้านคุณภาพการบริการ ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ปัจจัยด้านสถานที่ ปัจจัยด้านพนักงาน ปัจจัยด้านสุขอนามัย และปัจจัยด้านคุณค่า โดยปัจจัยทางการตลาดแต่ละปัจจัยล้วนแต่มีความสำคัญในการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค โดยเฉพาะปัจจัยด้านคุณภาพการบริการที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญมาเป็นอันดับแรก เนื่องจากการบริการที่ดี ถือเป็นหัวใจสำคัญของการทำธุรกิจ ไม่เพียงเป็นการสร้างความแตกต่าง และทางเลือกให้กับผู้บริโภคเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างรายได้เปรียบทางการค้า และยังสามารถสร้างความประทับใจให้กับผู้บริโภคได้ในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ Lewis and Bloom (1983) ที่กล่าวถึงคุณภาพการให้บริการว่า เป็นสิ่งที่ชี้วัดถึงระดับของการบริการที่ส่งมอบโดยผู้ให้บริการต่อลูกค้าหรือผู้รับบริการว่าสอดคล้องกับความต้องการของเขาได้ดีเพียงใด การส่งมอบบริการที่มีคุณภาพ (Delivering

Service Quality) จึงหมายถึงการตอบสนองต่อผู้รับบริการบนพื้นฐานความคาดหวังของผู้รับบริการ

ความสัมพันธ์ของปัจจัยทั้ง 6 ด้านที่วิเคราะห์ได้กับความจงรักภักดีในตราสินค้าของผู้บริโภค พบว่า ปัจจัยทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านคุณภาพการบริการ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านสถานที่ ด้านพนักงาน ด้านสุขอนามัย และด้านคุณค่า มีความสัมพันธ์กับความจงรักภักดีต่อร้านกาแฟสด กล่าวคือ ปัจจัยทางการตลาด มีความสำคัญกับการตอบสนองและสร้างความพึงพอใจให้กับผู้บริโภคได้ ด้วยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค เช่น การจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในปริมาณ ในเวลา ในสถานที่ ที่ผู้บริโภคต้องการ ในราคาที่ผู้บริโภคมีกำลังการซื้อ ทำให้ผู้บริโภคเกิดความซื่อสัตย์ภักดีต่อผลิตภัณฑ์ และทำให้ผู้บริโภคกลับมาใช้ หรือซื้อซ้ำเมื่อมีความต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ธีรพันธ์ โล่ห์ทองคำ (2547) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า ความภักดีของลูกค้า เป็นความเกี่ยวข้องหรือความผูกพันที่มีต่อตราสินค้า ร้านค้า ผู้ผลิต การบริการหรืออื่น ๆ ที่อยู่บนพื้นฐานของทัศนคติที่ชอบพอหรือการสนองตอบด้วยพฤติกรรม อย่างการร่วมกิจกรรมทางการตลาดกับตราสินค้าและการซื้อซ้ำ ๆ นั่นเอง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อการนำไปใช้ประโยชน์

1. จากการศึกษาพบว่าพฤติกรรมของผู้ใช้บริการร้านกาแฟ ในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่เลือก เข้าร้านกาแฟเพื่อพบปะสังสรรค์ รองลงมาจากการดื่มกาแฟ จึงมีข้อเสนอแนะว่า ผู้ประกอบการร้านกาแฟ ควรมีการเพิ่มการรองรับผู้ให้บริการให้มีความเหมาะสม ทั้งจำนวนที่นั่ง จำนวนพนักงานในการให้บริการ รวมถึงบรรยากาศภายในร้านและนอกร้านกาแฟให้มีความน่าสนใจ เพื่อสร้างความประทับใจให้กับผู้มาใช้บริการในทุกรูปแบบ

2. จากการศึกษาปัจจัยทางการตลาดกับความจงรักภักดีต่อร้านกาแฟสด พบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่ ให้ความสำคัญด้านคุณภาพการบริการ ดังนั้น ผู้ประกอบการร้านกาแฟสดในเขตกรุงเทพมหานคร ต้องปรับปรุง การบริการ ทั้งในส่วนของพนักงานที่ให้บริการ ต้องมีความสามารถในการให้ข้อมูลที่สำคัญกับผู้บริโภค รวมถึงชี้แจงข้อซักถามต่าง ๆ ของผู้บริโภคได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ เรื่องความรวดเร็วในการให้บริการ ก็ยังถือเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ประกอบการต้องพิจารณาและนำไปปรับปรุงแก้ไข เพื่อตอบสนองต่อความต้องการ และสร้างความภักดีในตราสินค้าของผู้บริโภค

3. จากการวิเคราะห์ปัจจัยทางการตลาดจะเห็นว่าปัจจัยด้านคุณภาพการบริการ มีความสัมพันธ์กับ ความจงรักภักดีต่อร้านกาแฟในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านสถานที่ ด้านพนักงาน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านคุณค่า และด้านสุขอนามัย ดังนั้น ร้านกาแฟควรมีทั้งบริการที่ดี สิ่งอำนวยความสะดวก ครบ เช่น มีที่นั่งเพียงพอต่อจำนวนของผู้บริโภค มีห้องสุขาให้บริการ รวมไปถึงความสะอาดของร้าน ที่ ผู้ประกอบการจะต้องให้ความสำคัญและเล็งเห็นถึงข้อบกพร่องของร้านตนเอง เพื่อจะได้มีการปรับปรุง แก้ไข หรือเพิ่มกลยุทธ์ต่าง ๆ ให้สอดคล้องต่อความต้องการของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2549). การวิเคราะห์สถิติขั้นสูงด้วยSPSS (พิมพ์ครั้งที่5). กรุงเทพฯ: ชรรณสารจำกัด.
- ชัยสิทธิ์ สุทธิจรกิจกิจกร. (2559). ธุรกิจร้านกาแฟ 1.8 หมื่นล้าน ระบุ แปรนด์ไทยชิงแชร์แบรนด์นอก. จาก <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/721149>
- ฐานเศรษฐกิจ. (2559). สตาร์บัคส์คุณภาพ/บริการสู้ร้านกาแฟคู่แข่งเคียด. จาก <http://www.thansettakij.com/content/24906>
- ฐิตินญาณ์ ไทยสวัสดิ์. (2550). ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคกาแฟของผู้บริโภคในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ณัฐวรรณ โสมาศรี. (2549). พฤติกรรมการบริโภคกาแฟในเขตเมืองพัทยา (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- ธวัชชัย สุวรรณสาร. (2557). ความภักดีที่มีต่อแบรนด์ (BRAND ROYALTY) วัดจากอะไรคุณรู้ไหม. จาก <http://www.coachtawatchai.org/2014/10/brand-royalty.html>.
- ธีรพันธ์ โล่ห์ทองคำ. (2547). ความภักดีของลูกค้า. จาก <http://www.nidambell.net/ekonomiz/2004q4/article2004nov30p5.htm>.
- นิวรรณ เตือนใจยา. (2552). ความสัมพันธ์ของการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการต่อการรับรู้และความพึงพอใจต่อตราสินค้าบิกแคมราที่ส่งผลต่อความภักดีของลูกค้าในเขตกรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีปทุม, กรุงเทพฯ.
- บุริม โอทกานนท์. (2552). ความภักดีต่อตราสินค้า (Brand Loyalty). จาก http://inside.cm.mahidol.ac.th/mkt/index.php?option=com_content&view=article&id=348
- ประสพชัย พสุนนท์. (2553). สถิติธุรกิจ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ท็อป.
- พงษ์เทพ สันติพันธ์. (2546). ความพึงพอใจของลูกค้าจากการใช้บริการสินเชื่อเพื่อซื้อบ้านพร้อมที่ดินของธนาคารอาคารสงเคราะห์ในเขตกรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, กรุงเทพฯ.
- ไพโรพนา ศรีเสน. (2544). ความคาดหวังของผู้รับบริการต่อคุณภาพการบริการในงานผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลศิริราชคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ.
- ไพลิน บรรพโต. (2555). พฤติกรรมการบริโภคกาแฟสดของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์มนุษยศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, กรุงเทพฯ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนอินเตอร์พรีน.
- รัตพล มนต์เสีวงศ์. (2558). ปัจจัยการสร้างคุณค่าของตราสินค้า คุณภาพในการบริการ และเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการร้านกาแฟ: กรณีศึกษาร้านกาแฟแบรนด์ไทยแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร (การศึกษานโยบายบุคคลบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, กรุงเทพฯ.

- วาสนา ปิยะบรรณันท์. (2560). ปี2560ธุรกิจร้านกาแฟยังเติบโตได้อีก. จาก <http://news.voicetv.co.th/business/466497.html>
- วรางคณา อติศรประเสริฐ. (2545). เอกสารประกอบการสอนวิชาการระเบียบวิธีวิจัยทางธุรกิจ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สรายุทธ กันหลง. (2555). การทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม. จาก <http://www.ipernity.com/blog/248956/424773>
- สุวรรณชัย โลหะวัฒนกุล. (2556). เกร็ดความรู้เกี่ยวกับการตลาดและประชาสัมพันธ์. จาก <http://www.ismed.or.th/>.
- อัญริยา เทศลีหา. (2551). การตัดสินใจของผู้บริโภคต่อการซื้อกาแฟสดของร้านคอฟฟี่โรด โฮมโพร สาขาประชาชน จังหวัดนนทบุรี (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, กรุงเทพฯ.
- Aaker, D. A . (1991). *Managing Brand Equity: Capitalizing on The Value of a Brand Name*. New York: The Free Press.
- Chaudhuri, A., & Holbrook, B. M. (2001). The Chain of Effects from Brand Affect to Brand Performance: The Role of Brand Loyalty. *Journal of Marketing*, 65, 81-93.
- Crosby, P. B. (1979). *Quality is Free*. New York: McGraw-hill.
- Krungsri Guru. (2016). ธุรกิจร้านกาแฟ ลงทุนอย่างไรไม่ให้เจ๊ง. จาก <https://www.krungsri.com/bank/th/krungsri-guru/guru/sme/aug-2016/how-to-build-up-your-coffee-cafe-kingdom.html>
- Lewis, R. C., & Bloom, B. H. (1983). *The Marketing Aspects of Service Quality*. In Berry, L., Shostack, G. and Upah, G. (Eds). *Emerging Perspectives on Services Marketing*. AMA. Chicago, IL, 99-107.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry L. L. (1998). SERVQUAL: A multi-item scale for measuring Consumer Perception of Service Quality. *Journal of Retailing*, 64(1), 12-40.
- Phuket7days. (2016). อนาคต ธุรกิจ “ร้านกาแฟ” จะ “รุ่ง” หรือ “ร่วง”. จาก <http://www.phuket7days.com>
- Taylor, S. A., Celuch, K., & Goodwin, S. (2004). The Importance of Brand Equity to Customer Loyalty. *Journal of Product & Brand Management*, 13(2004), 217-227
- Yamane, T. (1973). *Statistic: An introductory analysis* (3 rd ed.). New York: Harper and Row

เครือข่ายทางสังคมเพื่อการจัดการความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากป่า: กรณีศึกษาเครือข่ายลุ่มน้ำจาง จังหวัดลำปาง

Social Networking for Conflict Management in Forest Use: A Case Study of Jang Watershed Network, Lampang Province, Thailand

เกศสุดา สิทธิสันติกุล^{1*}, อวรณ์ โอภาสพัฒนกิจ², และ สมคิด แก้วทิพย์³

Katesuda Sitthisuntikul^{1*}, Avorn Opatpatanakit², and Somkid Kaewthip³

Abstract

This study aimed to investigate what the conflict situation was, how a social network of conflict management on the use of forests was initiated, what its roles to manage the conflict were, and what factors made it exist. Data were collected by area survey, document analysis, in-depth interviews, and focus groups conducted in the area of the Jang Watershed Network, Mae Tha District, Lampang Province. The results indicated the following: 1) The use of forests caused conflict between villagers against villagers at Jang watershed and between the villagers against people outside Jang watershed. 2) The network was informally founded by a gathering of leaders from each village in the surrounding areas under “the Jang Watershed Network” with the intention of managing natural resources at Jang watershed. 3) This network played a role in conflict management by building understanding and participation of the community, acting as a mediator in cases of intense conflicts that outweighed the management potential of each village, and helping the network’s members to conserve forests according to the request of neighboring villages. 4) The factors that made it exist. The network was able to exist due to the potentials of its leaders, the efficiency of

¹คณะเศรษฐศาสตร์, ²วิทยาลัยบริหารศาสตร์ ¹⁻³มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ต.หนองหาร อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ 50920,

²คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50200

*ผู้ให้การติดต่อ (Corresponding e-mail: ktieng71@hotmail.com)

รับบทความวันที่ 5 กรกฎาคม 2560 รับลงตีพิมพ์วันที่ 30 มกราคม 2561

communication channels, the leadership skills training program of young leaders, the focus on participation, and the mobilization of funds and resources.

Keywords: *social network, conflict management, forest conservation*

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความขัดแย้ง การก่อตัวของเครือข่าย บทบาทของเครือข่ายในการจัดการความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์จากป่า รวมทั้งปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำรงอยู่ของเครือข่าย โดยดำเนินการในพื้นที่เครือข่ายลุ่มน้ำจาง อ.แม่ทะ จ.ลำปาง เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสำรวจพื้นที่ การวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มย่อย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า 1) มีความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากป่าระหว่างคนในชุมชนบริเวณลุ่มน้ำจาง และระหว่างคนในหมู่บ้านกับคนนอกชุมชน 2) ลักษณะการก่อเกิดของเครือข่ายลุ่มน้ำจางเกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการโดยการรวมตัวของแกนนำชุมชนระหว่างหมู่บ้านในลุ่มน้ำเดียวกัน เพื่อร่วมกันจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำจาง 3) เครือข่ายลุ่มน้ำจางมีบทบาทในการจัดการความขัดแย้งโดยการสร้างความเข้าใจและการสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน การเป็นคนกลางเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ค่อนข้างรุนแรงเกินศักยภาพการจัดการของแต่ละหมู่บ้าน และการให้ความช่วยเหลือสมาชิกเครือข่ายด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ตามที่ได้รับการร้องขอ 4) ปัจจัยการดำรงอยู่ได้แก่ ศักยภาพผู้นำ ประสิทธิภาพของช่องทางการสื่อสาร การพัฒนาแกนนำรุ่นใหม่ การให้ความสำคัญกับการสร้างการมีส่วนร่วม และการแสวงหาทุนและทรัพยากรดำเนินงาน

คำสำคัญ: *เครือข่ายทางสังคม, การจัดการความขัดแย้ง, การอนุรักษ์ป่าไม้*

บทนำ

ป่าไม้มักเป็นประเด็นความขัดแย้งระหว่างผู้ใช้ประโยชน์ในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อเมริกากลางและใต้ ยุโรปตอนเหนือและตอนกลาง รวมทั้งเขตชายแดนของสหรัฐอเมริกาและแคนาดา (Mola-Yudego & Gritten, 2010) นอกจากนี้ พื้นที่ป่า 2 ใน 3 ของเอเชียและแอฟริกา และ 1 ใน 3 ของลาตินอเมริกา ยังได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งอันรุนแรง (De Jong, Donovan, & Abe, 2007) ในทำนองเดียวกัน ประเทศไทยโดยเฉพาะพื้นที่ภาคเหนือที่แวดล้อมไปด้วยภูเขาและผู้คนยังต้องพึ่งพิงป่า หลายชุมชนต้องเผชิญกับปัญหาการประกาศเขตอนุรักษ์ทับซ้อนพื้นที่ทำกิน การบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อการเกษตร การแย่งชิงทรัพยากรกันเองภายในชุมชน และระหว่างคนในชุมชนกับภาครัฐกิจและการบริการ (เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์, 2549) ทั้งนี้ เนื่องมาจากหลายสาเหตุ ได้แก่ ความจำเป็นในการดำรงชีพ ความต้องการด้านเศรษฐกิจ ความขัดแย้งเชิงนโยบายด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการอนุรักษ์ ความเหลื่อมล้ำของโอกาสในการใช้ประโยชน์จากป่า (Yasmi, Kelley, & Enters, 2011) อีกทั้งป่ายังเป็นทรัพย์สินร่วม (Common Property) ที่สัมพันธ์กับเรื่องของสิทธิการเข้าถึงอันแตกต่าง และมีความไม่ลงรอยระหว่างอำนาจและสิทธิการจัดการของชุมชนอย่างมีส่วนร่วมกับการจัดการระบอบทรัพย์สินของรัฐ

เช่น การให้ความสำคัญกับการถือครองกรรมสิทธิ์ของเอกชน (Private Property) และการแสดงความเป็นทรัพย์สินของรัฐ (Public Property) โดยการประกาศพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นต้น (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2544)

อย่างไรก็ตาม ชุมชนมีกลไกการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง เช่น การเจรจา การไกล่เกลี่ย การใช้มาตรการทางสังคม การจัดการป่าชุมชน เป็นต้น ซึ่งมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมและมีความยืดหยุ่นสูงสามารถตอบสนองการแก้ปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชนได้ดี (กิตติชัย รัตนะ, 2551) นอกจากนี้ ยังมีการจัดการความขัดแย้งผ่านเครือข่ายทางสังคม ซึ่งเป็นลักษณะความสัมพันธ์ที่โยงใยกันไปในทุกทิศทาง อันเป็นสังคมแห่งกลยามิตรและเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน (ประเวศ วะสี, 2541) ผู้คนที่มาร่วมตัวกันต่างมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายบางอย่างร่วมกัน และมีแรงบันดาลใจที่จะประสานพลังความร่วมมือกันเพื่อบรรลุเป้าหมาย (เสรี พงศ์พิศ, 2548) อีกทั้งสมาชิกเครือข่ายยังมีการติดต่อสื่อสารดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ฟังพาดูซึ่งกันและกัน มีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงแลกเปลี่ยน และสามารถปรับตัวได้อย่างมีคุณภาพ (ภัทรพล พลพนาธรรม, ปาริชาติ รัตนบรรณสกุล, และ ประมาภรณ์ สุทธิโส, 2553) ทั้งนี้ ความสัมพันธ์ของเครือข่ายทางสังคมอาจอยู่บนพื้นฐานของความพึงพอใจในการแลกเปลี่ยนกัน อยู่บนพื้นฐานของผลประโยชน์ที่อาจเท่าเทียมหรือไม่เท่าเทียมกัน อยู่ภายใต้อิทธิพลของความถี่และระยะเวลา และความสัมพันธ์ภายใต้บทบาทหน้าที่ของบุคคล เป็นต้น (Boissevain, 1974)

กลุ่มคนหลายพื้นที่ของภาคเหนือมีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายทางสังคมเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารจัดการป่า การดูแลรักษาป่า และการจัดการความขัดแย้ง โดยเฉพาะกับหน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจการจัดการเหนือชุมชน และภาคเอกชนที่มักมีโอกาสนในการเข้าถึงทรัพยากรมากกว่า ดังเช่นเครือข่ายป่าต้นน้ำแม่ปิง และเครือข่ายชาวบ้านรักษาป่าลุ่มน้ำขาน จ.เชียงใหม่ เครือข่ายรักษาป่าลุ่มน้ำแม่ทา จ.ลำพูน เครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำกกตอนกลาง และเครือข่ายป่าชุมชนลุ่มน้ำกกตอนล่าง จ.เชียงราย ที่ร่วมมือกันในการจัดการป่าและสร้างอำนาจต่อรองเรื่องสิทธิทำกินของชุมชนต่อหน่วยงานภาครัฐเพื่อความมั่นคงในการดำรงชีพ (อัญจนา รักษิตธรรม, 2543) ใน ต.ทากาส จ.ลำพูน ผู้นำชุมชนแต่ละหมู่บ้านดำเนินกิจกรรมร่วมกันในลักษณะเครือข่ายป่าชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อป้องกันการบุกรุกผืนป่าและยืนยันศักยภาพการจัดการป่าต่อหน่วยงานภาครัฐ รวมทั้งสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายป่าชุมชน จ.ลำพูน และเครือข่ายป่าชุมชนบ้านแม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่ (สุภาวิณี ทรงพรพาณิชย์, 2545) ในทำนองเดียวกัน เครือข่ายลุ่มน้ำกวง ต.คอยสะเกิด อ.เมือง จ.เชียงใหม่ มีส่วนช่วยชุมชนบ้านป่าสักงาม ต.คอยสะเกิด ในการต่อสู้กับกฎหมายเพื่อปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ของชุมชนป่าสักงามในการใช้ประโยชน์จากป่าและบริหารจัดการป่าในเขตพื้นที่ทับซ้อนระหว่างสวนป่าของรัฐและพื้นที่ทำกินของชุมชน (ปรีวัตร์ นันดี, 2555)

เครือข่ายลุ่มน้ำจาง จ.ลำปาง เป็นเครือข่ายหนึ่งที่มีรวมตัวกันมากกว่า 10 ปี เพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติบริเวณลุ่มน้ำจาง ซึ่งเป็นลำน้ำสาขาหนึ่งของลุ่มน้ำแม่วังอยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ จ.ลำปาง ความยาว 105 กิโลเมตร เนื้อที่ 1,564 ตารางกิโลเมตร ดินน้ำจางอยู่ในอำเภอแม่เมาะและอำเภอเมือง ไหลผ่านลงมาตามอำเภอแม่ทะแล้วไปบรรจบกับแม่น้ำวังในอำเภอเกาะคา ลุ่มน้ำแห่งนี้แวดล้อมไปด้วยเทือกเขาและมีลักษณะพื้นที่เป็นแอ่งกะทะ ลำน้ำสาขากว่า 20 สาขา บริเวณลุ่มน้ำเป็นแหล่งน้ำสำคัญ

ของการอุปโภคบริโภคและการเกษตรในชุมชน อีกทั้ง ผู้คนยังอาศัยที่ดินบริเวณลุ่มน้ำเพื่อการอยู่อาศัย การทำเกษตรแบบยังชีพและการค้า ตลอดจนพึ่งพาอาศัยการเก็บหาผลิตภัณฑ์จากป่าเพื่อการบริโภคและการค้าความเป็นในการยังชีพนี้นำมาซึ่งความไม่ลงรอยในการใช้ประโยชน์จากป่าระหว่างชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำเดียวกัน อย่างไรก็ตาม การเกิดขึ้น และการจัดการทรัพยากรของเครือข่ายมีส่วนช่วยบรรเทาปัญหาที่เกิดขึ้นสู่ความร่วมมือกันในการดูแลรักษาป่าโดยอาศัยศักยภาพของแกนนำชุมชนและประสบการณ์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติอันยาวนาน ดังนั้น เครือข่ายลุ่มน้ำจึงมีความสำคัญต่อการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาความขัดแย้งและบทบาทของเครือข่ายทางสังคมในการจัดการความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากป่า ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายการจัดการความขัดแย้งของชุมชนในพื้นที่ศึกษา และชุมชนที่กำลังเผชิญปัญหาเดียวกัน ตลอดจนเป็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายการจัดการความขัดแย้งของชุมชนในพื้นที่ศึกษา และชุมชนที่กำลังเผชิญปัญหาเดียวกัน ตลอดจนเป็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายการจัดการความขัดแย้งของชุมชนในพื้นที่ศึกษา และชุมชนที่กำลังเผชิญปัญหาเดียวกัน ตลอดจนเป็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายการจัดการความขัดแย้งของชุมชนในพื้นที่ศึกษา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากป่าบริเวณลุ่มน้ำจาง และการก่อเกิดของเครือข่ายลุ่มน้ำจาง
2. เพื่อวิเคราะห์บทบาทของเครือข่ายในการจัดการความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์จากป่าและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำรงอยู่ของเครือข่าย

วิธีดำเนินการวิจัย

ขอบเขตระยะเวลาและเนื้อหา

การวิจัยนี้ดำเนินการระหว่างเดือนเมษายนถึงเดือนกันยายน 2558 โดยมีศูนย์กลางเกี่ยวกับ 1) สภาพปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากป่าที่เกิดขึ้นในบริเวณลุ่มน้ำจาง 2) การก่อเกิดของเครือข่ายลุ่มน้ำจาง 3) บทบาทหน้าที่ของเครือข่ายลุ่มน้ำจางด้านการจัดการความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากป่าบริเวณลุ่มน้ำจาง และ 4) ปัจจัยที่ทำให้เครือข่ายลุ่มน้ำจางยังสามารถดำรงอยู่ได้

ขอบเขตพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย

พื้นที่ศึกษาเป็นพื้นที่ดำเนินงานของเครือข่ายลุ่มน้ำจาง จ.ลำปาง ซึ่งอยู่ในลุ่มน้ำจางตอนบนเขตจังหวัดลำปาง และอยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ เครือข่ายลุ่มน้ำจางตั้งขึ้นเพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติบริเวณลุ่มน้ำจาง ประกอบไปด้วยแกนนำจาก 6 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านผาแมว บ้านนาขยบ บ้านทุ่ง และบ้านสามขา ต.หัวเสือ รวมทั้งบ้านคอนไฟ และบ้านเอือก ต.คอนไฟ อ.แม่ทะ จ.ลำปาง แกนนำดังกล่าวประกอบไปด้วยตัวแทนผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านจากแต่ละหมู่บ้าน ทั้งนี้เนื่องด้วยปัญหาการอนุรักษ์กับการใช้ประโยชน์จากป่าของสมาชิกชุมชนทั้ง 6 หมู่บ้าน ที่จำเป็นต้องพึ่งพิงทรัพยากรในเขตป่าของลุ่มน้ำจางในการยังชีพและทำการค้าด้วยผลิตภัณฑ์จากป่าและการเกษตรได้แก่ การทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ เก็บหาของป่าโดยเฉพาะเห็ดถอบ รวมทั้งการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ลำไย หอมแดง กระเทียม พริก มะเขือ ข้าวโพด เป็นต้น

ผู้วิจัยเลือกกลุ่มเป้าหมายโดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบยัดจุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นหลัก

(Purposeful Sampling) เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนในการให้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย (ชาย โปธิสิตา, 2547) มีการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นคณะกรรมการเครือข่ายลุ่มน้ำจางและอดีตคณะกรรมการเครือข่ายลุ่มน้ำจางเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) จำนวน 20 คน เนื่องจากเป็นผู้ที่ผ่านประสบการณ์การเผชิญกับปัญหาการร่วมก่อตั้งเครือข่าย และการจัดการกับความขัดแย้ง ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้านจาก 6 หมู่บ้าน ที่ปรึกษาเครือข่าย รวมทั้งอดีตผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านที่เคยเป็นสมาชิกเครือข่าย นอกจากนี้ ยังคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของเครือข่ายลุ่มน้ำจาง จำนวน 5 คน ได้แก่ ชาวบ้าน และตัวแทนของหน่วยงานจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) อย่างไรก็ตาม การวิจัยนี้อาจมีข้อจำกัดในการกำหนดขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นตัวแทนของคณะกรรมการเครือข่ายลุ่มน้ำจางและอดีตคณะกรรมการเครือข่ายลุ่มน้ำจาง รวมทั้งมีการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนหนึ่งจากผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน ดังนั้น ในการขยายผลการศึกษาจึงควรพิจารณาคำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ครอบคลุมผู้เกี่ยวข้องให้มากขึ้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีการใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้

- 1) การวิเคราะห์เอกสาร เป็นการรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องจากคณะกรรมการเครือข่ายลุ่มน้ำจาง ได้แก่ รายงานวิจัย แผนที่ และภาพถ่าย
- 2) การสำรวจพื้นที่ (Area Survey) เป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของพื้นที่ลุ่มน้ำจางและบริบทแวดล้อมชุมชน ได้แก่ พื้นที่ป่า พื้นที่การเกษตร แหล่งน้ำ และวิถีชีวิตในชุมชน
- 3) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับคณะกรรมการและสมาชิกเครือข่ายลุ่มน้ำจางจำนวน 20 คน โดยใช้แบบสอบถามถึงโครงสร้างในการสอบถามเกี่ยวกับสภาพความขัดแย้ง การก่อเกิดหรือการรวมตัวเป็นเครือข่าย บทบาทหน้าที่และกิจกรรมดำเนินงานของเครือข่าย การจัดการความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากป่า และเงื่อนไขที่สนับสนุนการดำเนินงานหรือการดำรงอยู่ของเครือข่าย สำหรับผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของเครือข่ายลุ่มน้ำจาง จำนวน 5 คน เป็นการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของเครือข่ายและแนวทางการพัฒนาเครือข่าย
- 4) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) กับตัวแทนคณะกรรมการเครือข่ายลุ่มน้ำจาง 6 หมู่บ้าน และอดีตคณะกรรมการเครือข่ายลุ่มน้ำจาง โดยแบ่งเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 5-6 คน การดำเนินการจัดประชุมกลุ่มย่อยเริ่มจากการแนะนำตนเองและวัตถุประสงค์ จากนั้นจึงถามคำถามตามลำดับพร้อมกับการกระตุ้นให้ทุกคนได้พูดคุยแลกเปลี่ยนและโต้ตอบซึ่งกันและกันด้วยบรรยากาศที่เป็นกันเอง เกี่ยวกับบทบาทของเครือข่ายในการจัดการความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์จากป่า และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อยถูกนำมาถอดเทป และวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) มีการกำหนดรหัส จัดหมวดหมู่ข้อมูล เปรียบเทียบข้อมูล แล้วเรียบเรียงเป็นเนื้อหาเชิงบรรยาย (Description)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ พบว่า ชุมชนบริเวณลุ่มน้ำจางมีความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากป่าที่นำไปสู่การก่อเกิดเครือข่ายลุ่มน้ำจาง และเครือข่ายลุ่มน้ำจางมีบทบาทสำคัญต่อการจัดการความขัดแย้ง รวมทั้งมีปัจจัยที่สนับสนุนให้เครือข่ายสามารถทำหน้าที่ได้อย่างต่อเนื่อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. สภาพปัญหา การก่อเกิด และการดำเนินงานของเครือข่ายลุ่มน้ำจาง

1.1 สภาพปัญหาความขัดแย้ง

ในอดีตชุมชนลุ่มน้ำจางดำรงชีพอย่างพอเพียงท่ามกลางป่าและแหล่งต้นลำธารอันอุดมสมบูรณ์ มีการเก็บหาของป่าสัตว์และทำการเกษตรเพื่อยังชีพเป็นหลัก ต่อมาความต้องการด้านเศรษฐกิจและการค้าทำให้พื้นที่ป่ามากมายถูกทำลายไปจนเสื่อมโทรมโดยคนในและคนนอกชุมชน เพื่อการทำไร่เลื่อนลอย การอุตสาหกรรมค้าไม้ การขยายพื้นที่เพาะปลูก และการพัฒนาการคมนาคมขนส่ง เป็นต้น นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา การอนุรักษ์ป่าไม้และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำจางเป็นชนวนความขัดแย้งระหว่างผู้นำและสมาชิกในชุมชน 6 หมู่บ้าน ที่ต่างอาศัยใช้ประโยชน์จากป่าในลุ่มน้ำเดียวกัน ได้แก่ บ้านผาเมว บ้านนาบาย บ้านทุ่ง บ้านสามขา บ้านคอนไฟ และบ้านเอืยก ด้านการอนุรักษ์เกิดความไม่ลงรอยกันระหว่างผู้นำ 6 หมู่บ้าน เนื่องจากความแตกต่างทางความคิด มีหมู่บ้านดำเนินการอนุรักษ์อย่างจริงจังและได้รับความร่วมมือจากสมาชิกส่วนใหญ่ในชุมชน แต่กลับมุ่งการอนุรักษ์เฉพาะขอบเขตพื้นที่ของตนเอง ในทางตรงกันข้าม บางหมู่บ้านไม่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ บางหมู่บ้านอนุรักษ์อย่างไม่จริงจังและมีกฎระเบียบค่อนข้างหละหลวม และสมาชิกในชุมชนไม่ได้ให้ความร่วมมือมากนัก นอกจากนี้ ในด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ยังเกิดประเด็นถกเถียงกันระหว่างหมู่บ้านเสมอเกี่ยวกับการทำมาหากินข้ามเขตแดนของคนต่างหมู่บ้าน การละเมิดกฎระเบียบอนุรักษ์ของคนต่างหมู่บ้าน การลักลอบตัดไม้ในเขตป่าอนุรักษ์ของคนนอกพื้นที่ และการกล่าวโทษกันไปมาระหว่างหมู่บ้านใกล้เคียงเกี่ยวกับการเผาป่าโดยเฉพาะในฤดูกาลเก็บเห็ดถอบ

1.2 การก่อเกิดเครือข่าย

สภาพความขัดแย้งด้านการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติทำให้แกนนำบ้านสามขา 2 คน เกิดแนวความคิดการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหมู่บ้านในลุ่มน้ำจางโดยการสนับสนุนของอดีตศึกษานิเทศก์ คณะทำงานลุ่มวัง ต่อมาเริ่มมีการขยายแนวคิดในปี 2542 ในฐานะที่แกนนำบ้านสามขาเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ทรงคุณวุฒิประจำตำบล และผู้นำด้านการอนุรักษ์และการจัดการป่าต้นน้ำ กลุ่มเป้าหมายของการขยายแนวคิด คือ ผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน 6 หมู่บ้าน ที่มีเขตแดนติดกันและใช้ประโยชน์จากลุ่มน้ำจางเช่นเดียวกัน ได้แก่ บ้านผาเมว บ้านนาบาย บ้านทุ่ง บ้านสามขา บ้านคอนไฟ และบ้านเอืยก แกนนำบ้านสามขาต้องใช้เวลาร่วม 5 ปี จึงสามารถโน้มน้าวให้ทุกหมู่บ้านดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ไปพร้อม ๆ กับการเชื่อมโยงกลุ่มเป้าหมายให้เข้ามาร่วมพูดคุยกันด้านการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำจางอย่างต่อเนื่อง และเรียกตนเองว่าเครือข่ายลุ่มน้ำจาง ในปี 2547 ทั้งนี้แกนนำบ้านสามขามีวิธีการสร้างเครือข่ายตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

1) การติดต่อสื่อสารโดยตรงกับผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีฐานความสัมพันธ์กันฉันท์เพื่อน โดยการแวะไปเยี่ยมเยียนที่บ้านเพื่อพูดคุยถึงแนวทางการอนุรักษ์และการสร้างเครือข่ายเพื่อจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำจาง การเยี่ยมเยียนนี้จะไปครั้งละ 1-2 หมู่บ้าน จนครบทุกหมู่บ้านและมีการไปเยี่ยมซ้ำอีกจนกว่าจะเข้าใจตรงกัน

2) การจัดเวทีชุมชน หลังจากที่ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านเห็นด้วยจึงนัดหมายการจัดเวทีชุมชน เพื่อพูดคุยทำความเข้าใจกับสมาชิกในชุมชนแต่ละหมู่บ้านเกี่ยวกับการสร้างความร่วมมือด้านการอนุรักษ์อย่างจริงจัง โดยการอธิบายให้เห็นถึงผลเสียของการอนุรักษ์อย่างจริงจังและไม่จริงจัง พร้อมกับยกตัวอย่างรูปธรรมความสำเร็จของหมู่บ้านสามขาด้านการอนุรักษ์ป่าไม้และการจัดการป่าต้นน้ำ การจัดเวทีชุมชนของแต่ละหมู่บ้านนั้นเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนกว่าสมาชิกในชุมชนจะเข้าใจและให้ความร่วมมือกับการอนุรักษ์

3) การจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ เช่น การสร้างฝาย การทำแนวกันไฟ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างแนวร่วมและทำความเข้าใจถึงประโยชน์ของการอนุรักษ์อย่างมีส่วนร่วม กิจกรรมที่ช่วยกระชับความสัมพันธ์และกระตุ้นความตระหนักถึงคุณค่าการอนุรักษ์และความร่วมมือได้ดี คือ การสร้างฝายบริเวณลุ่มน้ำจาง เนื่องจากมีจำนวนสัตว์และปริมาณน้ำในลำห้วยเพิ่มมากขึ้นภายหลังการสร้างฝาย

4) การชวนเข้าร่วมประชุมเครือข่ายระหว่างหมู่บ้าน การประชุมนี้เป็นพื้นที่พบปะพูดคุยและปรึกษาหารือกันอย่างไม่เป็นทางการด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของผู้นำที่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ ซึ่งเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวในยามที่เกิดปัญหาการลักลอบตัดไม้ การขาดแคลนน้ำ การเกิดอุทกภัย เป็นต้น ต่อมาผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการจาก 6 หมู่บ้าน มีการพูดคุยกันอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นเครือข่ายลุ่มน้ำจางในที่สุด

1.3 การดำเนินงานของเครือข่าย

คณะกรรมการเครือข่ายลุ่มน้ำจางประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้าน 6 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 2 คน จากบ้านผาแมว บ้านนาบาย บ้านทุ่ง บ้านสามขา บ้านดอนไฟ และบ้านเอือก คณะกรรมการสามารถเสนอให้สมาชิกเป็นประธานเครือข่ายซึ่งมีการผลัดเปลี่ยนวาระทุก 2 ปี อีกทั้งยังสามารถเสนอประธานเครือข่ายที่เป็นคนนอกและทุกฝ่ายให้การยอมรับ นอกจากนี้ เครือข่ายยังมีที่ปรึกษาที่คอยให้คำแนะนำชี้แนะแนวทางการดำเนินงานจากหลายฝ่าย ได้แก่ กำนันตำบลหัวเสือ กำนันตำบลดอนไฟ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหัวเสือ ปราชญ์ชาวบ้าน และตัวแทนของบริษัทปูนซีเมนต์ไทย (เอส ซี จี) จำกัด (ลำปาง) เป้าหมายสำคัญของเครือข่าย คือ การร่วมกันอนุรักษ์ป่าต้นน้ำจางและการขยายพื้นที่เครือข่ายไปยังพื้นที่ใกล้เคียงที่มีอาณาเขตติดต่อกันในจังหวัดลำปางและจังหวัดแพร่ ดังนั้น เครือข่ายจึงให้ความสำคัญกับการดำเนินงานด้านต่อไปนี้

1) การส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าของ 6 หมู่บ้าน ที่เป็นสมาชิกเครือข่าย เช่น การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการจัดการทรัพยากร โดยเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาร่วมแลกเปลี่ยนความรู้

2) การเป็นศูนย์กลางการประสานงานของหมู่บ้านสมาชิกเครือข่ายเพื่อสื่อสารกิจกรรมและความเคลื่อนไหวของแต่ละหมู่บ้านผ่านการประชุมประจำเดือนของเครือข่าย

3) การจัดกิจกรรมอนุรักษ์และระดมทุนระดับเครือข่ายโดยการมีส่วนร่วมของหมู่บ้านสมาชิกเครือข่าย เช่น การบวชป่า การสืบชะตาแม่น้ำ และการทอดผ้าป่า

4) การช่วยแก้ไขปัญหาด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของหมู่บ้านสมาชิกเครือข่ายกรณีทีละคณะกรรมการหมู่บ้านไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ หากเครือข่ายลุ่มน้ำอาจไม่สามารถแก้ไขได้จะส่งเรื่องต่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินงาน เช่น กรมป่าไม้ เป็นต้น

5) การทำความเข้าใจกับพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อขยายสมาชิกเครือข่ายในจังหวัดลำปางและจังหวัดแพร่

6) การเชื่อมเครือข่ายและหน่วยงานหรือองค์กรภายนอกให้เข้ามารับรู้และสนับสนุนการดำเนินงาน เช่น เครือข่ายการจัดการป่าของจังหวัดแพร่ บริษัทปูนซีเมนต์ไทย (เอส ซี จี) จำกัด (ลำปาง) องค์การบริหารส่วนจังหวัด และที่ว่าการอำเภอ เป็นต้น

2. บทบาทเครือข่ายในการจัดการความขัดแย้ง

เครือข่ายลุ่มน้ำอาจ มีการจัดการความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากป่าที่ควบคู่ไปกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำอาจ โดยแสดงบทบาทสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่

2.1 บทบาทการสร้างการเข้าใจและการมีส่วนร่วม

เครือข่ายใช้การประชุมหรือเวทีเป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจและสร้างการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์อย่างต่อเนื่อง การจัดประชุมแบ่งออกเป็นการประชุมเครือข่ายประจำเดือนหรือทุก 2-3 เดือน และการประชุมเครือข่ายในโอกาสพิเศษ ในการประชุมประจำเดือน สมาชิกเครือข่ายที่เป็นแกนนำของทุกหมู่บ้านจะเข้าร่วมประชุมพูดคุยกัน เพื่อบอกเล่าสารทุกข์สุกดิบ สถานการณ์ เหตุการณ์ หรือปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละหมู่บ้าน และช่วยกันหาหนทางในการแก้ปัญหา เช่น การกว้านซื้อที่ดินของนายทุนที่บ้านผาแมว การเผาป่ากันอย่างหนัก สำหรับการจัดประชุมเครือข่ายในโอกาสพิเศษ เช่น งานเลี้ยงเครือข่ายทุก 2 ปี โดยหมุนเวียนกันเป็นเจ้าภาพจัดงานในแต่ละหมู่บ้าน และมีการเรียนเชิญคณะกรรมการหมู่บ้านและชาวบ้านทุกหมู่บ้านที่เป็นสมาชิกเครือข่ายให้เข้าร่วมหมู่บ้านละ 20 คน เพื่อเลี้ยงฉลองความสำเร็จ กระชับสัมพันธภาพ แลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องการจัดการทรัพยากร และบอกเล่ากิจกรรมอนุรักษ์ เช่น จำนวนฝ่ายที่สร้างเสร็จ ผลของการสร้างฝายและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รวมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องการจัดการทรัพยากร

2.2 บทบาทการเป็นคนกลางเจรจาไกล่เกลี่ยปัญหา

ตามปกติ คณะกรรมการหมู่บ้านของแต่ละหมู่บ้านจะมีหน้าที่ในการเจรจาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยอาศัยกฎหรือข้อตกลงของหมู่บ้าน เช่น การลักลอบตัดไม้ การครอบครองที่ดิน การใช้น้ำอย่างใดก็ตาม กรณีที่มีปัญหารุนแรง ไม่สามารถจัดการได้ เครือข่ายลุ่มน้ำอาจจะเข้าไปเป็นคนกลางในการเจรจาไกล่เกลี่ยปัญหา ซึ่งผลการเจรจามักเป็นไปด้วยดีเนื่องจากความน่าเกรงขามและพลังอำนาจการต่อรองที่เหนือกว่าการเจรจาในระดับหมู่บ้าน เช่น กรณีมีคนนอกชุมชนเข้าไปซื้อที่ดินในป่า 3,000 ไร่ ที่บ้านผาแมว และมีการล้อมลวดหนามไว้ ทำให้ชุมชนไม่สามารถเข้าไปทำมาหากินในป่าได้เหมือนเคย คณะกรรมการหมู่บ้านผาแมวจึงขอให้คณะกรรมการเครือข่ายลุ่มน้ำอาจเข้าไปช่วยเจรจาให้นายทุนยอมรื้อลวดหนามและ

ย้ายออกไปจนสำเร็จ อีกกรณีหนึ่งเป็นความขัดแย้งระหว่างบ้านสามขา กับบ้านทุ่ง ครั้งหนึ่ง มีการทะเลาะกัน เรื่องการดูแลห้วย คณะกรรมการหมู่บ้านสามขาเคยแบ่งห้วยหนึ่งให้บ้านทุ่ง แต่มักจะเกิดไฟไหม้เสมอ ทำให้คณะกรรมการหมู่บ้านสามขาคิดว่า คนบ้านทุ่งไม่ดูแลห้วยและต้องการจะยึดคืนมา มีการต่อสู้ ต่อขานอ้างสิทธิในการยึดล่าห้วยคืน ทำให้เกิดความบาดหมางในใจของคนบ้านทุ่ง เครือข่ายลุ่มน้ำอาจจึง เข้าไปเป็นคนกลางช่วยเจรจาระหว่างคณะกรรมการหมู่บ้านสามขา กับบ้านทุ่งอยู่หลายครั้ง ในที่สุด สถานการณ์จึงค่อย ๆ ดีขึ้น

ในการเจรจา ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้เจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง คือ ที่ปรึกษาเครือข่ายลุ่มน้ำอาจที่ ทุกฝ่ายให้การยอมรับ มีความเป็นกลาง ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับเรื่องที่ได้รับการร้องเรียน หลังจากที่ได้รับ เรื่องร้องเรียน ผู้เจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางจะนัดหมายคู่กรณีเพื่อพุดจาตกลงความกัน เมื่อถึงวันนัดหมาย จะต้องเปิดโอกาสให้ทั้งสองฝ่ายได้บอกเล่าเรื่องราวโดยการรับฟังอย่างเป็นกลาง จากนั้นผู้เจรจาไกล่เกลี่ย คนกลางจะเสนอทางเลือกของการแก้ไขปัญหาให้ทั้งสองฝ่ายเป็นผู้ตัดสินใจเลือกทางออกด้วยตนเองเพื่อ ให้เกิดการยอมรับทั้งสองฝ่าย หากยังไม่สามารถตกลงกันได้ครั้งแรก จะต้องมีการนัดหมายครั้งต่อไป จนกว่าจะสามารถหาทางออกที่ดีที่สุดกับทั้งสองฝ่ายได้ ทั้งนี้ ผู้เจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางจะต้องมีความ ประณีประนอม มีเทคนิคในการพุดคุยเชิงสร้างสรรค์ เข้าใจความรู้สึกของคู่กรณี และสามารถโน้มน้าว การตัดสินใจของคนสองฝ่ายได้เป็นอย่างดี

2.3 บทบาทการให้ความช่วยเหลือสมาชิกเครือข่าย

เครือข่ายลุ่มน้ำอาจทำงานร่วมกับหมู่บ้านที่เป็นสมาชิกในลักษณะของพี่เลี้ยงและเพื่อน ช่วยเพื่อน ทุกหมู่บ้านที่เป็นสมาชิกเครือข่ายสามารถที่จะร้องขอความช่วยเหลือจากคณะกรรมการเครือข่าย ลุ่มน้ำอาจได้ในยามคับขัน หรือในกรณีที่ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านของหมู่บ้านสมาชิกในเครือข่าย ไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาได้ เช่น การจัดการเรื่องคนลักลอบตัดไม้ในเขตป่าลุ่มน้ำอาจ การจัดการการใช้น้ำ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการช่วยเหลือด้านกิจกรรมการอนุรักษ์ เช่น การระดมสมาชิกเข้าร่วมสร้างฝายชะลอน้ำ การทำแนวกันไฟในเขตป่า และการช่วยกันดับไฟป่า ผลของการเข้าไปช่วยเหลือแต่ละหมู่บ้านทำให้สมาชิก ในเครือข่ายมีความเข้าใจและให้ความร่วมมือกันมากขึ้น

3. ปัจจัยการดำรงอยู่ของเครือข่าย

เครือข่ายลุ่มน้ำอาจช่วยสร้างความร่วมมือด้านการอนุรักษ์ป่า และช่วยคลี่คลายความขัดแย้ง ในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติจากป่าระหว่างหมู่บ้านในลุ่มน้ำอาจได้ในระดับหนึ่ง ผลของการดำเนินงาน ทำให้ปัญหาการแอบเข้าไปตัดไม้ เก็บเห็ด หาของป่า และล่าสัตว์ในเขตป่าของหมู่บ้านอื่นลดน้อยลง เนื่องจากชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านเข้าใจกันและกันมากขึ้น อีกทั้งยังตระหนักถึงคุณค่าของการดูแลรักษาป่า เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ การที่เครือข่ายลุ่มน้ำอาจยังสามารถทำหน้าที่และแสดงบทบาทการจัดการความขัดแย้งได้อย่าง ต่อเนื่องนับตั้งแต่ก่อตั้ง เนื่องจากปัจจัยที่เกื้อหนุนดังต่อไปนี้

3.1 ศักยภาพผู้นำ เครือข่ายมีแกนนำระดับหมู่บ้านเป็นสมาชิก ซึ่งต่างมีความมุ่งมั่นในการร่วมกัน ดำเนินงานด้านการอนุรักษ์และร่วมแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างจริงจัง นอกจากนี้ ยังมีแกนนำระดับเครือข่ายที่ เป็นกลไกเชื่อมประสานการดำเนินงานระหว่างหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เครือข่ายเป็นผู้คอยให้กำลังใจ

ในการทำงาน และสามารถให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มหมู่บ้านในเครือข่ายยามเดือดร้อนได้ทันที

3.2 การสร้างช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เครือข่ายมีการจัดประชุมในระดับชุมชนและระดับเครือข่ายเพื่อพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนกันอย่างสม่ำเสมอ ทำให้สมาชิกของแต่ละหมู่บ้านได้รับรู้สถานการณ์ซึ่งกันและกัน เกิดการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ตลอดจนร่วมปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3.3 การพัฒนาศักยภาพแกนนำรุ่นใหม่ เครือข่ายมีระบบการหมุนเวียนกันเป็นประธานเครือข่ายทุก 2 ปี เพื่อการฝึกฝนและพัฒนาแกนนำรุ่นใหม่ โดยมีที่ปรึกษาซึ่งมีประสบการณ์บริหารเครือข่ายคอยให้คำแนะนำและช่วยแก้ปัญหาตามที่ต้องการ

3.4 การตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างการมีส่วนร่วม เครือข่ายมุ่งเน้นให้ชุมชนจากแต่ละหมู่บ้านเข้ามาร่วมเรียนรู้สู่การสร้างความรู้และความร่วมมือในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การร่วมกันเก็บข้อมูลจำนวนและมูลค่าของเห็ดที่นำไปสู่การสร้างความรู้ความตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติในป่า และร่วมกันสร้างฝายและทำแนวกันไฟ เป็นต้น

3.5 การแสวงหาทุนและทรัพยากรดำเนินงาน เครือข่ายมีการแสวงหาทุนและทรัพยากรเพื่อการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องด้วยวิธีการต่อไปนี้

1) การจัดกิจกรรมทอดผ้าป่าในระดับหมู่บ้านและระดับเครือข่ายสำหรับเป็นเงินกองทุนในการดำเนินกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ เช่น การทำฝาย การทำแนวกันไฟ โดยคณะกรรมการแต่ละหมู่บ้านเป็นผู้บริหารจัดการกองทุนผ้าป่าระดับหมู่บ้านและบริหารสมาชิกในชุมชนให้เข้ามาร่วมกันจัดงาน ส่วนคณะกรรมการเครือข่ายจะเป็นผู้บริหารจัดการกองทุนผ้าป่าระดับเครือข่ายและบริหารสมาชิกในเครือข่ายรวมทั้งสมาชิกในหมู่บ้านให้มาร่วมกันจัดงาน

2) การแสวงหาทุนดำเนินงานจากรางวัลการประกวด เช่น บ้านสามขาได้รับเงินรางวัลวลูกโลกสีเขียว รางวัลการจัดการน้ำ และรางวัลการจัดการไฟป่า

3) การขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งช่วยหนุนเสริมศักยภาพของเครือข่ายในการสร้างรูปธรรมการดำเนินงาน เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สนับสนุนวิธีคิดและสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย (ลำปาง) จำกัด สนับสนุนกิจกรรมสร้างฝาย และหน่วยส่งเสริมการควบคุมไฟป่า ลำปาง สนับสนุนกิจกรรมควบคุมไฟป่า

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานของเครือข่ายลุ่มน้ำอาจยังต้องการการพัฒนาอีกหลายด้าน ได้แก่

1) การดำเนินกิจกรรมอนุรักษ์ดินน้ำลำธารอย่างมีส่วนร่วมโดยการสร้างฝายและทำแนวกันไฟ 2) การสร้างเยาวชนคนรุ่นใหม่โดยการชักชวนให้เข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ 3) การสร้างแกนนำเครือข่ายโดยการให้แกนนำรุ่นหลังผลัดเปลี่ยนกันบริหารงานและให้แกนนำรุ่นเก่าเป็นที่ปรึกษา 4) การลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำระหว่างหมู่บ้านในเครือข่ายด้านการอนุรักษ์ โดยการนำเสนอผลการดำเนินงานในภาพรวมของเครือข่ายและการรักษาระดับความโดดเด่นของแต่ละหมู่บ้าน 5) การขยายเครือข่ายในจังหวัดใกล้เคียงเพื่อแสวงหาแนวร่วม ได้แก่ ลำปาง และแพร่ โดยการหนุนเสริมแกนนำที่ยินดีเข้าร่วมอย่างจริงจัง และ 6) การยกระดับเครือข่ายโดยการจดทะเบียนเป็นสมาคมเครือข่ายลุ่มน้ำอาจ เพื่อประสานการสนับสนุนทุนการดำเนินงาน

จากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น เช่น กองทุนสิ่งแวดล้อมโลก งบประมาณจังหวัด กองทุนพัฒนาไฟฟ้า

อภิปรายผล

การที่ทรัพยากรธรรมชาติอยู่ในพื้นที่ทางสังคมที่สลับซับซ้อนและมีความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง (Buckles, 1999) ทุกภูมิภาคของประเทศไทยโดยเฉพาะพื้นที่ภาคเหนือตอนบน (เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน ลำปาง) มักประสบกับความขัดแย้งจากการละเมิดสิทธิของกันและกันในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติระหว่างรัฐกับชุมชน ระหว่างชุมชนกับชุมชน ระหว่างชุมชนกับนายทุน เป็นต้น (เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์, 2549) การวิจัยนี้ค้นพบความไม่ลงรอยของผู้นำชุมชนด้านการอนุรักษ์และความขัดแย้งจากการใช้ประโยชน์จากป่าระหว่างชุมชนที่ใช้ประโยชน์จากลุ่มน้ำจางในจังหวัดลำปาง สภาพเช่นนี้ผลักดันให้เกิดเครือข่ายลุ่มน้ำจางอย่างเป็นทางการ โดยการใช้การริเริ่มของแกนนำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการจากหมู่บ้านที่เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหา โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำจางของชุมชนที่อยู่ในลุ่มน้ำเดียวกันและมีอาณาเขตติดต่อกัน ข้อค้นพบนี้มีนัยยะสอดคล้องกับแนวทางการจัดการความขัดแย้งที่ค่อนข้างสลับซับซ้อน โดยใช้แนวทางการจัดการทรัพยากรร่วมกันในเครือข่าย (Castro & Nielsen, 2003)

โดยทั่วไป เครือข่ายมักแสดงบทบาทหน้าที่ 3 ประการ (พระมหาสุทิตย์ อาภาโร, 2547) ได้แก่ 1) การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นโดยอาศัยทุน คน และทรัพยากรที่มีอยู่ 2) การสนับสนุนและประสานการทำงานภายในเครือข่าย รวมทั้งภาคีที่เกี่ยวข้อง และ 3) การส่งเสริมและให้คำปรึกษาเพื่อการพัฒนาเครือข่าย อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยชี้ว่า บทบาทของเครือข่ายในการจัดการความขัดแย้งซึ่งประกอบด้วย การทำความเข้าใจและการสร้างการมีส่วนร่วมผ่านการจัดประชุมเครือข่าย การเป็นคนกลางในการเจรจาไกล่เกลี่ยปัญหาขัดแย้ง และการให้ความช่วยเหลือสมาชิกในเครือข่าย บทบาทเหล่านี้แฝงอยู่ในบทบาทการจัดการทรัพยากรของเครือข่ายด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าของหมู่บ้าน สมาชิกเครือข่าย การเป็นศูนย์กลางการสื่อสารกิจกรรมและความเคลื่อนไหว การจัดกิจกรรมการอนุรักษ์และระดมทุน การเชื่อมร้อยเครือข่ายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการช่วยเหลือปัญหาที่เกิดขึ้นกับหมู่บ้านสมาชิกเครือข่าย

ที่สำคัญ การจัดประชุมพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้ความสัมพันธ์อันถักทอแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2543) ดังจะเห็นได้จากการที่เครือข่ายลุ่มน้ำจางใช้การจัดประชุมเครือข่ายเป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจและสร้างการมีส่วนร่วม โดยมีผืนป่าบริเวณลุ่มน้ำจางเป็นเงื่อนไขของผลประโยชน์ร่วม (Mutual Benefit) และการพึ่งพิงกัน (Interdependence) ความเข้าใจนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ดีและการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้านการอนุรักษ์มากขึ้น รวมทั้งเกิดความพยายามในการช่วยกันแก้ไขความขัดแย้งที่เผชิญอยู่ร่วมกัน ต่างสามารถร้องขอความช่วยเหลือจากเพื่อนสมาชิกของเครือข่ายได้ตามต้องการ เช่น การดับไฟป่า การสร้างฝาย การทำแนวกันไฟ การช่วยจัดการกับผู้ลักลอบตัดไม้ในป่า เป็นต้น

นอกจากนี้ การจัดการความขัดแย้งในรูปแบบเครือข่ายทางสังคมยังช่วยเพิ่มพลังอำนาจต่อรองในการรักษาผลประโยชน์ของสมาชิกเครือข่าย (Walch, 2011) แม้ว่าเครือข่ายจะไม่ได้รับสิทธิอันชอบธรรมตามกฎหมายในการดำเนินงานก็ตาม (อัจฉรา รักยุติธรรม, 2543) ดังที่เครือข่ายลุ่มน้ำกวาง ต.คอยสะเกิด อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ได้ร่วมต่อต้านกฎหมายเพื่อปกป้องสิทธิของชุมชนป่าสักงามที่เป็นสมาชิกเครือข่ายให้สามารถใช้ประโยชน์จากป่าได้รวมทั้งสามารถบริหารจัดการพื้นที่ทับซ้อนระหว่างสวนป่าของรัฐและพื้นที่ทำกินของชุมชน (ปรีวัตร์ นันดี, 2555) ในทำนองเดียวกับเครือข่ายป่าชุมชน ต.ทากาศ จ.ลำพูน ที่ร่วมกับเครือข่ายอื่นในพื้นที่ใกล้เคียง ช่วยป้องกันการบุกรุกผืนป่าและยืนยันศักยภาพการจัดการป่าต่อหน่วยงานภาครัฐ (สุภาวณี ทรงพรพาณิชย์, 2545) งานวิจัยนี้พบว่า เครือข่ายลุ่มน้ำอาจสามารถเจรจาไกล่เกลี่ยความขัดแย้งเกี่ยวกับสิทธิในการใช้ประโยชน์จากป่าและการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติระหว่างหมู่บ้าน อีกทั้งยังสามารถเจรจาไกล่เกลี่ยกับนายทุนที่เข้าไปรุกกล้าที่ดินสาธารณะของชุมชนที่เป็นสมาชิกเครือข่ายด้วยพลังอำนาจการต่อรองที่เหนือกว่า นอกจากนี้ หน่วยงานภาครัฐที่มีอำนาจตามกฎหมายยังให้การยอมรับการตัดสินใจของเครือข่ายลุ่มน้ำอาจในการออกใบอนุญาตตัดไม้ นับสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้เครือข่ายลุ่มน้ำอาจสามารถจัดการความขัดแย้งได้ คือ การมีความสัมพันธ์เชิงซ้อนของสมาชิกเครือข่าย ซึ่งมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอันที่เพื่อน และมีความสัมพันธ์ระหว่างหมู่บ้านในฐานะคณะกรรมการหมู่บ้านที่เป็นแกนนำอย่างเป็นทางการตามขอบเขตอำนาจหน้าที่การปกครอง

ดังนั้น การสร้างเครือข่ายระหว่างหมู่บ้านจึงมีนัยสำคัญต่อการจัดการความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากป่าซึ่งเป็นทรัพยากรร่วม เครือข่ายลุ่มน้ำอาจควรดำรงไว้ซึ่งประสิทธิภาพการจัดการความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากป่า โดยการพัฒนาแบบการสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงการแลกเปลี่ยนเพื่อกระชับความสัมพันธ์ในแนวนอน และเพิ่มประสิทธิภาพการติดต่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการเสริมสร้างพลังอำนาจการต่อรองและการระดมทรัพยากรเพื่อเกื้อหนุนซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของความเป็นเครือข่าย (สมพันธ์ เตชะอธิก, ปรีชา อุตระกุล และ ชื่น ศรีสวัสดิ์, 2537) ตลอดจนคำนึงถึงการพัฒนาผู้นำเครือข่ายรุ่นใหม่และการสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายอื่น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย ขณะเดียวกัน ภาครัฐควรให้การยอมรับและสนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่ายในส่วนที่ไม่ขัดต่อแนวนโยบายด้านการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ และอยู่ภายใต้สิทธิอันชอบธรรมและขอบเขตอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้พบสภาพความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากป่าบริเวณลุ่มน้ำอาจ โดยมีคู่ขัดแย้งสองลักษณะ ได้แก่ ความขัดแย้งระหว่างผู้ใช้ประโยชน์ที่เป็นคนที่อยู่อาศัยและใช้ประโยชน์จากลุ่มน้ำเดียวกัน และความขัดแย้งระหว่างผู้ใช้ประโยชน์ที่เป็นคนในและคนนอกลุ่มน้ำ ทั้งนี้ เครือข่ายทางสังคมมีบทบาทสำคัญในการจัดการความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติบริเวณลุ่มน้ำอาจอันเป็นทรัพยากรร่วมของชุมชน เครือข่ายลุ่มน้ำอาจรวมตัวกันอย่างมีเป้าหมายเพื่อสร้างความร่วมมือด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ และลดความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากป่า โดยการริเริ่มของแกนนำชุมชนกลุ่มหนึ่งที่อาศัยความสัมพันธ์อันที่เพื่อนเข้าไปรวบรวมแกนนำชุมชนที่ใช้ประโยชน์จากป่าผืนเดียวกันในลุ่มน้ำอาจ

ให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกและคณะกรรมการเครือข่ายอย่างไม่เป็นทางการ

บทบาทการดำเนินงานของเครือข่ายลุ่มน้ำจางในการจัดการความขัดแย้งการใช้ประโยชน์จากป่าเกิดขึ้นควบคู่กับการดูแลรักษาและอนุรักษ์ป่าไม้ ทั้งนี้ กิจกรรมการอนุรักษ์และเวทีเครือข่ายถูกใช้เป็นเครื่องมือสร้างความเข้าใจและสร้างการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าไม้อย่างต่อเนื่อง ที่สำคัญเครือข่ายลุ่มน้ำจางยังเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือและเป็นที่พึ่งพาของสมาชิกเครือข่ายของชุมชนบ้านใกล้เคียงด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ ตลอดจนทำหน้าที่เป็นคนกลางไกล่เกลี่ยข้อร้องเรียนที่เกิดขึ้นในผืนป่าจนเป็นที่ยอมรับของชุมชนท้องถิ่น ดังนั้น สมาชิกเครือข่ายซึ่งเป็นตัวแทนแกนนำชุมชนจึงมีบทบาทสำคัญต่อการก่อร่างสร้างเครือข่ายและการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง อีกทั้ง การดำรงอยู่ของเครือข่ายยังขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านการสร้างพื้นที่ติดต่อสื่อสารพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาแกนนำรุ่นใหม่เพื่อสืบทอดการดำเนินงานของเครือข่าย และศักยภาพการระดมทุนของเครือข่าย

ดังนั้น ภาครัฐควรให้ความสำคัญกับยุทธศาสตร์การสร้างเครือข่ายซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งในการลดข้อขัดแย้งการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำเดียวกัน และควรให้การสนับสนุนการจัดประชุมทำความเข้าใจและสร้างข้อตกลงในการใช้ประโยชน์ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน รวมทั้งการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ทางสังคม และพัฒนาศักยภาพของแกนนำชุมชนในการเป็นผู้ประสานและไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง นอกจากนี้ เครือข่ายลุ่มน้ำจางควรให้ความสำคัญกับการสืบทอดวิถีคิดและวิธีการทำงานให้กับแกนนำรุ่นใหม่เพื่อลดข้อขัดแย้งการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่มักเกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม ควรมีการยกระดับความรู้โดยการศึกษาวิธีการของเครือข่ายทางสังคมในพื้นที่อื่นที่มีบริบทใกล้เคียงและแตกต่าง เกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งด้านการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินโครงการวิจัย เรื่องการจัดการความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนท้องถิ่น ในพื้นที่ลุ่มน้ำจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน และลำปาง สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น คณะผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณผู้ให้การสนับสนุนมา ณ โอกาสนี้ สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณผู้นำและผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลทุกท่านในเครือข่ายลุ่มน้ำจาง ต.หัวเสือ และ ต.คอนไฟ อ.แม่ทะ จ.ลำปาง

เอกสารอ้างอิง

กิตติชัย รัตนะ. (2551). กระบวนการแก้ไขความขัดแย้งและข้อพิพาทในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบบูรณาการ: แนวคิด กระบวนการตัดสินใจ และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์. เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการแก้ไขความขัดแย้งและข้อพิพาทในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบบูรณาการ โดยสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย.

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). *การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ชัคเชสมิเดีย.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2547). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ข่าวสารและ การศึกษาด้านประชากร สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปรีวัตร์ นันดี. (2555). *ความขัดแย้งระหว่างสิทธิชุมชนกับอำนาจและผลประโยชน์ของรัฐ: กรณีศึกษา องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้กับชาวบ้านป่าสักงาม ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัด เชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, กรุงเทพฯ.
- ประเวศ วะสี. (2541). *ชุมชนเข้มแข็ง ทูทางสังคมของไทย. หนังสือชุดชุมชนเข้มแข็ง (ลำดับที่ 1)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนเพื่อสังคมและธนาคารออมสิน.
- เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์. (2549). *การจัดการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยสันติวิธี*. (เวทีสิ่งแวดล้อม เอกสารทางวิชาการ หมายเลข 37) เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระมหาสุทนต์ อากาศโร. (2547). *เครือข่ายธรรมชาติ: ความรู้และการจัดการ*. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้าง การเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส).
- ภัทรพล พลพนาธรรม, ปาริชาติ รัตนบรรณสกุล, และ ปรมารณ สุโกไส. (2553). *เครือข่ายทางสังคมเพื่อ ส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดน้ำบางกอกน้อย อำเภอบางน้ำ จังหวัดสมุทรสงคราม* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- สุภาวิณี ทรงพรพาณิชย์. (2545). *การพัฒนาเครือข่ายป่าชุมชน ตำบลตากาศ อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สมพันธ์ เตชะอธิก, ปรีชา อุตระกุล และ ชื่น ศรีสวัสดิ์. (2537). *ศักยภาพและเครือข่ายผู้นำชาวบ้าน กลุ่มมื อทิศทางการพัฒนาผู้นำชาวบ้านเพื่อแก้ปัญหาในชนบท*. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- เสรี พงศ์พิส. (2548). *เครือข่าย ยุทธวิธีเพื่อประชาชนเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง*. กรุงเทพฯ: โครงการ มหาวิทยาลัยชีวิต สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2544). *พลวัตในการจัดการทรัพยากร กระบวนการทัศน์และนโยบาย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อัจฉรา รักยุติธรรม. (2543). *เครือข่ายชาวบ้าน: การจัดการทรัพยากรในกลุ่มน้ำโดยการมีส่วนร่วมของ ประชาชน. เอกสารประกอบการสัมมนา (ชุดที่ 2/4)*. เชียงใหม่: มูลนิธิพัฒนาภาคเหนือ.
- Boissevain, J. (1974). *Friends of friends: Network, manipulators and coalitions*. Oxford: Basil Blackwell.
- Buckles, D. (1999). *Cultivating peace: Conflict and collaboration in resource management*. Ottawa, ON: International Development Research Centre.
- Castro, A. P., & Nielsen. E. (2003). *Natural resource conflict management case studies: An analysis of power, participation and protected areas*. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations.

-
- De Jong, W., Donovan, D., & Abe, K. I. (2007). *Extreme conflict and tropical forests* (Vol. 5). Berlin Germanay: Springer Science & Business Media.
- Mola-Yudego, B., & Gritten, D. (2010). Determining forest conflict hotspots according to academic and environmental groups. *Forest Policy and Economics*, 12(8), 575-580.
- Walch, K. S. (2011). *Seize the key: 9 secrets of negotiation power: Student version*. N.P.: Lulu Press.
- Yasmi, Y., Kelley, L. & Enters, T. (2011). *Forest conflict in Asia and the role of collective action in its management*. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.2499/CAPRiWP102>

ปัจจัยจำแนกความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษา

Discriminating Factors Affecting Students' Retention of Decision-Making to Study in Vocational Education Institutions

อนุ เจริญวงศ์ระยัย^{1*}

Anu Jarernvonggrayab^{1*}

Abstract

This research aims to investigate factors that discriminate student's retention of decision-making to study in vocational education institutions. A random sample was taken of 342 potential students willing to study at the institutions. Only 233 students retained the decision and those 109 students changed their decision to study in basic education institutions. Two variables of demographic factors, nine variables of situational factors and psychological traits factors, and five variables of psychological states factors were used to classify the different groups of students. Hierarchical Multiple Logistic Regression was applied to the data analysis and Bootstrap Resampling Techniques was used for validating the results. The results showed that the factors that discriminate the retention of decision-making with a statistical significance level at 0.05 and consistent classification are different types of institutions and students' attitudes toward the value of vocational education. It is also found that the retention can be discriminated by students' perception of decision-making self-efficacy on continuing their study in vocational education institutions, parent's expectations, guides from teachers, and lack of information; however, the discrimination is not consistent.

Keywords: *decision making, continuing education, vocational education, hierarchical logistic regression.*

¹คณะครุศาสตร์ (สวนวังจันทร์) มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ต.ในเมือง อ.เมือง จ.พิษณุโลก 65000

*ผู้ให้การติดต่อ (Corresponding e-mail: anujarer@gmail.com)

รับบทความวันที่ 22 ธันวาคม 2560 รับลงตีพิมพ์วันที่ 7 พฤษภาคม 2561

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาปัจจัยที่สามารถจำแนกกลุ่มนักเรียนที่มีความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน จำนวน 342 คน ที่ตั้งใจศึกษาต่ออาชีวศึกษา เมื่อตัดสินใจศึกษาต่อแล้วแบ่งเป็นนักเรียนที่มีความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษา 233 คน และนักเรียนที่เปลี่ยนการตัดสินใจศึกษาต่อในสายสามัญ 109 คน ปัจจัยที่ใช้จำแนกได้แก่ ปัจจัยควบคุมเป็นปัจจัยด้านประชากร 2 ตัวแปร ปัจจัยสถานการณ์และจิตลักษณะเดิม 9 ตัวแปร ปัจจัยจิตลักษณะตามสถานการณ์ 5 ตัวแปร ใช้การวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติกแบบตามลำดับขั้น และทดสอบความคงที่ของผลการวิจัยโดยการสุ่มซ้ำด้วยการวิเคราะห์ห้บุทสแตร์ปในการวิเคราะห์ข้อมูลผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่สามารถจำแนกความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาของนักเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีความคงที่ในการจำแนกได้แก่ สังกัดของโรงเรียนที่นักเรียนศึกษาและเจตคติต่อการศึกษาต่ออาชีวศึกษาด้านการเห็นคุณค่า ส่วนการรับรู้ความสามารถของตนเองต่อการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษา การรับรู้ความคาดหวังของผู้ปกครอง การรับรู้การแนะนำจากครู และการขาดสารสนเทศพบว่า สามารถจำแนกความคงทนในการศึกษาต่ออาชีวศึกษาได้ แต่ขาดความคงที่ในการจำแนก

คำสำคัญ: การตัดสินใจ, การศึกษาต่อ, อาชีวศึกษา, การวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติกแบบลำดับขั้น

บทนำ

การพัฒนากำลังคนเพื่อการประกอบอาชีพในประเทศไทยเริ่มต้นเมื่อนักเรียนสำเร็จการศึกษาระดับพื้นฐานในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วนักเรียนที่ต้องการพัฒนาตนเองเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานต้องทำการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อ การศึกษาในระบบ (Formal Education) ของประเทศไทยได้จัดการศึกษาไว้ 2 ประเภท ได้แก่ ระบบสามัญศึกษา (Basic Education) และระบบอาชีวศึกษา (Vocational Education) ปรัชญาการศึกษาทั้งสองกลุ่มนี้มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ เป็นการเตรียมบุคลากรของประเทศในด้านวิชาการ และด้านปฏิบัติการ (อชิปิตย์ คลีสุนทร, 2557)

การวางแผนกำลังคนของประเทศ เพื่อให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศเป็นเรื่องที่สำคัญ ประเทศไทยได้วางทิศทางในการพัฒนาประเทศไว้หลายทาง ทั้งการเป็นแหล่งผลิตทางอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว และการเกษตร (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ, 2553) ทิศทางการพัฒนาดังกล่าวจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรมนุษย์ในระดับปฏิบัติการในการดำเนินงานอย่างมืออาชีพเป็นจำนวนมากอย่างไรก็ตามพบว่าแนวโน้มของการผลิตกำลังคนด้านปฏิบัติการ คือ การจัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษามีปัญหาในหลายประการ เช่น กำลังคนที่ผลิตได้ไม่เข้าสู่ตลาดแรงงานเพราะต้องการศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี การแสวงหาผู้เรียนเข้าสู่ระบบการศึกษาทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ, 2553)

จากปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2560) ได้เสนอยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาในเชิงปริมาณเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนศึกษาสายอาชีวศึกษาเพิ่มมากขึ้น เช่น (1) การอุดหนุนเงินการศึกษาอาชีวศึกษาระบบทวิภาค (2) ทุนเสริมสร้างประสบการณ์อาชีวศึกษาและสร้างรายได้ระหว่าง

เรียน (3) การส่งเสริมภาพลักษณ์และปรับค่านิยมของผู้เรียนด้านอาชีวศึกษา เป็นต้น

จากยุทธศาสตร์ดังกล่าวข้างต้นทำให้ทราบว่า ปัจจัยสาเหตุที่ทำให้นักเรียนตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาเกี่ยวข้องกับค่านิยมหรือเจตคติต่อการศึกษาต่ออาชีวศึกษาของนักเรียนและผู้ปกครอง ซึ่งเป็นปัจจัยสาเหตุหนึ่งแต่ไม่ใช่สาเหตุในการอธิบายการตัดสินใจทั้งหมด นักวิจัยจำนวนหนึ่งจึงมีความสนใจศึกษาปัจจัยสาเหตุที่ส่งผลต่อการตัดสินใจศึกษาอาชีวศึกษา (เรวดี วัฒนากโกศล, 2533; วรณี แกมเกตุ, 2536; ธนากร พงษ์เผือก, 2549; ทศนา ทองภักดี, อรพินทร์ ชูชม, และ อัจฉรา สุขารมณ, 2551; วันฉัตร ทิพย์มาศ, 2556) เนื่องจากพบว่าเป็นระดับการศึกษาที่มีความสำคัญในการพัฒนากำลังคนของประเทศ แต่ประสบปัญหาผู้เรียนค่อนข้างน้อย ผลการศึกษาที่ได้ซึ่งองค์ความรู้ที่ผ่านมาเกี่ยวกับปัจจัยสาเหตุของการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับอาชีวศึกษาสามารถใช้เป็นแนวทางในการวางแผนนโยบายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่สำคัญ ได้แก่ โรงเรียน และครอบครัว ในการส่งเสริมให้นักเรียนตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาเพิ่มมากขึ้น

จากการศึกษาพบว่า งานวิจัยที่ผ่านมาในประเทศไทยนิยมใช้ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Reasoned Action Theory) (Fishbein & Ajzen, 2010) เป็นทฤษฎีหลักในการกำหนดตัวแปรและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในการวิจัย (เรวดี วัฒนากโกศล, 2533; วรณี แกมเกตุ, 2536) อย่างไรก็ตาม การเลือกศึกษาต่อหลังจากสำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นจัดว่าเป็นการเลือกศึกษาต่อเพื่อการประกอบอาชีพในอนาคต (กรมการจัดหางาน, 2559) ดังนั้น จึงสามารถนำทฤษฎีเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกอาชีพเข้ามาปรับใช้ในการศึกษาการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับขั้นที่สูงกว่ามัธยมศึกษาตอนต้นได้ ซึ่งในประเทศไทยยังไม่ได้นำทฤษฎีในกลุ่มดังกล่าวมาใช้ศึกษามากนัก โดยทฤษฎีการเลือกอาชีพ (Career Theory) ประกอบด้วย 2 ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมด้านอาชีพ (Social Cognitive Career Theory) (Lent, Brown & Hackett, 2002; Lent, 2005) และทฤษฎีการตัดสินใจเลือกอาชีพ (Career Decision Making Theory) (Gati, Krausz, & Osipow, 1996; Gati & Tal, 2008) ซึ่งในประเทศไทยยังไม่ปรากฏการใช้ทฤษฎีการเลือกอาชีพมาใช้ในการศึกษาเพื่ออธิบายสาเหตุของการตัดสินใจเลือกอาชีพ

นอกจากนี้ ยังพบว่าประชากรที่ใช้ศึกษาที่ผ่านมาเป็นการศึกษาภาคตัดขวางที่มีการเก็บข้อมูลการตัดสินใจ 2 แบบ คือ ความตั้งใจศึกษาต่อ (Intension to Study) การศึกษากับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเป็นช่วงก่อนการตัดสินใจศึกษาต่อ (วรณี แกมเกตุ, 2536; ทศนา ทองภักดี และคณะ, 2551) บางงานวิจัยศึกษากับนักศึกษาอาชีวศึกษาที่ผ่านการตัดสินใจแล้ว (Made Decision) (ธนากร พงษ์เผือก, 2549; วันฉัตร ทิพย์มาศ, 2556) ซึ่งตามทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Fishbein & Ajzen, 1975; 2010) ความตั้งใจ (Intension) เป็นสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของบุคคล (Behavior) และจากการวิเคราะห์ถ้อยถ้อยงานวิจัยที่ใช้ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลพบว่าระหว่างทั้ง 2 ตัวแปรมีค่าเฉลี่ยความสัมพันธ์ระหว่าง 0.45 ถึง 0.62 (Notain, 1998; Randall, & Wolf, 1994; Sheppard et al., 1988; van den Putte, 1993 cited in Fishbein & Ajzen, 2010) ดังนั้น การศึกษาการตัดสินใจโดยใช้ความตั้งใจ หรือผลการตัดสินใจในการศึกษาอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่สามารถให้คำตอบถึงพฤติกรรมการตัดสินใจที่ชัดเจน จึงควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจและพฤติกรรมไปพร้อม ๆ กัน

นอกจากนี้ ขนาดความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจและพฤติกรรมที่สนใจศึกษาที่มีขนาดปานกลาง แสดงให้เห็นว่ามีประชากรบางกลุ่มเปลี่ยนความตั้งใจของตนเองเมื่อต้องทำการตัดสินใจจริง ซึ่งการไม่เปลี่ยนแปลงการตัดสินใจหรือการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจนั้น ผู้วิจัยยังไม่พบงานวิจัยที่ผ่านมาศึกษาในประเด็นดังกล่าวในประเทศไทยว่ามีปัจจัยใดสามารถใช้อำนาจการเปลี่ยนแปลงหรือไม่เปลี่ยนแปลงการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษา ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้จึงสนใจศึกษาปัจจัยอำนาจความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาของนักเรียน เพื่อใช้เป็นสารสนเทศให้กับครูแนะแนวและผู้ปกครองในการเสริมสร้างความมั่นใจในการเลือกศึกษาต่อของนักเรียนในการเลือกศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาหรือระดับอาชีวศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยด้านสถานการณ์ จิตลักษณะเดิม และจิตลักษณะตามสถานการณ์ที่สามารถจำแนกความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาของนักเรียน

การทบทวนวรรณกรรม

เนื่องจากการทบทวนวรรณกรรมผู้วิจัยไม่พบทฤษฎีหรืองานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความคงทนในการตัดสินใจเลือกอาชีพหรือศึกษาต่อโดยตรง มีเพียงทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสำหรับการศึกษารตัดสินใจเลือกอาชีพและการตัดสินใจศึกษาต่อ ผู้วิจัยจึงใช้ทฤษฎีและงานวิจัยดังกล่าวมาเพื่อกำหนดสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Fishbein & Ajzen, 1975; 2010) เป็นทฤษฎีในการอธิบายความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมที่สนใจศึกษา ทฤษฎีเสนอว่าพฤติกรรมได้รับอิทธิพลจากความตั้งใจแสดงพฤติกรรมและความตั้งใจแสดงพฤติกรรมได้รับอิทธิพลจากการรับรู้ถึงอิทธิพลของบุคคลนัยสำคัญ เจตคติต่อพฤติกรรม และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมหรือการรับรู้ความสามารถในการแสดงพฤติกรรมของบุคคล

เจตคติต่อการศึกษาต่ออาชีวศึกษาตามทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลนั้นเป็นความรู้สึกทางบวกหรือลบต่อการศึกษาต่ออาชีวศึกษา (เรวดี วัฒนโกศล, 2533) ซึ่งเป็นองค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective Domain) อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่าเจตคติอีกด้านหนึ่ง คือ ความคิด ซึ่งสามารถหรือค่านิยมหรือการเห็นคุณค่าต่อการศึกษาต่ออาชีวศึกษา เช่น นักเรียนเรียนอาชีวศึกษาเป็นคนไม่ฉลาด เรียนอาชีวศึกษาแล้วไม่ปลอดภัย จบมาแล้วได้งานระดับล่าง มีรายได้ต่ำ เป็นต้น (จิราภรณ์ ภูเทศและ บารมี บุญทรง, 2555; หนังสือพิมพ์แนวหน้า, 25 กันยายน 2556)

ตามทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลเสนอว่าเจตคติต่อพฤติกรรมจะส่งผลต่อความตั้งใจแสดงพฤติกรรมและงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า เจตคติต่อการศึกษาต่ออาชีวศึกษาส่งผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาของนักเรียน (ชนากร พงษ์เผือก, 2549; วันฉัตร ทิพย์มาศ, 2556) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงคาดว่าเจตคติต่อการศึกษาต่ออาชีวศึกษาทั้งด้านความรู้สึกและการเห็นคุณค่าจะสามารถจำแนกความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาได้

การรับรู้ถึงอิทธิพลของบุคคลนัยสำคัญของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาสามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ ผู้ปกครอง ครู และเพื่อน จากการศึกษาพบว่า อิทธิพลของบุคคลนัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจศึกษาต่อ ได้แก่ การรับรู้การแนะแนวจากครู (Ibrahim, Aloka, Wambiya, & Raburu, 2014) การรับรู้การสนับสนุนด้านอาชีพจากผู้ปกครองด้าน (1) ความช่วยเหลือในการพัฒนา (2) การเป็นแบบอย่างทางอาชีพ (3) การสนับสนุนด้วยวาจา และ (4) การสนับสนุนด้านอารมณ์ (Turner, Alliman-Brissett, Lapan, Udipi, & Ergun, 2003) และการรับรู้การสนับสนุนการตัดสินใจศึกษาต่อจากเพื่อน (Guay, Senecal, Gauthier, & Fernet, 2003) นอกจากนี้ ยังพบว่าการรับรู้ของผู้ปกครองเกี่ยวกับ (1) ความสามารถของตนเองในการสอนบุตร (2) ค่านิยมเกี่ยวกับความสำเร็จของผู้ปกครอง (3) ความเชื่อเกี่ยวกับความสามารถในการเรียน และ (4) ความฉลาดของบุตร มีอิทธิพลต่อการเลือกศึกษาต่อของบุตร (Wentzel, 1998; วรรณิ์ แกมเกตุ, 2536) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงคาดว่าการรับรู้การแนะแนวจากครู การรับรู้การสนับสนุนการตัดสินใจศึกษาต่อจากเพื่อน การรับรู้การสนับสนุนด้านอาชีพจากผู้ปกครองจำนวน 4 ด้าน และการรับรู้ของผู้ปกครองจำนวน 4 ด้าน จะสามารถจำแนกความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาได้

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมด้านอาชีพ (Lent et al., 2002; Lent, 2005) พัฒนามาจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Cognitive Theory) ของแบนดูรา (Bandura, 1977) เป็นการศึกษาถึงการรับรู้ความสามารถของตนในการเลือกอาชีพ 5 ประการ ได้แก่ (1) การประเมินตนเองที่ชัดเจน (2) การค้นหาสารสนเทศเกี่ยวกับอาชีพ (3) การเลือกอาชีพเป้าหมาย (4) การวางแผนอนาคต และ (5) การแก้ไขปัญหาเมื่อแผนที่วางไว้ไม่สามารถปฏิบัติได้

การศึกษาการรับรู้ความสามารถในการเลือกอาชีพของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย พบว่า การรับรู้ความสามารถของตนในการเลือกอาชีพส่งผลทางบวกต่อความสามารถในการตัดสินใจเลือกอาชีพของนักศึกษาระดับปริญญาตรี (Guay et al., 2003) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงคาดว่าการรับรู้ความสามารถของตนในการตัดสินใจศึกษาต่อ จะสามารถจำแนกความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาได้

ทฤษฎีการตัดสินใจเลือกอาชีพ เป็นการศึกษาถึงความรู้สึกลึกถึงความยากในการตัดสินใจเลือกอาชีพของบุคคลซึ่งพัฒนาโดย กาทิ และคณะ (Gati et al., 1996; Gati & Saka, 2001) แนวคิดของความยาก ในการตัดสินใจเลือกอาชีพมีพื้นฐานมาจากความแตกต่างไปจากรูปแบบของ “อุดมคติของผู้ตัดสินใจเลือกอาชีพ” คือ บุคคลที่คำนึงถึงความต้องการในการตัดสินใจเลือกอาชีพ บรรณาธิการตัดสินใจของตนเองเป็นการตัดสินใจที่ถูกต้อง ความแตกต่างจากรูปแบบอุดมคติของผู้ตัดสินใจ จึงเป็นความยากที่อาจจะส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งการตัดสินใจดังกล่าวสามารถแบ่งเป็นสองทิศทาง ได้แก่ (1) การปกป้องตัวเองจากการสร้างการตัดสินใจเลือกอาชีพ และ (2) การนำไปสู่การตัดสินใจเลือกอาชีพที่เหมาะสมน้อยลง

ข้อเสนอของแนวคิดความยากในการตัดสินใจเลือกอาชีพ ประกอบด้วยชุดของความยาก 3 กลุ่ม สามารถแบ่งย่อยได้เป็น 10 ความยากย่อย ชุดความยากแรก คือ การขาดความพร้อม (Lack of Readiness) ได้แก่ (1) ขาดแรงจูงใจที่จะมุ่งมั่นในกระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพ (2) ความไม่กล้าตัดสินใจโดยทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจทุกประเภท และ (3) ความเชื่อที่ผิด ซึ่งได้แก่ความเชื่อที่ไร้เหตุผลเกี่ยวกับ

กระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพ (เช่น ฉันเชื่อว่าอาชีพในอนาคตของฉันมีเพียงอาชีพเดียวเท่านั้น) ชุดความยากที่สอง คือ การขาดสารสนเทศ (Lack of Information) ได้แก่ (4) ขาดความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนที่ต้องปฏิบัติในกระบวนการ (5) ขาดสารสนเทศเกี่ยวกับตัวตนของตนเอง (6) ขาดสารสนเทศเกี่ยวกับทางเลือกต่าง ๆ (เช่น อาชีพ สาขาในการศึกษาต่อ) และ (7) ขาดสารสนเทศเกี่ยวกับวิธีการให้ได้มาซึ่งสารสนเทศเพิ่มเติม ชุดความยากที่สาม คือ ความไม่สม่ำเสมอของสารสนเทศ (Inconsistent Information) ได้แก่ (8) สารสนเทศไม่น่าเชื่อถือ กล่าวคือ ความยากเกี่ยวกับสารสนเทศที่ไม่สอดคล้องกันหรือขัดแย้งกัน (เช่น เกรดสูงแต่คะแนน ONET ต่ำ) (9) ความขัดแย้งภายในตนเอง เช่น ความขัดแย้งเกี่ยวกับความชอบที่แตกต่างกันภายในใจ และ (10) ความขัดแย้งภายนอก เป็นความขัดแย้งเกี่ยวกับอิทธิพลของบุคคลนัยสำคัญ

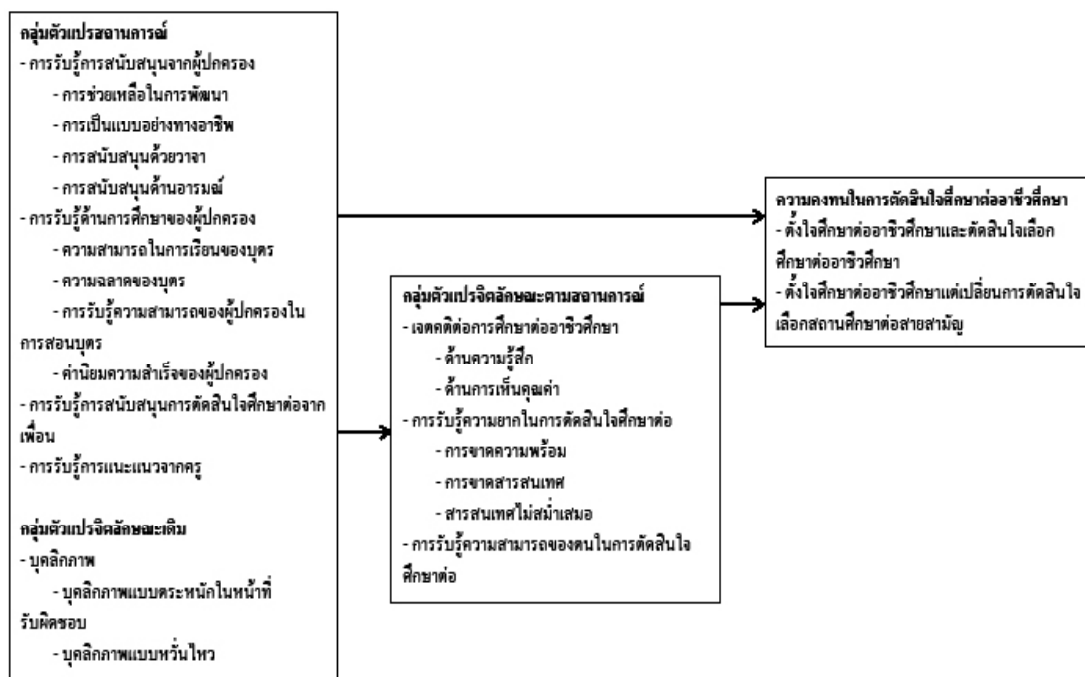
มีการศึกษาอิทธิพลของความยากในการตัดสินใจเลือกอาชีพต่อความสนใจในอาชีพของนักเรียนเกรด 11-12 และวัยผู้ใหญ่ พบว่า ทั้งสองกลุ่มความยากในการตัดสินใจเลือกอาชีพมีความสัมพันธ์ทางลบกับความสนใจอาชีพ (Albion & Fogarty, 2002) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงคาดว่าความยากในการตัดสินใจด้านการขาดความพร้อม การขาดสารสนเทศ และสารสนเทศไม่สม่ำเสมอ จะสามารถจำแนกความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีพศึกษาได้

ทฤษฎีบุคลิกภาพ พบว่ามีบุคลิกภาพ 2 องค์ประกอบจาก 5 องค์ประกอบ (Big Five Personality) (Costa, & McCrae, 1995) ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพ โดยพบว่าบุคลิกภาพแบบห้วนใจหิวมีอิทธิพลทางลบต่อความสามารถในการเลือกอาชีพ (Marcionetti, 2014) และบุคลิกภาพแบบตระหนักรู้ในหน้าที่รับผิดชอบมีอิทธิพลทางบวกต่อความสนใจอาชีพของวัยรุ่นและผู้ใหญ่ (Albion & Fogarty, 2002) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงคาดว่าบุคลิกภาพแบบห้วนใจหิว และแบบตระหนักรู้ในหน้าที่รับผิดชอบ จะสามารถจำแนกความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีพศึกษาได้

ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม ทฤษฎีนี้ได้กำหนดปัจจัยสาเหตุว่ามีอิทธิพลมาจาก 4 แหล่งคือ (1) สถานการณ์ ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัวของบุคคล (2) จิตลักษณะเดิม เป็นจิตลักษณะที่ติดตัวมา (3) จิตลักษณะตามสถานการณ์ เป็นจิตลักษณะที่เปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ โดยข้อเสนอของทฤษฎีกล่าวว่า สถานการณ์และจิตลักษณะเดิมสามารถส่งอิทธิพลต่อจิตลักษณะตามสถานการณ์และพฤติกรรม และ จิตลักษณะตามสถานการณ์สามารถส่งอิทธิพลต่อพฤติกรรม และ (4) จิตลักษณะเดิมสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับสถานการณ์และส่งผลปฏิสัมพันธ์ต่อจิตลักษณะตามสถานการณ์และพฤติกรรมได้ (Magnusson & Endler, 1976; Walsh, Craik & Price, 2000; Tett & Burnett, 2003 อ้างถึงใน ดวงเดือน พันธมนาวิน, 2541; ดวงเดือน พันธมนาวิน, 2550)

จากทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยมแสดงให้เห็นว่าลักษณะความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมนั้นไม่ใช่เป็นการสัมพันธ์ทางตรงเพียงอย่างเดียวแต่มีลักษณะความสัมพันธ์แบบเส้นทาง (Path) หรือความสัมพันธ์แบบลำดับขั้น (Hierarchy) โดยกลุ่มตัวแปรด้านจิตลักษณะตามสถานการณ์เป็นตัวแปรคั่นกลางความสัมพันธ์ (Mediator) ระหว่างกลุ่มตัวแปรสถานการณ์และจิตลักษณะเดิม กับพฤติกรรมที่สนใจศึกษา ดังนั้นในการศึกษานี้จึงกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิดปฏิสัมพันธ์นิยม ดังนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีวิจัย

ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้ปกครองและนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีความตั้งใจศึกษาต่ออาชีวศึกษา และติดตามนักเรียนกลุ่มเดิมเมื่อศึกษาต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 สายสามัญ (เปลี่ยนความตั้งใจ = 0) หรือศึกษาต่อชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 (ไม่เปลี่ยนความตั้งใจ/คงทน = 1) ในเขตจังหวัด จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดกำแพงเพชร และจังหวัดสุโขทัย

ตัวอย่าง ขนาดตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้สูตรกำหนดขนาดของตัวอย่างขั้นต่ำของการวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติกจากข้อเสนอของ เพดดัซซี่ คอนคาโต เคมเปอร์ โฮลฟอร์ด และเฟ因斯坦 (Peduzzi, Concato, Kemper, Holford, & Feinstein, 1996) ได้แก่ $n = 10k/p$ เมื่อ k คือ จำนวนตัวแปรอิสระ และ p คือ สัดส่วนของกลุ่มตัวแปรตามที่มีขนาดเล็กที่สุด ดังนั้น ขนาดตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ 400 คน ($10 \times 20 / 0.50$) วิธีการสุ่มตัวอย่าง ใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้น (Strata) ตามประเภทโรงเรียน โดยแบ่งเป็น โรงเรียนที่จัดการศึกษาแบบขยายโอกาสที่มีทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา (สังกัด สำนักงานพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา: สพป.) กับโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา (สังกัด สำนักงานพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา: สพม.) แล้วสุ่มอย่างง่ายให้นักเรียนในแต่ละกลุ่ม จำนวน 200 คน รวมทั้งสิ้น 400 คน เก็บข้อมูลจริงได้จำนวนตัวอย่างเท่ากับ 342 คน โดยเป็นนักเรียนที่ศึกษาในโรงเรียนสังกัด สพป. จำนวน 235 คน และ สังกัด สพม. จำนวน 107 คน เนื่องจากนักเรียนที่ศึกษาในโรงเรียนสังกัด สพม. ส่วนที่มีความตั้งใจศึกษาต่ออาชีวศึกษามีจำนวนน้อย

จึงไม่สามารถเก็บข้อมูลได้ตามเป้าหมาย จึงทำการเพิ่มจำนวนตัวอย่างกับนักเรียนที่ศึกษาในโรงเรียนสังกัด สพป.

เครื่องมือวิจัย

ความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษา เป็นแบบตรวจสอบรายการ 2 ระยะ ได้แก่ การวัดความตั้งใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาแบ่งเป็น (1) ตั้งใจศึกษาต่ออาชีวศึกษา (2) ตั้งใจศึกษาต่อสายสามัญ คัดเลือกเฉพาะกลุ่มที่ 1 ติดตามผลการตัดสินใจศึกษาเลือกศึกษาต่อ แบ่งเป็น 2 กลุ่มได้แก่ (1) กลุ่มตั้งใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาและตัดสินใจเลือกศึกษาต่ออาชีวศึกษา และ (2) กลุ่มตั้งใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาแต่เปลี่ยนการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อสายสามัญ

แบบวัดบุคลิกภาพ เป็นแบบวัดการรับรู้ถึงลักษณะของตนเองของนักเรียน จำนวน 2 ด้าน คือ (1) บุคลิกภาพแบบตระหนักในหน้าที่รับผิดชอบ และ (2) บุคลิกภาพแบบหัวไว คัดแปลงมาจากแบบวัดของ วัดภา สบายยิ่ง (2541) ด้านละ 6 ข้อ เป็นมาตราประเมินค่า 6 ระดับ ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.461 และ 0.371 ตามลำดับ

การรับรู้การสนับสนุนด้านอาชีพของผู้ปกครอง เป็นแบบวัดการรับรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับการสนับสนุนด้านอาชีพจากผู้ปกครอง จำนวน 4 ด้าน คือ (1) ความช่วยเหลือในการพัฒนา (2) การเป็นแบบอย่างทางอาชีพ (3) การสนับสนุนด้วยวาจาและ (4) การสนับสนุนด้านอารมณ์ คัดแปลงมาจากแบบวัดของ เทอร์เนอร์ และคณะ (Turner et al., 2003) จำนวน 27 ข้อ เป็นมาตราประเมินค่า 6 ระดับ ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.709, 0.844, 0.803 และ 0.888 ตามลำดับ

การรับรู้ด้านการศึกษาของผู้ปกครอง เป็นแบบวัดการรับรู้เกี่ยวกับความเชื่อหรือความใฝ่ฝันของผู้ปกครองเกี่ยวกับบุตรของตนเองด้านการศึกษา จำนวน 4 ด้าน คือ (1) ความสามารถในการเรียนของบุตร (2) ความฉลาดของบุตร (3) การรับรู้ความสามารถของผู้ปกครองในการสอนบุตร และ (4) ค่านิยมความสำเร็จของผู้ปกครอง คัดแปลงมาจากแบบวัดของ เว็นซ์เซล (Wentzel, 1998) ด้านที่ 1 เป็นการวัดความคาดหวังเกี่ยวกับเกรดของบุตร จาก “A” ถึง “E” จำนวน 6 ข้อ (6 วิชา) ด้านที่ 2 ถึง 4 จำนวน 9 ข้อ เป็นมาตราประเมินค่า 6 ระดับ ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.854, 0.704, 0.710 และ 0.713 ตามลำดับ

การรับรู้การสนับสนุนการตัดสินใจศึกษาต่อจากเพื่อน เป็นแบบวัดการรับรู้ของนักเรียนถึงการให้ความช่วยเหลือสนับสนุนจากเพื่อนเพื่อบรรเทาความทุกข์ร้อนและเสริมสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับการตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียน คัดแปลงมาจากแบบวัดของ ไชเมท, ดาแฮม, ไชเมท, และฟาเลห์ (Zimet, Dahlem, Zimet, & Farley, 1988) จำนวน 4 ข้อ เป็นมาตราประเมินค่า 6 ระดับ ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.853

การรับรู้การแนะนำจากครู เป็นการวัดการรับรู้ของนักเรียนถึงการแนะนำการศึกษาต่อของครู คัดแปลงมาจากแบบวัดของ อิบราฮิม และคณะ (Ibrahim et al., 2014) จำนวน 9 ข้อ เป็นมาตราประเมินค่า 6 ระดับ ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.879

เจตคติต่ออาชีวศึกษา เป็นแบบวัด (1) ความรู้สึกของนักเรียนเกี่ยวกับการศึกษาต่ออาชีวศึกษา ซึ่งคัดแปลงมาจากบางส่วนของแบบวัดของ เรวดี วัฒนทกโกศล (2533) จำนวน 10 ข้อ และ (2) การเห็นคุณค่าของนักเรียนต่อการศึกษาต่ออาชีวศึกษาซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 15 ข้อ เป็นมาตราประเมินค่าแบบ

จากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ตั้งใจศึกษาต่ออาชีวศึกษา จำนวน 342 คน เมื่อทำการตัดสินใจแล้วพบว่า มีผู้มีความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษา จำนวน 233 คน คิดเป็นร้อยละ 68.1 (สพป. จำนวน 190 คน และ สพม.จำนวน 43 คน และเพศชาย จำนวน 123 คน เพศหญิง 120 คน) และเป็นผู้ที่เปลี่ยนการตัดสินใจไปศึกษาต่อสายสามัญ จำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 31.9 (สพป.จำนวน 45 คน และ สพม.จำนวน 64 คน และเพศชาย จำนวน 57 คน เพศหญิง จำนวน 52 คน) ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบ

เพียร์สันระหว่างตัวแปรแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

	C1	C2	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10	X11	X12	X13	X14	X15	X16	X17	X18
Y	.41	.01	-.06	.13	.01	.03	.05	-.03	.09	.04	.12	-.13	-.16	.12	.26	.33	-.03	-.14	-.13	.15
C1		.09	.09	.06	-.11	.00	-.09	-.15	-.09	-.11	-.10	-.03	-.03	-.09	.28	.33	.02	.02	.02	-.05
C2			-.05	-.11	-.19	-.08	-.06	-.06	-.10	-.07	-.36	.06	.09	-.14	-.00	.02	.06	.04	.02	.03
X1				-.16	.05	.02	-.04	.01	-.07	-.04	-.05	.18	.17	-.02	.04	.05	.02	.06	.05	-.02
X2					.26	.25	.36	.22	.35	.33	.17	.03	-.01	.26	.14	.13	.06	-.03	-.02	.34
X3						.42	.40	.32	.37	.37	.16	.16	.12	.23	.09	.07	-.00	.02	.01	.29
X4							.48	.38	.49	.46	.15	.04	-.00	.23	.12	.13	.05	-.04	-.04	.41
X5								.81	.91	.94	.19	.10	.05	.30	.05	.02	.07	.03	.01	.47
X6									.74	.81	.17	.06	.01	.26	.02	-.02	.04	.03	.03	.39
X7										.94	.24	.06	.00	.34	.04	.02	.07	.00	-.02	.46
X8											.17	.11	.07	.29	.03	.00	.07	.03	.02	.46
X9												-.15	-.22	.36	.01	.02	.08	.02	.03	.09
X10													.95	.15	-.00	-.03	-.01	.11	.10	.08
X11														.00	-.03	-.06	-.01	.11	.09	.01
X12															.10	.07	-.00	-.03	-.03	.28
X13																.60	.04	.00	.01	.16
X14																	.05	.01	.01	.18
X15																		.72	.72	.12
X16																			.97	-.01
X17																				-.01

จากตารางที่ 1 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษา (Y) กับตัวแปรสาเหตุมีความสัมพันธ์ทั้งทางบวกและทางลบ ระหว่าง -.16 ถึง .41 โดยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับ สังกัด (C1) สูงสุด และมีความสัมพันธ์ทางลบกับการรับรู้ความสามารถของผู้ปกครองในการสอนบุตร (-.16) สูงสุด

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสาเหตุด้วยกันพบว่า มีบางตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันเองสูงมาก ซึ่งมาจากตัวแปรสาเหตุที่เป็นองค์ประกอบในตัวแปรเดียวกัน โดยความสัมพันธ์สูงกว่า .85 ตามเกณฑ์ของ Kenny (1998) ที่เป็นจุดตัดที่แสดงว่าองค์ประกอบดังกล่าวมุ่งวัดเรื่องเดียวกันสามารถนำมารวมคะแนนและตั้งชื่อองค์ประกอบใหม่ได้ ได้แก่

การรับรู้การสนับสนุนด้านอาชีพของผู้ปกครอง มีองค์ประกอบความช่วยเหลือในการพัฒนา (X5) การสนับสนุนด้วยวาจา (X7) การสนับสนุนด้านอารมณ์ (X8) (.91 ถึง .94) ผู้วิจัยทำการรวมคะแนนและตั้งชื่อองค์ประกอบใหม่ว่า การสนับสนุนจากผู้ปกครอง (X578) ส่วนการเป็นแบบอย่างทางอาชีพ (X6) ยังคงเป็นองค์ประกอบในการศึกษาเหมือนเดิม เนื่องจากมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่น ๆ ต่ำกว่า .85 (.74 ถึง .81)

ความเชื่อด้านการศึกษาของผู้ปกครอง มีองค์ประกอบความฉลาดของบุตร (X10) และการรับรู้ความสามารถของผู้ปกครองในการสอนบุตร (X11) ขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ .95 ผู้วิจัยทำการรวมคะแนนและตั้งชื่อองค์ประกอบใหม่ว่า ความคาดหวังของผู้ปกครอง (X1011) สำหรับความสามารถในการเรียนของบุตร (X9) และค่านิยมความสำเร็จของผู้ปกครอง (X12) ยังคงเป็นองค์ประกอบในการศึกษาเหมือนเดิม

การรับรู้ความยากในการตัดสินใจศึกษาต่อ มีองค์ประกอบการขาดสารสนเทศ (X16) สารสนเทศไม่สม่ำเสมอ (X17) ขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ .97 ผู้วิจัยทำการรวมคะแนนและตั้งชื่อองค์ประกอบใหม่ว่า การขาดสารสนเทศ (X1617) สำหรับการขาดความพร้อม (X15) ยังคงเป็นองค์ประกอบในการศึกษาเหมือนเดิม

ดังนั้น ตัวแปรสาเหตุที่ใช้จำแนกความคงทนในการศึกษาต่ออาชีวศึกษาจากจำนวน 20 ตัวแปรเหลือ 16 ตัวแปร แบ่งเป็นตัวแปรควบคุม 2 ตัวแปร ตัวแปรจิตลักษณะเดิมและตัวแปรสถานการณ์ 9 ตัวแปร และตัวแปรจิตลักษณะตามสถานการณ์ 5 ตัวแปร

ผลการวิเคราะห์ตัวแปรจำแนกความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษา

ผู้วิจัยใช้ตัวแปรสาเหตุจำนวน 16 ตัวแปร มาเป็นตัวแปรจำแนกความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษา ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติกปัจจัยจำแนกความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษา

ตัวแปรจำแนก	Odd ratio	95%CI		Odd ratio	95%CI		Odd ratio	95%CI	
		Lower	Upper		Lower	Upper		Lower	Upper
ค่าคงที่	0.666			0.712			0.639		
สังกัด* (C1)	6.284	3.793	10.412	6.030	3.479	10.449	5.197	2.835	9.526
เพศ (C2)	1.016	0.617	1.671	1.206	0.696	2.092	1.199	0.670	2.145
บุคลิกภาพแบบหัวนั้ไหว (X1)				0.058	0.000	434.95	0.043	0.000	459.95
บุคลิกภาพแบบตระหนักรู้ (X2)				0.991	0.538	1.825	0.679	0.347	1.329
การรับรู้ฯ จากเพื่อน (X3)				1.266	0.846	1.896	1.145	0.747	1.754

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ตัวแปรจำแนก	Odd ratio	95%CI		Odd ratio	95%CI		Odd ratio	95%CI	
		Lower	Upper		Lower	Upper		Lower	Upper
การรับรู้การแนะแนวจากครู (X4)				0.706	0.384	1.299	0.488	0.248	0.962
การสนับสนุนจากผู้ปกครอง (X578)				1.223	0.966	1.549	1.196	0.926	1.545
การเป็นแบบอย่างทางอาชีพ (X6)				0.656	0.366	1.177	0.661	0.351	1.244
ความสามารถในการเรียนของบุตร (X9)				1.069	0.685	1.668	1.015	0.635	1.620
ความคาดหวังของผู้ปกครอง (X1011)				0.719	0.550	0.940	0.747	0.561	0.994
ค่านิยมความสำเร็จ (X12)				1.437	0.915	2.258	1.192	0.739	1.924
เจตคติด้านความรู้สึกล (X13)							1.125	0.701	1.807
เจตคติด้านการเห็นคุณค่า* (X14)							2.042	1.230	3.391
การขาดความพร้อม (X15)							1.224	0.557	2.691
การขาดสารสนเทศ (X1617)							0.709	0.487	1.033
การรับรู้ความสามารถของตนในการตัดสินใจศึกษาต่อ* (X18)							2.120	1.114	4.032

หมายเหตุ CI หมายถึง Confidence Interval, * หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ค่าสัมประสิทธิ์แสดงเป็นตัวหนา)

ตารางที่ 3 ดัชนีแสดงความกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ดัชนี	โมเดลขั้นที่ 1	โมเดลขั้นที่ 2	โมเดลขั้นที่ 3
-2Log likelihood (-2LL) χ^2	373.718	359.118	333.094

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ดัชนี	โมเดลขั้นที่ 1	โมเดลขั้นที่ 2	โมเดลขั้นที่ 3
Nagelkerke R^2	0.206	0.256	0.340
Hosmer & Lemshow χ^2	1.528 (df=2) ns	10.402 (df=8) ns	9.705 (df=8) ns
ร้อยละของการทำนายถูกต้อง	74.3	76.3	78.1
กลุ่มเปลี่ยนการตัดสินใจ	58.7	53.2	55.0
กลุ่มไม่เปลี่ยน/คงทน	81.5	87.1	88.8

หมายเหตุ ns หมายถึง non-significant

จากตารางที่ 2 และ 3 ขั้นที่ 1 ตัวแปรจำแนกเป็นปัจจัยด้านประชากรได้แก่ เพศและสังกัด เพื่อใช้เป็นตัวแปรควบคุมความแปรปรวนก่อนการนำตัวแปรจำแนกเข้ามาศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านประชากรทั้งสองตัวแปรร่วมกันจำแนกความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาของนักเรียน ได้อย่างเหมาะสม (Hosmer & Lemshow ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ) สามารถอธิบายการจำแนกกลุ่มที่เปลี่ยนแปลงการตัดสินใจ กับไม่เปลี่ยนแปลงการตัดสินใจ ได้ร้อยละ 20.6 (Nagelkerke = 0.206) โดยสามารถจำแนกได้ถูกต้องร้อยละ 74.3 แบ่งเป็นจำแนกกลุ่มที่คงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาได้ถูกต้อง ร้อยละ 81.5 และจำแนกกลุ่มที่เปลี่ยนไปศึกษาต่อสายสามัญได้ถูกต้อง ร้อยละ 58.7

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า เพศไม่สามารถจำแนกความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาของนักเรียนได้แต่การศึกษาในโรงเรียนที่สังกัดต่างกันสามารถจำแนกความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยพบว่าเมื่อนักเรียนศึกษาอยู่ในโรงเรียนสังกัด สพพ.จะมีความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาสูงกว่านักเรียนที่ศึกษาในโรงเรียนสังกัด สพม. 6.284 เท่า (odd ratio 6.284 เนื่องจาก $\text{spp.}=1$)

ขั้นที่ 2 ตัวแปรจำแนกเป็นปัจจัยสถานการณ์และปัจจัยจิตลักษณะเดิม จำนวน 9 ตัวแปร เข้ามาเป็นปัจจัยจำแนกร่วมกับปัจจัยด้านประชากร พบว่า -2LL changed เท่ากับ 14.60 (df=9) ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่าตัวแปรทั้ง 9 ตัวแปรไม่สามารถจำแนกความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษา ได้อย่างไรก็ตามในรายละเอียดพบว่า ความคาดหวังของผู้ปกครองสามารถจำแนกความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาของนักเรียนได้ โดยพบว่านักเรียนที่มีผู้ปกครองมีความคาดหวังเกี่ยวกับความฉลาดของนักเรียนและผู้ปกครองมีความมั่นใจในตนเองในการสอนบุตรสูงขึ้น จะมีแนวโน้มเปลี่ยนการตัดสินใจไปศึกษาต่อสายสามัญเพิ่มขึ้น ร้อยละ 28.1 (1 - 0.719)

เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า ปัจจัยสถานการณ์และตัวแปรจิตลักษณะเดิม จำนวน 9 ตัวแปรสามารถใช้จำแนกกลุ่มที่เปลี่ยนแปลงการตัดสินใจกับไม่เปลี่ยนแปลงการตัดสินใจได้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 5.0

ขั้นที่ 3 ตัวแปรจำแนกเป็นปัจจัยจิตลักษณะตามสถานการณ์ จำนวน 5 ตัวแปร ร่วมกับปัจจัยด้านประชากร ปัจจัยสถานการณ์และปัจจัยจิตลักษณะเดิม พบว่า -2LL changed เท่ากับ 26.02 ($df = 5$) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่ามีอย่างน้อย 1 ตัวแปรในปัจจัยจิตลักษณะตามสถานการณ์ที่สามารถจำแนกความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และปัจจัยจิตลักษณะตามสถานการณ์ทั้ง 5 ตัวแปร สามารถใช้จำแนกกลุ่มที่เปลี่ยนแปลงการตัดสินใจกับไม่เปลี่ยนแปลงการตัดสินใจได้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 8.4 เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่า เจตคติต่อการศึกษาต่ออาชีวศึกษาด้านการเห็นคุณค่าและการรับรู้ความสามารถของตนในการตัดสินใจศึกษาต่อ สามารถจำแนกความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาได้ โดยพบว่า นักเรียนที่มีเจตคติที่ดีเห็นคุณค่าทางบวกกับการศึกษาต่ออาชีวศึกษามีความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาเพิ่มขึ้น 2.042 เท่า และนักเรียนที่รับรู้ความสามารถของตนในการตัดสินใจศึกษาต่อสูงขึ้นมีความคงทนในการตัดสินใจต่ออาชีวศึกษาเพิ่มขึ้น 2.120 เท่า

นอกจากนี้พบว่า เมื่อนำกลุ่มตัวแปรจิตลักษณะตามสถานการณ์เข้ามาศึกษาเป็นตัวทำนายร่วมด้วย กลุ่มตัวแปรสถานการณ์ ได้แก่ ความคาดหวังของผู้ปกครองจะมีอิทธิพลในการเปลี่ยนการตัดสินใจไปศึกษาต่อสายสามัญของนักเรียน ลดลงจากร้อยละ 28.1 เหลือร้อยละ 25.3 ($1 - 0.747$) และการรับรู้การแนะแนวจากครูกลับมาจะมีอิทธิพลต่อความคงทนต่อการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษา โดยพบว่านักเรียนที่มีการรับรู้การแนะแนวจากครูสูงขึ้นจะมีแนวโน้มเปลี่ยนการตัดสินใจไปศึกษาต่อสายสามัญเพิ่มขึ้นร้อยละ 51.2 ($1 - 0.488$)

เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า ตัวแปรจำแนกทั้ง 16 ตัวแปร มีความเหมาะสมในการใช้เป็นตัวแปรจำแนกความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษา (Hosmer & Lemeshow ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ) สามารถอธิบายความแตกต่างระหว่างกลุ่มที่เปลี่ยนแปลงการตัดสินใจกับไม่เปลี่ยนแปลงการตัดสินใจได้ ร้อยละ 34.0 (Nagelkerke = 0.340) โดยสามารถจำแนกได้ถูกต้อง ร้อยละ 78.1 แบ่งเป็นจำแนกกลุ่มที่คงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาได้ถูกต้อง ร้อยละ 88.8 และจำแนกกลุ่มที่เปลี่ยนไปศึกษาต่อสายสามัญได้ถูกต้อง ร้อยละ 55.0

ผลการทดสอบความคงที่ของสมการถดถอยโลจิสติก

ตารางที่ 4 ผลการทดสอบความคงที่ของสมการถดถอยโลจิสติกปัจจัยจำแนกคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษา

ตัวแปรจำแนก	B	95%CI		B	95%CI		B	95%CI	
		Lower	Upper		Lower	Upper		Lower	Upper
ค่าคงที่	-0.406	-0.899	0.114	-0.340	-0.868	0.203	-0.447	-1.042	0.101
สังกัด*	1.838	1.318	2.355	1.797	1.105	2.636	1.648	0.830	2.660
เพศ	0.015	-0.466	0.528	0.188	-0.395	0.792	0.182	-0.406	0.778

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ตัวแปรจำแนก	B	95%CI		B	95%CI		B	95%CI	
		Lower	Upper		Lower	Upper		Lower	Upper
บุคลิกภาพแบบหวั่นไหว (X1)				-2.847	-12.662	6.378	-3.143	-13.08	5.191
บุคลิกภาพแบบตระหนักรู้ (X2)				-0.009	-0.682	0.657	-0.387	-1.131	0.326
การรับรู้ฯ จากเพื่อน (X3)				0.236	-0.208	0.695	0.135	-0.327	0.634
การรับรู้การแนะแนวจากครู (X4)				-0.348	-0.956	0.253	-0.717	-1.536	-0.020
การสนับสนุนของผู้ปกครอง (X578)				0.201	-0.054	0.484	0.179	-0.107	0.470
การเป็นแบบอย่างทางอาชีพ (X6)				-0.421	-1.050	0.167	-0.414	-1.123	0.203
ความสามารถในการเรียนของบุตร (X9)				0.067	-0.362	0.550	0.014	-0.466	0.514
ความคาดหวังของผู้ปกครอง (X1011)				-0.330	-0.652	-0.031	-0.292	-0.640	0.017
ค่านิยมความสำเร็จ (X12)				0.363	-0.129	0.876	0.176	-0.385	0.715
เจตคติด้านความรู้สึก (X13)							0.118	-0.360	0.672
เจตคติด้านการเห็นคุณค่า* (X14)							0.714	0.161	1.449
การขาดความพร้อม (X15)							0.202	-0.645	1.208
การขาดสารสนเทศ (X1617)							-0.343	-0.734	-0.045
การรับรู้ความสามารถของตนในการตัดสินใจศึกษาต่อ* (X18)							0.751	-0.122	1.769

หมายเหตุ CI หมายถึง Confidence Interval, * หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ค่าสัมประสิทธิ์แสดงเป็นตัวหนา), ตัวเอียง หมายถึง ค่าสัมประสิทธิ์ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่การประมาณค่าแบบช่วงไม่มีค่า 0 รวมอยู่ด้วย

จากตารางที่ 4 พบว่า ตัวแปรสังกัด เจตคติต่อการศึกษาคือตัวแปรที่ศึกษาด้านการเห็นคุณค่า และการรับรู้ความสามารถของตนในการตัดสินใจศึกษาต่อ เป็นปัจจัยที่สามารถใช้จำแนกความคงทนต่อการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาของนักเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 อย่างไรก็ตามที่ความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ผลการประมาณค่าแบบช่วงของตัวแปรการรับรู้ความสามารถของตนในการตัดสินใจศึกษาต่อ มีค่า 0 รวมอยู่ด้วย (-0.122 ถึง 1.769) แสดงให้เห็นว่าตัวแปรนี้ไม่มีความคงที่ในการจำแนกความคงทนต่อการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษา

การรับรู้การแนะนำจากครู และการขาดสารสนเทศ พบว่าไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่ผลการประมาณค่าแบบช่วงไม่มีค่า 0 รวมอยู่ด้วย และพบว่าความคาดหวังของผู้ปกครองไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และการประมาณค่าแบบช่วงมีค่า 0 รวมอยู่ด้วย ทั้ง ๆ ที่ผลการประมาณค่าในตารางที่ 3 พบว่าตัวแปรนี้สามารถนำมาใช้ในการจำแนกความคงทนต่อการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษา แสดงให้เห็นว่าในประชากรตัวแปรทั้ง 3 ตัว ไม่มีความคงที่ในการจำแนกความคงทนต่อการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษา

อภิปรายผล

1. ปัจจัยที่สามารถจำแนกความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาซึ่งพบว่ามี 6 ตัวแปรสามารถอภิปรายได้ดังนี้

สังกัดของโรงเรียนที่นักเรียนศึกษาอยู่สามารถจำแนกความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาได้ โดยพบว่านักเรียนที่ศึกษาในโรงเรียนสังกัด สพพ. เมื่อตั้งใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาแล้วจะศึกษาต่ออาชีวศึกษาจริงสูงกว่านักเรียนที่ศึกษาในโรงเรียนสังกัด สพม. ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงบริบทแล้วอาจเป็นเพราะ โรงเรียนสังกัด สพพ. ที่เป็นโรงเรียนขยายโอกาสส่วนใหญ่จัดการศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 เมื่อนักเรียนสำเร็จการศึกษาแล้วหากต้องการศึกษาต่อต้องแสวงหาที่เรียนใหม่แต่โรงเรียนสังกัด สพม. ส่วนใหญ่จะจัดการศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย นักเรียนจึงอาจมีแนวโน้มที่จะศึกษาต่อในโรงเรียนเดิมของตนเองถึงแม้มีความตั้งใจที่จะศึกษาต่ออาชีวศึกษาก็ตาม

เจตคติต่อการศึกษาคือตัวแปรที่ศึกษาด้านการเห็นคุณค่า และการรับรู้ความสามารถของตนในการตัดสินใจศึกษาต่อ พบว่าสามารถใช้จำแนกความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาได้ กล่าวคือสามารถใช้อธิบายความเปลี่ยนแปลงหรือไม่เปลี่ยนแปลงความตั้งใจศึกษาต่ออาชีวศึกษา ซึ่งลักษณะดังกล่าวเรียกว่า อิทธิพลปฏิสัมพันธ์แบบอิทธิพลอย่างง่าย (Simple Effect) (Jaccard, Turrisi, & Wan, 2003) แสดงให้เห็นว่าทั้งสองตัวแปรทำหน้าที่เป็นตัวแปรเงื่อนไข (Moderator Variable) ความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาและผลการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษา ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (Fishbein & Ajzen, 1975; 2010) ที่เสนอว่าการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม (Self-control) (สำหรับศึกษาพฤติกรรมทางลบ) หรือการรับรู้ความสามารถของตน (Self-efficacy) (สำหรับพฤติกรรมทางบวก) (Bandura, 1997) เป็นตัวแปรเงื่อนไขความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจแสดงพฤติกรรมและพฤติกรรมของบุคคล และการวิจัยครั้งนี้ได้ขยายองค์ความรู้เดิม เนื่องจากตามข้อเสนอของทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล เจตคติไม่ได้

ทำหน้าที่เป็นตัวแปรเงื่อนไข แต่ในการวิจัยครั้งนี้พบว่าเจตคติสามารถทำหน้าที่เป็นตัวแปรเงื่อนไข ความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจแสดงพฤติกรรมและพฤติกรรมของบุคคล

อย่างไรก็ดีในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเจตคติเป็น 2 ตัวแปร พบว่าเจตคติต่อการศึกษต่ออาชีวศึกษาด้านความรู้สึกไม่สามารถจำแนกความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาแสดงให้เห็นว่าในบริบทของสังคมไทยเจตคติต่อการศึกษต่ออาชีวศึกษาด้านความรู้สึก (Affective Domain) (ชอบหรือไม่ชอบ พอใจหรือไม่พอใจ) ซึ่งเป็นองค์ประกอบในการศึกษาตามทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล ไม่ใช่สาเหตุของเปลี่ยนแปลงความตั้งใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาของนักเรียน แต่เป็นเจตคติด้านการรู้คิด (Cognitive Domain) เกี่ยวกับการเห็นคุณค่าของการเรียนอาชีวศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับความคิดหน่วยราชการและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาอาชีวศึกษาที่ว่า สาเหตุหลักที่ทำให้ให้นักเรียนเลือกเรียนอาชีวศึกษาน้อยเนื่องจากผู้ปกครองและนักเรียนมีเจตคติที่ไม่ดีต่อการศึกษต่ออาชีวศึกษา เห็นคุณค่าของการเรียนอาชีวศึกษาน้อยกว่าการเรียนสายสามัญ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ, 2553; จิราภรณ์ ภูเทศ และ บารมี บุญทรง, 2555; หนังสือพิมพ์แนวหน้า, 25 กันยายน 2556)

การรับรู้ความสามารถของคนต่อการตัดสินใจศึกษาต่อ ผลการทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติ พบว่าทั้งการประมาณค่าและการวิเคราะห์ค่าแบบบวทศตรงปลายค่าสัมประสิทธิ์มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งสองครั้ง อย่างไรก็ตามพบว่าผลการประมาณค่าแบบช่วงของการวิเคราะห์ค่าแบบบวทศตรงปลายค่าเบต้าที่มี 0 รวมอยู่ด้วย (-0.122 ถึง 1.769) แสดงว่าผลการประมาณค่าดังกล่าวยังไม่คงที่หรือเรียกว่ายังไม่แกร่งพอ จึงควรมีการศึกษาซ้ำกับกลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ เพื่อศึกษาความคงที่ข้ามกลุ่ม (Cross-validation)

การรับรู้การแนะนำจากครู ผลการวิจัยพบว่าสามารถใช้จำแนกความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาได้ แต่ผลการจำแนกที่ยังไม่คงที่ โดยพบว่านักเรียนที่มีความตั้งใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาหากมีการรับรู้การแนะนำจากครูสูงขึ้นจะยิ่งเปลี่ยนใจไปศึกษาต่อสายสามัญเพิ่มขึ้น แสดงให้เห็นว่าบทบาทแนะนำของครูมีแนวโน้มที่จะแนะนำให้นักเรียนศึกษาต่อสายสามัญทั้ง ๆ ที่นักเรียนตั้งใจศึกษาอาชีวศึกษา ซึ่งบทบาทการแนะนำการศึกษาต่อหรือการแนะนำอาชีพสำหรับครูนั้นควรเป็นการให้ข้อมูลข่าวสารและให้คำปรึกษาด้านอาชีพและการจ้างงานตามความถนัดความสนใจและตามค่านิยมของนักเรียน เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับนักเรียน (กรมการจัดหางาน, 2559) มากกว่าที่จะชี้นำนักเรียนให้เลือกศึกษาต่อ

ความคาดหวังของผู้ปกครอง ผลการวิจัยพบว่าตัวแปรนี้สามารถใช้จำแนกความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาได้แต่การจำแนกที่ยังไม่คงที่ แสดงให้เห็นว่าผู้ปกครองที่เชื่อว่าบุตรของตนเองฉลาดและรับรู้ว่าตนเองสามารถสอนบุตรได้มีอิทธิพลทำให้บุตรของตนเองเปลี่ยนไปศึกษาสายสามัญมากขึ้น ถึงแม้ตัวนักเรียนเองจะมีความตั้งใจศึกษาต่ออาชีวศึกษา ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมของผู้ปกครองที่ต้องการให้บุตรของตนเองศึกษาต่อสายสามัญมากกว่าสายอาชีพ (จิราภรณ์ ภูเทศ และ บารมี บุญทรง, 2555; หนังสือพิมพ์แนวหน้า, 25 กันยายน 2556) จึงพยายามกระตุ้นให้นักเรียนเปลี่ยนการตัดสินใจ โดยเฉพาะผู้ปกครองที่เชื่อว่าบุตรของตนเองฉลาดและตนเองสามารถสอนลูกให้เป็นไปตามที่ตนเองหวังได้

การขาดสารสนเทศพบว่าทั้งการประมาณค่าและการศึกษาความคงที่การขาดสารสนเทศไม่สามารถ

ใช้จำแนกความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาได้ แต่ผลการประมาณค่าแบบช่วงในการศึกษาความคงที่พบว่าสามารถจำแนกได้ โดยพบว่าในขณะที่นักเรียนทำการตัดสินใจแล้วพบว่าตนเองขาดสารสนเทศที่เหมาะสมในการตัดสินใจและสารสนเทศที่มีก็ไม่สม่ำเสมอ จะมีแนวโน้มที่จะทำการเปลี่ยนความตั้งใจจากการเลือกศึกษาต่ออาชีวศึกษาเป็นเรียนต่อสายสามัญ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อัลเบียน และ ฟอการ์ตี (Albion & Fogarty, 2002) ที่พบว่าวัยรุ่นและผู้ใหญ่ที่มีความยากในการตัดสินใจสูงจะมีความสนใจในอาชีพต่ำ

2. ปัจจัยที่ไม่สามารถจำแนกความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษา มีจำนวน 9 ตัวแปร ไม่นับรวม เพศ ซึ่งผู้วิจัยใช้เป็นปัจจัยควบคุมก่อนการศึกษา สามารถอธิบายได้ดังนี้

วรรณกรรมที่ใช้ในการกำหนดสมมติฐานการวิจัยเป็นการปัจจัยเชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรเชิงสาเหตุ (Cause) กับตัวแปรผล (Effect) แต่ในงานวิจัยครั้งนี้เป็นการสร้างตัวแปรใหม่ คือ ความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษากับการเปลี่ยนความตั้งใจไปศึกษาต่อสายสามัญ จากตัวแปรเดิมคือ ความตั้งใจศึกษาต่ออาชีวศึกษากับผลการตัดสินใจ ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ศึกษาต่ออาชีวศึกษา และ ศึกษาต่อสายสามัญ ดังนั้น ตัวแปรที่สร้างขึ้นใหม่นั้นจะเป็นตัวแปรปฏิสัมพันธ์ระหว่าง 2 ตัวแปรเดิม ตัวแปรที่นำมาศึกษาจึงควรเป็นตัวแปรที่ใช้ในการอธิบายปฏิสัมพันธ์ดังกล่าว อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรมพบงานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยสาเหตุในการอธิบายพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกอาชีพหรือเลือกศึกษาต่อ ไม่พบงานวิจัยที่ศึกษาถึงตัวแปรเงื่อนไขความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจเลือกอาชีพหรือความตั้งใจศึกษาต่อกับผลการตัดสินใจเลือกอาชีพหรือความตั้งใจศึกษาต่อ ผู้วิจัยจึงนำตัวแปรที่พบว่าเป็นสาเหตุของความตั้งใจหรือพฤติกรรม การตัดสินใจเลือกอาชีพและการตัดสินใจศึกษาต่อ มาค้นหาวามีตัวแปรใดบ้างจะสามารถทำหน้าที่เป็นตัวแปรเงื่อนไขความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจศึกษาต่ออาชีวศึกษากับพฤติกรรมการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษา ดังนั้น การที่ทั้ง 9 ตัวแปรดังกล่าวไม่สามารถจำแนกความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาได้ ไม่ได้หมายถึงปัจจัยดังกล่าวไม่ใช่ปัจจัยสาเหตุของการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาเพียงแต่ทั้ง 9 ตัวแปรไม่ใช่ตัวแปรเงื่อนไขความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจศึกษาต่ออาชีวศึกษากับผลการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาเท่านั้น

3. ขนาดของตัวแปรในการประมาณค่างานวิจัยครั้งนี้ใช้การกำหนดขนาดตัวอย่างขั้นต่ำโดยอ้างอิงงานวิจัยของ เพดดัซซี และคณะ (Peduzzi et al., 1996) โดยคำนวณจากสูตร $n = 10k/p$ เมื่อ k คือ จำนวนตัวแปรอิสระ และ p คือสัดส่วนของกลุ่มตัวแปรตามที่มีขนาดเล็กที่สุด ดังนั้น ขนาดตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลคือ 400 คน ($10 \times 20 / 0.50$) แต่เนื่องจากปัจจัย 2 ประการที่ทำให้ผลการเก็บรวบรวมข้อมูลไม่เป็นไปตามการออกแบบการสุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ กล่าวคือ (1) ข้อมูลตัวแปรตามในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบ Panel Data ที่ผู้วิจัยต้องรอเวลาในการเกิดเหตุการณ์ จากข้อมูล 2 ระยะ คือ ระยะแสดงความตั้งใจศึกษาต่อ (สอบถามตอนกำลังเรียนภาคการศึกษาสุดท้ายของมัธยมศึกษาปีที่ 3) และ ระยะแสดงผลการตัดสินใจศึกษาต่อ (เมื่อนักเรียนแจ้งผลการศึกษาต่อกับโรงเรียนเดิม) ดังนั้น เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น 2 เหตุการณ์ ผู้วิจัยจึงไม่สามารถกำหนดได้ด้วยตนเองว่าสัดส่วนจะเท่ากับ 50:50 และเนื่องจากนักเรียนที่ศึกษาในโรงเรียนสังกัด สพม. มีความตั้งใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาจำนวนน้อย ผู้วิจัยจึงไม่สามารถเก็บข้อมูลได้จำนวน

200 คน ตามที่ออกแบบการวิจัยไว้เช่นกัน ซึ่งเหตุการณ์ที่ไม่สามารถควบคุมได้ดังกล่าว จะส่งต่อความชัดเจนของการประมาณค่า (Osborne, 2015) อย่างไรก็ตาม ออสบอร์น ยังได้เสนอวิธีการที่จะช่วยลดปัญหาดังกล่าวได้วิธีการหนึ่ง คือ การใช้การวิเคราะห์ซ้ำแบบบูทสแตรป และการประมาณค่าแบบช่วง ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ซ้ำแบบบูทสแตรป และการประมาณค่าแบบช่วง ทำให้ผู้วิจัยพบข้อค้นพบสำคัญที่ช่วยให้สามารถเข้าใจปรากฏการณ์ศึกษาเพิ่มมากขึ้นตามที่ได้อภิปรายข้างต้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า การมีเจตคติที่ดีเห็นคุณค่าในการเรียนอาชีวศึกษา นักเรียนที่รับรู้ความสามารถของตนในการตัดสินใจศึกษาต่อ และทำให้นักเรียนมีความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาเพิ่มขึ้น และนักเรียนที่ขาดสารสนเทศและสารสนเทศในการศึกษาต่อจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ไม่คงที่หรือไม่สอดคล้องกัน จะทำให้นักเรียนเปลี่ยนการตัดสินใจไปศึกษาสายสามัญมากขึ้น สารสนเทศดังกล่าวครูที่ทำหน้าที่แนะแนวการศึกษาต่อในโรงเรียนสามารถนำไปใช้ในการแนะแนวนักเรียนที่สนใจและมีความตั้งใจศึกษาต่อในระบบอาชีวศึกษา โดยการแนะแนวให้นักเรียนเห็นคุณค่าในการเรียนอาชีวศึกษา และเห็นคุณค่าในการประกอบอาชีพเมื่อสำเร็จการศึกษาระดับอาชีวศึกษามาแล้ว นอกจากนี้ ครูแนะแนวควรให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน และเป็นไปในแนวทางเดียวกันทั้งโรงเรียนเกี่ยวกับการศึกษาต่ออาชีวศึกษา ทำการทดสอบความสนใจและความถนัดของผู้เรียนว่าเหมาะสมกับการเรียนอาชีวศึกษาหรือไม่เพื่อให้นักเรียนสามารถตั้งเป้าหมายของตนเองและสามารถการปรับเปลี่ยนเป้าหมายได้อย่างถูกต้อง และแนะนำกระบวนการที่จะปฏิบัติในการศึกษาต่อให้แก่แก่นักเรียน ซึ่งกระบวนการแนะแนวดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีเห็นคุณค่าในการศึกษาต่ออาชีวศึกษาและส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถในการตัดสินใจศึกษาต่อด้วยตนเองโดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น

2. การแนะแนวจากครู จากผลการวิจัยมีแนวโน้มว่านักเรียนที่รับรู้การแนะแนวจากครูสูงมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจไปศึกษาต่อสายสามัญเพิ่มขึ้นถึงแม้ว่านักเรียนเองมีความตั้งใจที่จะศึกษาต่ออาชีวศึกษาแสดงให้เห็นว่าครูมีแนวโน้มที่จะทำการแนะแนวให้นักเรียนศึกษาต่อสายสามัญทั้ง ๆ ที่นักเรียนมีความตั้งใจศึกษาต่ออาชีวศึกษา ดังนั้น ครูจึงควรได้รับการพัฒนาด้านการทำหน้าที่แนะแนวให้ตรงกับความต้องการและความถนัดของนักเรียนให้มากขึ้น พร้อม ๆ กับทำหน้าที่ประสานกับผู้ปกครองนักเรียนให้ทำความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับความต้องการของนักเรียนเนื่องจากผู้ปกครองที่มีเชื่อว่าบุตรของตนฉลาดและตนเองสามารถอบรมสั่งสอนลูกได้ นักเรียนจะมีแนวโน้มเปลี่ยนไปเลือกศึกษาต่อสายสามัญทั้ง ๆ ที่ตั้งใจศึกษาต่ออาชีวศึกษา กล่าวคือพยายามเปลี่ยนปัจจัยด้านครูและผู้ปกครองจากการเป็นปัจจัยขัดขวางการศึกษาต่ออาชีวศึกษาของนักเรียนให้เป็นปัจจัยเสริมความตั้งใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาของนักเรียน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

1. เนื่องจากการศึกษาเรื่องความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาใช้วิธีการศึกษากลุ่มย่อย (Simple Effect) เฉพาะกลุ่มนักเรียนที่มีความตั้งใจศึกษาต่ออาชีวศึกษา และศึกษาผลการตัดสินใจว่าเปลี่ยน

หรือไม่เปลี่ยนการตัดสินใจ โดยข้อมูลที่ได้เป็นแบบ Panel สองระยะเวลา คือ ระยะเวลาก่อนการตัดสินใจ (ความตั้งใจ) และระยะการตัดสินใจ ซึ่งผู้วิจัยไม่สามารถควบคุมขนาดตัวอย่างในแต่ละกลุ่มให้เหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลได้ ดังนั้น ควรทำวิจัยในประเด็นนี้ซ้ำโดยการเปลี่ยนวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งนักวิจัยในระดับโรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นสามารถเก็บข้อมูลของนักเรียนสะสมไว้เพื่อทำการทดสอบซ้ำได้

2. เนื่องจากตามทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล กล่าวว่าเจตคติ และการรับรู้ความสามารถของตนเป็นตัวแปรคั่นกลาง (Mediator Variable) ระหว่างตัวแปรที่สนใจศึกษากับสถานการณ์ภายนอก ดังนั้น การที่ตัวแปรที่ไม่มีอิทธิพลในการวิจัยครั้งนี้อาจเป็นเพราะตัวแปรดังกล่าวส่งอิทธิพลทางตรงต่อเจตคติต่อการศึกษาต่ออาชีวศึกษาและการรับรู้ความสามารถในการตัดสินใจศึกษาต่อก็เป็นได้ จึงควรมีการวิเคราะห์เส้นทางเพื่อทดสอบแนวคิดดังกล่าว

3. ควรทำการศึกษาปัจจัยจำแนกความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่อสายสามัญ เพื่อเปรียบเทียบว่าปัจจัยจำแนกมีลักษณะเดียวกันหรือไม่

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยเรื่อง “ปัจจัยจำแนกความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษา” เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “อิทธิพลของครอบครัว โรงเรียน และจิตลักษณะที่ส่งผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาของนักเรียนในประเทศไทย” ซึ่งได้รับทุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม (มร.พส.)” สัญญาเลขที่ TRG5780187 ผู้วิจัยขอขอบคุณแหล่งทุนทั้งสองแหล่งไว้ ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- กรมการจัดหางาน. (2559). *คู่มือการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่ตลาดแรงงาน: กระบวนการช่วยให้ผู้รับบริการแนะแนวรู้จักอาชีพ*. กรุงเทพฯ: กระทรวงแรงงาน.
- จิราภรณ์ ภูเทศ และ บารมี บุญทรง. (2555). ค่านิยมเกี่ยวกับการศึกษาของไทย: กรณีศึกษาจากสำนวนไทยและข่าวหนังสือพิมพ์. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 18(1), 91-109.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2541). รูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism Model) เพื่อการวิจัยสาเหตุของพฤติกรรมและการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์. *วารสารทันตภิบาล*, 10(2), 105-108.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2550). รูปแบบทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism model) และแนวทางการตั้งสมมติฐาน ในการวิจัยสาขาจิตพฤติกรรมศาสตร์ในประเทศไทย. *วารสารพัฒนาลังคม*, 9(1), 85-117.
- ทัศนาก ทอภักดี, อรพินท์ ชูชม, และ อัจฉรา สุขารมณ. (2551). ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังของนักเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน บุคลิกภาพ ค่านิยมในอาชีพกับการเลือกอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (รายงานวิจัยฉบับที่ 113) กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ชนากร พงษ์เผือก. (2549). สาเหตุการไม่เลือกศึกษาต่อในสายอาชีวศึกษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายชั้นปีที่ 4 ของ โรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ, กรุงเทพฯ.
- เรวดี วัฒนากโกศล. (2533). การสำรวจความเชื่อ เจตคติเจตนาและพฤติกรรมการเลือกศึกษาต่อสามัญหรือสายอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในกรุงเทพมหานคร ตามแนวทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผล (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- วรรณิ แกมเกตุ. (2536). ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการเลือกสถานศึกษาสำหรับบุตรของผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในภาคกลาง: การวิเคราะห์เส้นทาง (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- วันฉัตร ทิพย์มส. (2556). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชนของนักเรียน ในเขตภาคใต้ตอนบน. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 24(2), 150-160.
- วัลภา สบายยิ่ง. (2541). ปัจจัยในการตั้งเป้าหมาย การรับรู้ความสามารถของตนเองและบุคลิกภาพที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของผู้จำหน่ายตรง (ปริญญาโทบริหารธุรกิจบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2560). แผนพัฒนาการอาชีวศึกษา 2560-2579. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ. (2553). การศึกษาความต้องการกำลังคนเพื่อวางแผนการผลิตและพัฒนาากำลังคนของประเทศ. กรุงเทพฯ: สกศ.
- หนังสือพิมพ์แนวหน้า. (25 กันยายน 2556). คำนิยมของผู้ปกครองและนักเรียนไม่นิยมศึกษาต่อระดับอาชีวศึกษา. หนังสือพิมพ์แนวหน้า. หน้า 5.
- อธิปตย์ คลี่สุนทร. (2557). การวางแผนและการศึกษาผลกระทบต่องานอดิเรกทางธรรมชาติ. *Rajabhat Journal of Sciences, Humanities & Social Science*, 15(1), 21-31.
- Albion, M. J., & Fogarty, G. J. (2002). Factors influencing career decision making in adolescents and adults. *Journal of Career Assessment*, 10(1), 91-126.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. New York: General Learning Press.
- _____. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: Freeman.
- Betz, N. E., Klein, K. L., & Taylor, K. M. (1996). Evaluation of a short-form of career decision making self-efficacy scale. *Journal of Career Assessment*, 4(1), 47-57.
- Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1995). *Revised NEO personality inventory (NEO PI-R) and NEO five-factor inventory (NEO FFI)*. Florida: Psychology Assessment Resource.
- Fishbein, M., & Ajzen, I. (1975). *Belief, attitude, intention, and behavior: An introduction to theory and research*. Reading MA: Addison-Wesley.
- _____. (2010). *Predicting and changing behavior: The reasoned action approach*. New York: Psychology Press.

- Gati, I., & Saka, N. (2001). High school students' career-related decision-making difficulties. *Journal of Counseling & Development*, 79, 331-340.
- Gati, I., & Tal, S. (2008). Decision making models and career guidance. . In J. Athanasou, & R. V. Esbroeck (Eds), *International Handbook of Career Guidance* (pp. 157-185). Springer.
- Gati, I., Krausz, M., & Osipow, S. H. (1996). A taxonomy of difficulties in career decision making. *Journal of counseling Psychology*, 43(4), 510-526.
- Guay, F., Senecal, C., Gauthier, L., & Fernet, C. (2003). Predicting career indecision: A self-determination theory perspective. *Journal of Counseling Psychology*, 50(2), 165-177.
- Ibrahim, R., Aloka, P. J. O., Wambiya, P. & Raburu, P. (2014). Perceptions on the role n secondary school students' career decision making. *Journal of Educational and Social Research*, 4(6), 313-323.
- Jaccard, J., Turrissi, J., & Wan, C. K. (2003). *Interaction Effects in Multiple Regression* (2nd ed.). Beverly Hills, CA: Sage.
- Kenny, D. A. (1998). *Multiple latent variable models: Confirmatory factor analysis*. Retrieved from www.davidkenny.net/cm/mfactor.htm
- Lent, R. W. (2005). A social cognitive view of career development and counseling. In S. D. Brown & R. W. Lent (Eds.), *Career development and counseling: Putting theory and research to work* (pp. 101-127). New York: Wiley.
- Lent, R. W., Brown, S. D., & Hackett, G. (2002). Social cognitive caeer theory. In D. Brown (Ed.), *Career choice and development* (pp. 255-311). San Francisco: Jossey-Bass.
- Marcionetti, J. (2014). Factors affecting teenagers' career indecision in southern Switzerland. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 112, 158-166.
- Muthen, L. K., & Muthen, B. O. (2007). *Mplus user's guide*. (5th ed.). Los Angeles, CA: Muthen & Muthen.
- Osborne, J. W. (2015). *Best practices in logistic regression*. Los Angeles, CA: Sage.
- Peduzzi, P., Concato, J., Kemper, E., Holford, T. R., & Feinstein, A. R., (1996). A simulation study of the number of events per variable in logistic regression analysis. *Journal of Clinical Epidemiology*, 49, 1373-1379.
- Turner, S. L., Alliman-Brissett, A., Lapan, R. T., Udipi, S., & Ergun, D. (2003). The career-related parent support scale. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 36, 83-94.
- Wentzel, K. R. (1998). Parents' aspirations for children's educational attainments: Relational to parental belief's and social address variables. *Merril-Palmer Quarterly*, 44: 20-37.
- Zimet, G. D., Dahlem, N. W., Zimet, S. G., & Farley, G. K. (1988). The multidimensional scale of perceived social support. *Journal of Personality Assessment*, 52(1), 30-41.

การใช้กรอบอ้างอิงสมรรถนะด้านภาษาแห่งสหภาพยุโรปในระบบการศึกษาไทย

The Implementation of CEFR in the Thai Education System

ฐิติพงศ์ เกตุอมร¹, พัชราวดี พรหมดวง^{1*}, นุสนา ณ พายัพ², และ อรรถพร ชาญชยานนท์³

Thitiphong Ketamon¹, Patcharawadee Pomduang^{1*}, Nutsana Na Phayap², and Athaporn Hanchayanon³

Abstract

This article demonstrates the implementation of “The Common European Framework of Reference for Languages,” or CEFR, in the Thai education system between the low quality of education and low proficiency of English. It explores significant issues like the English proficiency of Thai students, definitions and frameworks of CEFR, the necessity of CEFR, the implementation of CEFR in Thailand, studies on the utilization of CEFR, and the major impact of CEFR in Thailand. This article is intended as a rich source of information for all sectors in educational management, particularly English proficiency improvement, and could be also directly used as guidelines for developing the quality of both teachers and students.

Keywords: *CEFR, English proficiency, education*

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อนำเสนอการใช้กรอบอ้างอิงสมรรถนะด้านภาษาแห่งสหภาพยุโรปในระบบการศึกษาไทยท่ามกลางคุณภาพด้านการศึกษาและสมรรถนะด้านภาษาอังกฤษที่ตกต่ำ ผู้เขียนบทความสำรวจประเด็นที่สำคัญอันได้แก่ สมรรถนะด้านภาษาอังกฤษของนักเรียนไทย ความหมายและขอบข่ายกรอบอ้างอิง

¹สาขาวิชาอังกฤษธุรกิจ, ²สาขาวิชาการออกแบบสื่อดิจิทัล, ³สาขาวิชาภาษาจีนธุรกิจ ^{1,2,3}วิทยาลัยนานาชาติดิษยะสริน มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110

*ผู้ให้การติดต่อ (Corresponding e-mail: patcharawadee@hu.ac.th)

รับบทความวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2560 รับลงตีพิมพ์วันที่ 24 พฤศจิกายน 2560

สมรรถนะด้านภาษาแห่งสหภาพยุโรป ความจำเป็นของกรอบอ้างอิงสมรรถนะด้านภาษาแห่งสหภาพยุโรป การใช้กรอบอ้างอิงสมรรถนะด้านภาษาแห่งสหภาพยุโรปในประเทศไทย งานวิจัยด้านการใช้กรอบอ้างอิงสมรรถนะด้านภาษาแห่งสหภาพยุโรปทั้งในและต่างประเทศ และผลกระทบจากการใช้กรอบอ้างอิงสมรรถนะด้านภาษาแห่งสหภาพยุโรปในประเทศไทย โดยบทความนี้จะเป็แหล่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อทุกภาคส่วนในด้านการจัดการทางการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับปรุงสมรรถนะด้านภาษาอังกฤษ อีกทั้งยังสามารถใช้เป็นแนวทางโดยตรงสำหรับการพัฒนาคุณภาพของทั้งบุคลากรครูและนักเรียนต่อไป

คำสำคัญ: กรอบอ้างอิงสมรรถนะด้านภาษาแห่งสหภาพยุโรป, สมรรถนะด้านภาษาอังกฤษ, การศึกษา

Introduction

The Thai education system has been controlled by the Ministry of Education for many decades up until now. The Ministry of Education was allocated with 517,076.7 million baht in a fiscal year 2016, higher than any other ministries (Bureau of the Budget, 2016). It also dominates the entire system of education ranging from the basic education to the level of higher education, although the roles of private schools or private institutions are more active and prominent at present. In positions of authority, therefore, the Ministry of Education becomes a key player in providing the mechanism, regulations, measures, frameworks and so on for all education institutions throughout the nation (Educational Management Information System Centre, 2016). However, the overall quality of education in Thailand is still unable to reach at the same level as other developing countries, especially the English proficiency of students despite a huge number of resources and budgets being spent every year. Thailand is ranked near the bottom line of English proficiency at 56 out of 72 countries, where the English language is not used as the first language; and just in Southeast Asian Nations, Thailand only outdoes Cambodia (EF English Proficiency Index, 2016). These negative results clearly reflect the current situation and severe failure of teaching and learning English without doubt, and they turn to be a heavy burden for all sectors in developing the English proficiency and the quality of education in Thailand. Questions are sporadically raised about the Thai education system by the public because the more the Ministry of Education attempts to improve the quality of education, the more the English proficiency of Thai students is becoming deteriorate and undesirable, the 3rd worst in Asia (James, 2015).

As a result, the Ministry of Education is really concerned and urgently needs to handle the critical problem of English proficiency of Thai students and teachers with the steely determination. A new program for improving the quality of both teaching and learning English on all levels of schools called “The Common European Framework of Reference for Languages (CEFR)” is then introduced for all schools, initially employed on the level of basic education; and it is expected for lifting the English proficiency for both teachers and students. One of the most urgent measures in the initial step is putting more weight on the Communicative Language Teaching (CLT), according to the official announcement of the Ministry of Education (The Ministry of Education, 2014).

Even though the implementation of the CEFR is in the preliminary step of the employment, it

can be interesting if all things are done on the right path. This article then will demonstrate the substantial issues related to the implementation of the CEFR on the education system of Thailand for enhancing the English proficiency among Thai students and teachers, and also provide better comprehension of the implementation of the CEFR in Thailand.

What is CEFR?

The Common European Framework of Reference for Languages or CEFR has been employed as a main language learning approach for citizens of European countries, learning different languages in European Union as a communication tool (Tylor, 2004). The handbook in English version named “The Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment” and other languages are translated and published by Cambridge University Press (Council of Europe, 2015). Uniquely designed and used in Europe, it is now available in 39 languages all over the world. Its clear goal is to serve as a framework and guideline for developing teaching and learning a foreign language, as well as serving as a standard index for language assessment and enhancing language proficiency. It is also, in fact, being used as a standard test for assessing the language proficiency in teaching English as a foreign language and as an international benchmark for language proficiency (Cambridge English, 2016). The scale of the CEFR is divided into six levels for the language proficiency which are A1, A2, B1, B2, C1, and C2. The following table shows each level of proficiency.

The benchmark for the assessment of the CEFR is obviously simple because it will indicate what level a test taker will be able to reach. It is a very influential benchmark for measuring the real language proficiency (Cambridge English, 2016). It is claimed as the international standard approach for assessing the language proficiency, particularly the English language, as potentially important as other famous ones such as IELTS and TOEFL. To insist that the CEFR is a standard of language reference, Cambridge University Press describes the CEFR as international benchmark for language proficiency (Cambridge English, 2016). One of the most important reasons is that the main aim of the CEFR is to introduce a common reference benchmark into an easy model of indexes (Martyniuk, 2011) and to use as a validity test for the second language (Weir, 2005). In short, the CEFR becomes the common reference levels of language proficiency as the global framework for language development and testing which is standardized as a benchmark for describing language proficiency (Morrow, 2004).

Why CEFR in Thailand?

It is true that the CEFR is quite new for the government and the Ministry of Education. This is because it was just introduced into the system of Thai education since 2014 although it is originally invented and used in Europe for a long time. It might not be too exaggerating to point out that the government and the Ministry of Education are just aware of a new strategy for the reform of teaching and learning English when the current of the AEC becomes a significant issue for all sectors in Thai education development whereas the level of English proficiency of Thai students is still very low. It drives the

Ministry of Education to implement the CEFR for the reform of both learning and teaching of English across the country (Office of the Minister, 2016). The implementation of the CEFR is to believe that it will be the beginning of better changes. Insisting on the seminar entitled “Policy on the Reform of English Learning and Teaching”, the former Education Minister Chaturon Chaisaeng said that “if schools put the CEFR into practice effectively, I believe Thai students’ English skills will be improved and students will be able to compete with foreign students in other countries.” He also pointed out that a large number of students nationwide were illiterate, and the number of the students who had low English skills must be so high (Intatthep, 2014). Hence, the ministerial announcement on English learning and teaching reform in 2014 was released and has become an influential guideline for developing the national English-language education amid the public concern about the quality of education and the notorious English proficiency of students in Thailand (James, 2015). The announcement is not only used to seek for better way of the development of students’ English proficiency, but also for English teachers who are also encouraged to take the CEFR assessment test to evaluate their English proficiency, according to the director of the Office of the Basic Education Commission’s English Language Institute (Intatthep, 2014).

There is a high expectation that the CEFR can be significant for the development of the national English-language improvement because of its standard and criteria that will have many advantages for the process of teaching and learning English in Thailand. This new strategy will be more important if the English proficiency of teachers and students get better. To prove this, both teachers and students will have to take the CEFR examination to evaluate their levels of English; and they need to have a certain level of English. According to Deputy Minister of Education, Doctor Teerakiat Jareonsettasin, both Office of the Basic Education Commission (OBEC) and Office of the Higher Education Commission (OHEC) must have closer cooperation in various kinds of missions to strengthen students and teachers English proficiency (Office of the Basic Education Commission, 2015).

The Implementation of CEFR in Education

As far as the CEFR has been introduced by the Ministry of Education, the main features of the implementation, which must be promptly adopted by schools, will mainly focus on the Communicative Language Teaching or CLT. The CLT, in fact, has been employed for many years in teaching English in Thailand (Saengboon, 2002 cited in Teng & Sinwongsuwat, 2015). In a bid to lift the English proficiency for Thai students and the quality of Thai education, the official announcement of the Ministry of Education (The Ministry of Education, 2014) gives guidelines for the implementation of the CEFR in English teaching reform as theses instructions.

(1) The CEFR is implemented for teaching and learning English. It covers the curriculum, tests, evaluation, and teacher development. These elements will be designated by the framework of the CEFR.

(2) The Communicative Language Teaching will play more crucial roles than the outdated grammatical based teaching and learning methods.

(3) Teaching English must be encouraged by benchmarks of CEFR, despite schools can employ

different teaching techniques and styles.

(4) To boost up the English proficiency, schools need to implement these key issues.

4.1 Different programs responding to the need of different kinds of learners: English Program (EP), Mini English Program (MEP), International Program (IP), English Bilingual Education (EBE), and English for Integrated Studies (EIS) must be set up.

4.2 The language classes will be built up through certain characteristics with learning skills, social skills, academic skills, and communicative skills.

4.3 Providing the atmosphere and activities that encourages using English such as joining a camp and launching campaigns on English learning environments: English Literacy Day, English Zone, English Corner etc.

4.4 Conversation courses in English are made up as general classes.

(5) Focusing on the CLT and teacher development, improving the quality of managing teaching and learning.

(6) The Information Technology will be used as a significant tool for developing the quality of both teachers and students.

1. For Students

In the wake of low English proficiency among students, the implementation of the CEFR for students is divided into six levels and implemented to the system of Thai education (The Ministry of Education, 2014).

- A1 is equal to the ability of primary schools students.
- A2 is equal to the ability of junior high schools students.
- B1 is equal to the ability of senior high schools students.
- B2 is equal to the ability of university students.
- C1 is almost equal to the ability of English speakers.
- C2 is equal to the ability of English speakers.

2. For Teachers

With the intention to reform the quality of education and the English proficiency of English teachers, the Ministry of Education has also set up the following guidelines to be performed by the schools and Office of Educational Service Area in every region as the following major steps.

- (1) To survey and evaluate levels of teacher's English proficiency
- (2) To develop, follow up, and assist teachers to increase quality of teaching and learning
- (3) To establish a mechanism for increasing the effectiveness of teaching and learning
- (4) To provide channels for testing teacher's English proficiency

These procedures will ensure that the English teachers will have better English proficiency and able to reach the level of standard of English. Under the policy of the government, the Office of Basic Education Commission (The Ministry of Education, 2014) has also divided the levels of English proficiency into six levels for English teachers in accordance with the benchmarks of the CEFR. To assess the level

of the English proficiency among the English teachers, Mr. Watanaporn Rangubtook, the director of the Office of the Basic Education Commission, insisted that all English teachers all over the country in the basic education system have to take the CEFR assessment test (Intathep, 2014). For those who have low proficiency, they will be provided with a variety of training and other mechanisms. However, despite the fact that all English teachers are actively engaged to take the CEFR assessment test, there is no requirement for them to reach the highest level of the proficiency, according to the Secretary of Office of Basic Education Commission (Wanachayanont, 2015). The level that English teachers need to reach is just at least one level higher than the class they teach. For example, the minimum level of primary schools English teachers is A2, while the senior high schools English teachers must be able to reach at B2 at least.

Studies on the CEFR

A number of researches and studies on English language proficiency tests are being continuously done by researchers and educational institutions, mainly for developing teaching and learning and assessing individuals' levels of their English language proficiency. Apart from these, the applications of the outcomes of a number of researches as guidelines and suggestions for developing curriculum and managing education systems also play prominent roles. Chen, Mohammadi, and Benigno (2013) explained how the CEFR was used to develop a vocabulary list; for example, a number of words required for English reading skill must be at the range of 8,000-9,000 word families. And the speaking skill must be between 5,000 -7,000 word families. By using statistics from a language test, it can indicate the relationship between CEFR and knowledge of vocabulary (Chen et al., 2013). In addition, Nagai and O'Dwyer (2011) carried out "The actual and potential impacts of the CEFR on language education in Japan" in order to investigate how the CEFR has been applied into language learning in Japan. They claimed that the implementation of the CEFR had both some positive impacts and some drawbacks as well. For instance, the use of the CEFR is useful for score interpretation that is helpful for improving the standards of foreign language proficiency through developing both curricula and courses. On the contrary, the CEFR is suitable for applying to a specific context because of the issues of validity and distraction to the first language. Wachter and Heeren (2010) also developed a language at University of Leuven in Belgium for following the students' study performance. They found that well-designed test could be effective to follow up students' learning status and could play important roles for providing special need for particular groups of learners. The learners' academic achievement and the levels of language proficiency were significantly related. Constructing a practical test, the CEFR might not have a crucial role on the preliminary stage; but on the other hand, the basic requirements of each skill for a specific group of learners were more essential (Argument Approach, 2014). In terms of validity of the CEFR, Corrigan (2013) revealed that the levels of the CEFR could be interchangeable with other different tests because of the interpretation of the testing results. However, the testing results of the CEFR could be equivalent to some contexts of other tests.

In Thailand, since CEFR has been widely accepted in a global scale, numerous educational institutions have endorsed the CEFR to conceptualize a curriculum design and assessment of the English

language by attempting to be on par with international standard. Despite the fact that the framework is heavily encouraged, researches which were carried out in Thailand on CEFR are rarely found.

Used as a completed research prior to the announcement of the Ministry of Education, Vanijdee (2009) developed an online English reading test based on the CEFR level in order to study the reading performance level of test takers and to provide guidelines to improve their reading performance. The data were collected through 31 scholars and postgraduates to validate the quality of the test and to analyze common errors found in the test. The finding revealed that the average level of the test takers was at the B1 level. According to Thailand Library Integrated System (ThaiLIS) (2017), there were merely two researches conducted added in the system. First, Sinlapachai, Surasin, and Augkanurakbun (2016) assessed the validity of Cambridge English Placement Test and Oxford Online Placement Test to examine whether they were equivalent to CEFR test. The result demonstrated positive correlation among three tests; Oxford Online Placement Test had the highest positive correlation. The samples who took the test were 336 senior high school students in English Program (EP) of Chonkanyanukoon School who took the test. The average level of the students' proficiency was at A2. Chongdarakul (2015) measured English listening level of 42,712 English language teachers who were under the supervision of the Office of the Basic Education Commission. It was found that the majority of Thai teachers' average level was at A2, constituting 56.53%. Teachers with the B1 level who passed the criteria set by Office of the Basic Education Commission (2014) had an aggregate of 0.58%. She provided some suggestions to improve the A1 and A2 teachers; that is, the training should be in line with teachers' proficiency level, and conducted the activities at a proper time. Moreover, the availability of additional learning resources and English language consultants is necessary.

Regarding the study of CEFR alignment at Hatyai University, Ketamon (2016 b) who measured senior high school students in the lower south of Thailand and teachers under the supervision of the Office of Basic Education Commission in Pattani Province revealed that most teachers and students' average scores were at the A2 level. Promduang (2016) designed an Intensive English course in order to raise Didyasarin International College (DRIC) students' English language proficiency level to the B1 level and to consider what language skills were needed. The study pointed out that writing was the student's worst part, and A2 students dominated the sampling group. The results also revealed that few students elevated from B1 to B2, the average scores of the rest slightly improved but they were unable to reach the B1 level. As the consequence of Promduang's finding (2016), it contributed to enhancing the course design on how to improve students to attain the B1 level, which is aligned with the Ministry of Education's announcement. The Ministry of Education announced that English language learners should be at the B1 level when they graduated from a senior high school.

Indeed, the CEFR alignment test came to realization before the announcement from the Ministry of Education. An employment of the framework heavily tended to measure English proficiency level which is considered as a downstream because there aren't any tangible solutions after the test. Lacking in researches to focus on how to elevate language skills to meet the standard imposed aligning with CEFR,

it is appeared to be because the plan may be still in an embryonic step since it was first introduced since 2014. Therefore, more studies should be done on other aspects in terms of assessment. The public sectors should exert more effort to ensure that the framework is really applicable to educational institutions.

Impact

Since the CEFR was implemented on the system of Thai education in 2014, it has impacted on every sector of education management, in particular for teaching and learning English in basic education. At the moment, things are gradually changed. Both the English teachers and students across the country become more active in developing their English skills. One main reason could be the emerging of the AEC that requires them to have the better English and self-development for the high competition that is taking place right now (Mala, 2016). Therefore, at least two key sectors will need to conform to the implementation of the CEFR. One is the English teachers in the basic education level, who will be directly and inevitably impacted. They promptly need to develop themselves in line with the new system of English proficiency development. In the preliminary stage, the Ministry of education pumps up a huge number of budgets to reform the quality of those teachers. They are provided the CEFR training workshops as part of improving the teaching process by the government, for example, in collaboration with British Council's CEFR workshops (British Council, 2016). At the same time, nationwide primary schools from classes 1-3 have conducted their English classes for five hours a week instead of only one hour (Frederickson, 2015) to ensure the CEFR implementation will help boost up the English proficiency and quality of the education in Thailand.

Although the implementation of the CEFR in Thailand has just been employed for a period of two years, the Ministry of Education still doesn't have any conclusion if the CEFR is successful or not. Nevertheless, a research conducted in 2016 (Ketamon, 2016 b) to follow up and check out the progress of the implementation of the CEFR in the lower southern Thailand on senior high schools students disclose that the English proficiency of the students is still lower than the expectation of the Ministry of Education, at the level of basic user. However, another research carried out on the primary schools English teachers in Pattani Primary Educational Service Area Office 1 (Ketamon, 2016 a) revealed a slightly different result; that is, the English teachers in the study were able to reach the level of English proficiency required by the Ministry of Education, at the intermediate level. Hence, it is too early to draw a conclusion about the implementation of the CEFR on the Thai education system at the moment.

Conclusion

The Ministry of Education is now actively gearing up to improve the notoriously undesirable problem of English proficiency of students and also teachers to boost up the quality of education throughout the nation. As it has been allocated with a huge number of budgets in every fiscal year, the Ministry of Education is still a key role player in managing the education system of Thailand for years; and it is now

heavily pressured by the society and the changes of the current of the globalization, particularly the AEC which drives Thai students and people to use more proficient English. This is because the competency of in English language of Thai people is still very low when it is compared with the other nations worldwide. Thailand is ranked at 62 among 70 countries where the English language is used as the second language (EF English Proficiency Index, 2016). According to World Economic Forum (Schwab, 2016), just only the quality of education, Thailand is also ranked as number eight in Southeast Asian Nations. These reflect the failure in managing the quality of Thai education undeniably. It also becomes a serious concern for all stakeholders involved in education management.

The Ministry of Education then has introduced the Common European Framework of Reference for Languages or CEFR and implemented it on teaching and learning English for the schools nationwide since 2014; and it has become an urgent approach to deal with the serious problem that is now troubling many sectors of education management. The CEFR implementation, therefore, in Thailand is expected as an immediate effective strategy for lifting up the English proficiency of both teachers and students because of its common reference levels (Martyniuk, 2011) in an easy form and validity (Weir, 2005). And since the CEFR was implemented into the system of Thai education, it has made some major changes for both students and teachers to actively respond to policy of the government and to improve their English proficiency. However, it is still too early to conclude whether the implementation of the CEFR in teaching and learning English in Thailand is successful or not because it is in the preliminary stage of the implementation. The longer period such as 3-5 years should be appropriated to draw a conclusion, but it at least reflects the current situation of the English proficiency of Thai teachers and students. Nonetheless, the Ministry of Education still needs to undertake the task of the CEFR implementation by following up the performance of every level of schools and look after closely. Other assists such as native English-speaking teachers and Thai teachers' improvement of English such as a training program must be sufficiently available for the basic education system because these things will ensure that the CEFR implementation will really help improve the English proficiency of Thai students. So far, both Thai English teachers and school administrators must adhere firmly and follow through this new approach of English language teaching and also have a self-development all the time, especially using modern technology to lift up the process of teaching and learning English as to improve the quality of Thai education.

References

- Argument Approach. (2014). *Language Testing in Europe: Time for a New Framework?* Retrieved from [http://uahost.uantwerpen.be/linguapolis/LT-CEFR2013/Book%20of%20Abstracts%20%27Language %20Testing%20in%20Europe%20-%20Time%20for%20a%20New%20Framework%27.pdf](http://uahost.uantwerpen.be/linguapolis/LT-CEFR2013/Book%20of%20Abstracts%20%27Language%20Testing%20in%20Europe%20-%20Time%20for%20a%20New%20Framework%27.pdf)
- British Council. (2016). *CEFR in Thailand*. Retrieved from <https://www.britishcouncil.or.th/en/teach/our-work/cefr-thailand>

- Bureau of the Budget. (2016). *Thailand's budget in brief fiscal year 2016*. Retrieved from http://www.bb.go.th/budget_book/eBook2559/FILEROOM/CABILIBRARY59/DRAWER01/GENERAL/DATA0000/inBrief2016.pdf
- Cambridge English.(2016). *International language standards*. Retrieved from <http://www.cambridgeenglish.org/exams/cefr/>
- Chen, Y. H., Mohammadi, S., & Benigno, V. (2013). *What and How Many Words Do We Need? Critical Considerations when Developing a CEFR Vocabulary List: Size, Depth, and Growth*. Retrieved from <http://uahost.uantwerpen.be/linguapolis/LT-CEFR2013/Book%20of%20Abstracts%20%27Language%20Testing%20in%20Europe%20-%20Time%20for%20a%20New%20Framework%27.pdf>
- Chongdarakul, W. (2015). *The Development of the Curriculum of Listening Development Aligning with CEFR for English Language Teachers under the Supervision of the Office of the Basic Education Commission*. Retrieved from http://tdc.thailis.or.th/tdc/browse.php?option=show&browse_type=title&titleid=428592&query=cefr&s_mode=any&d_field&d_start=0000-00-00&d_end=2560-02-11&limit_lang=&limited_lang_code=&order=&order_by=&order_type=&result_id=1&maxid=2
- Corrigan, M. (2013). *Interchangeability of Test Results and the CEFR – a Validity*. United Kingdom: University of Bedfordshire Cambridge.
- Council of Europe. (2015). *Education and Languages, Language Policy*. Retrieved from https://www.cambridgeenglishteacher.org/what_is_thishttp://www.coe.int/t/dg4/linguistic/cadre1_en.asp
- EF English Proficiency Index. (2016). *Proficiency Trend*. Retrieved from <http://www.ef.co.th/epi/regions/asia/thailand/>
- Educational Management Information System Centre. (2016). *Reform and Modernization*. Retrieved from <http://www.moe.go.th/main2/article/e-hist01.htm>
- Frederickson, T. (2015). *Thailand's English skills lagging, says training company*. Retrieved from <http://www.bangkokpost.com/learning/learning-news/756536/thai-english-proficiency-drops-now-3rd-worst-in-asia-ef>
- Intathep, L. (2014). *European standards set for language*. Retrieved from <http://www.bangkokpost.com/news/local/399060/european-standards-set-for-language>
- James B. (2015). *Thai English proficiency drops, now 3rd worst in Asia – EF*. Retrieved from <http://ielts-academy.com/blog/thai-english-proficiency-drops-now-3rd-worst-in-asia-ef-bangkok-post/>
- Ketamon, Th. (2016 a). *A Study on the English Proficiency of English Teachers in Pattani Primary Educational Service Area Office 1, Thailand, through the CEFR Assessment Test*. In Asst. Prof. Dr. Praypte Kupgarnjanahoo (Chair), *RSU International Conference 2016*. Suratthani Rajabhat University, Thailand.

- Ketamon, Th. (2016 b). *A Study on the English Proficiency of Senior High School Students in Lower Southern Thailand through the CEFR Assessment Test*. In Asst. Prof. Ruja Tipwaree (Chair), *University Through Diversity, Language, Communication and Innovation in Multicultural Contexts*. Rajamangala University of Technology Srivijaya, Thailand.
- Mala, D. (2016). *ASEAN Aseannity challenges Thai English skills*. Retrieved from <http://www.bangkokpost.com/learning/learning-news/813852/asean-community-challenges-thai-english-skills>
- Martyniuk, W. (2011). *Aligning Tests with the CEFR*. Edinburgh: Cambridge University Press.
- Morrow, K. (Ed.). (2004). *Insights from the Common European Framework*. Oxford, England: Oxford University Press.
- Nagai, N., & O'Dwyer, F. (2011) *The actual and potential impacts of the CEFR on language education in Japan*. Retrieved from <http://gerflint.fr/Base/Europe6/noriko.pdf>
- Office of The Basic Education Commission, The Ministry of Education. (2014). *Policy of English Language Teaching and Learning Reformation*. Retrieved from <http://english.obec.go.th/index.php/download>
- Office of The Basic Education Commission. (2015). *Development of English Language Teaching and Learning*. Retrieved from <http://english.obec.go.th/english/2013/index.php/en/10-2012-08-08-06-17-33/2012-08-08-06-17-52/120-2015-09-23-08-34-56>
- Office of the Minister. (2016). *Office of the Minister News*. Retrieved from <http://www.thaigov.go.th/index.php>
- Promduang, P. (2016). *Assessing Language Skills of DRIC Freshmen to Design an English Intensive Course underlying CEFR*. In Asst. Prof. Dr. Praypte Kupgarnjanahoo (Chair), *RSU International Conference 2016*. Surattani Rajabhat University, Thailand.
- Teng, B., & Sinwongsuwat, K. (2015). Teaching and Learning English in Thailand and the Integration of Conversation Analysis (CA) into the Classroom. *English Language Teaching*, 8(3), 1-23.
- Schwab, K. (2016). *World Economic Forum The Global Competitiveness Report 2015–2016*. Geneva: Columbia University.
- Sinlapachai, R., Surasin, J., & Augkanurakbun, R. (2016). The use of online standardized tests as indicators of English proficiency according to the common European Framework of Reference (CEFR) at the English program of Chonkanyanukoon School, Chon Buri, Thailand. *HRD Journal*, 7(1), 63-72.
- ThaiLIS. (2017). *Searching Result for CEFR*. Retrieved from http://tdc.thailis.or.th/tdc/search_result.php
- The Ministry of Education. (2014). *The Ministerial Announcement*. Bangkok: Jamjulee Product Ltd.
- Tylor, L. (2004). Issues of test comparability. *Research Notes*, 15, 2-5.
- Vanijdee, A. (2009). *Development of an Online Reading Test*. Retrieved from ww.stou.ac.th/Schools/Slal/upload

- Wachter, L. D., & Heeren, J. (2010). *Can a Language Test Verify the Academic Literacy of University Students and how Does that Relate to Study Success?* Retrieved from <http://uahost.uantwerpen.be/linguapolis/LT-CEFR2013/Book%20of%20Abstracts%20%27Language%20Testing%20in%20Europe%20-%20Time%20for%20a%20New%20Framework%27.pdf>
- Wanachayanont, Ch. (2015). *Assessing English Teachers*. Retrieved from https://www.cambridgeenglishteacher.org/what_is_thishttps://blog.eduzones.com/Chayapa/141406, 2015
- Weir, C. J. (2005). *Language testing and evaluation: an evidence-based approach*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

ความร่วมมือระหว่างสหภาพยุโรปกับตุรกีในการแก้ไขวิกฤตผู้ลี้ภัยชาวซีเรีย ระหว่างปี 2015-2016: การโน้มน้าวด้วยประเด็นที่เชื่อมโยงกัน

Explaining EU-Turkey Cooperation on Syrian Refugee Crisis in 2015-2016: An Issue-Linkage Persuasion

อันวาร์ กอมะ^{1*}

Anwar Koma^{1*}

Abstract

This paper attempts to examine EU-Turkey cooperation in 2015-2016 concerning the recent Syrian refugee crisis by employing a concept of issue-linkage persuasion. As a massive influx of Syrian refugees into European countries in 2015 had triggered many European Union (EU) members to suspend Schengen and Dublin system unilaterally, it has recently caused the EU to rethink substantially about its common strategy to handle the crisis. The EU's paradox was whether it was able to break a dichotomy between providing refugee protection and defending its socio-political security through securitization. One of the effective solutions to the crisis, however, was to contain the refugees in the third countries and Turkey was designed by the EU-Turkey agreement in March 2016 to take such a role as an EU's strategic partner. Nonetheless, the cooperation between the two parties has not emerged as a given. It has been subject to a strategic interaction, which can be explained from a game theoretical perspective. In particular, a suasion game demonstrates that an asymmetric power between two actors (North-South relations) plays an important role in determining a payoff structure. As a rule, equilibrium is always in favor of the powerful

¹Department of International Relations, Institute of Social Sciences, Dokuz Eylul University, Izmir, Turkey, 35220

*ผู้ให้การติดต่อ (Corresponding e-mail: anwarkoma@gmail.com)

รับบทความวันที่ 2 มิถุนายน 2560 รับลงตีพิมพ์วันที่ 5 เมษายน 2561

player, that is, while the EU's strategy was preferable to pass the buck, Turkey was pressured to contain a huge number of the refugees in its soil. In this regard, it is argued in the paper that an issue-linkage persuasion has been used in this case, when the situation fell into a negative-sum game, as a significant tool in fostering EU-Turkey cooperation on the Syrian refugee crisis by providing mutual incentives, side-payments, and private interests. Once the EU manages to solve the crisis in its soil, it is likely that the EU-Turkey relations will swing back to its contentious politics.

Keywords: *Syrian refugee crisis, EU-Turkey cooperation, Game theory, Issue-linkage persuasion.*

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาวิเคราะห์แบบแผนความร่วมมือระหว่างสหภาพยุโรปและประเทศตุรกีในการแก้วิกฤตผู้ลี้ภัยชาวซีเรียในปี 2015-2016 โดยใช้แนวคิดเรื่องการโน้มน้าวผ่านประเด็นที่เชื่อมโยงกัน ในปี 2015 ขบวนการผู้ลี้ภัยชาวซีเรียจำนวนมากได้เดินทางเข้าไปในพื้นที่อาณาเขตของสหภาพยุโรปและทำให้ประเทศสมาชิกจำเป็นต้องระงับการใช้ข้อตกลงเชงเกนและระบบดับเบิลเป็นการชั่วคราว ปรากฏการณ์ดังกล่าวทำให้สหภาพยุโรปต้องทบทวนยุทธศาสตร์การรับมือกับวิกฤตการณ์ผู้ลี้ภัยอย่างเร่งด่วน ปัญหาหลักของสหภาพยุโรปในเวลาดังกล่าว คือ ทางแยกระหว่างการเลือกที่จะปกป้องผู้ลี้ภัยกับการรักษาความมั่นคงด้านการเมืองและสังคมด้วยการใช้นโยบายความมั่นคง-กีดกัน อย่างไรก็ตามแนวทางในการแก้วิกฤตดังกล่าวอย่างได้ผล คือ การกักกันผู้ลี้ภัยไว้ในประเทศที่สาม ด้วยเหตุนี้ตุรกีจึงกลายเป็นประเทศกันชนให้กับสหภาพยุโรปจากการทำข้อตกลงระหว่างสหภาพยุโรปและตุรกีในเดือนมีนาคม 2016 อย่างไรก็ตามความร่วมมือระหว่างทั้งสองตัวแสดงไม่ได้เกิดขึ้นมาจากภาวะสูญญากาศ หากแต่ก่อกำเนิดมาจากการปฏิสัมพันธ์กันในเชิงยุทธศาสตร์ซึ่งสามารถอธิบายได้ผ่านกรอบของทฤษฎีเกม กล่าวโดยเฉพาะ แนวคิดเกมการโน้มน้าว (Suasion Game) ชี้ให้เห็นว่าฐานอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างสองตัวแสดง (ความสัมพันธ์แบบกลุ่มข้าวเหนียวและใต้) มีความสำคัญในการกำหนดโครงสร้างของผลตอบแทน ตามหลักการแล้ว จุดสมดุลของความสัมพัทธ์ดังกล่าวมักจะอยู่ในสถานะที่ผู้เล่นที่เป็นมหาอำนาจจะได้รับประโยชน์มากกว่า นั่นหมายความว่าในขณะที่ยุทธศาสตร์ของสหภาพยุโรปในการจัดการวิกฤตผู้ลี้ภัย คือ การผลักดันให้ประเทศอื่นนั้น ประเทศตุรกีจึงถูกกดดันให้รับกักกันผู้ลี้ภัยจำนวนมากให้อยู่ในประเทศตัวเอง ดังนั้น ข้อถกเถียงในบทความนี้ชี้ให้เห็นว่าการโน้มน้าวด้วยกับประเด็นที่เชื่อมโยงกันถูกใช้เป็นเครื่องมือในการต่อรองทางการเมืองในช่วงที่ผู้เล่นทั้งสองอยู่ในสถานการณ์ที่ย่ำแย่ติดลบ นอกจากนั้น เครื่องมือดังกล่าวยังถูกใช้เพื่อสร้างความร่วมมือกันระหว่างสหภาพยุโรปและตุรกีในการจัดการกับผู้ลี้ภัยชาวซีเรียผ่านการแลกเปลี่ยนสิ่งจูงใจร่วม การจ่ายทดแทนและการให้ผลประโยชน์เฉพาะส่วน อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพยุโรปและตุรกีมีแนวโน้มที่จะกลับไปสู่การเมืองที่ไม่ลงรอยกันเมื่อสหภาพยุโรปสามารถแก้วิกฤตดังกล่าวในภูมิภาคของตัวเองได้

คำสำคัญ: วิกฤตผู้ลี้ภัยชาวซีเรีย, ความร่วมมือระหว่างสหภาพยุโรปและตุรกี, ทฤษฎีเกม, การโน้มน้าวด้วยประเด็นที่เชื่อมโยงกัน

Introduction

After the World War II, the East and the West have not come to witness the most profound refugee crisis of the contemporary era until Syrian civil war broke out in 2011. Since the breakup of the Arab spring in 2011, the world had been in a high hope that democracy was to deliver its promises in the Middle East. However, the demonstration effect did not turn out to be positive and non-violent in some countries. In Syria where the Assad regime refused to step down after the peaceful demonstration, the civil war had erupted and since then it has produced a significant number of the internally displaced persons (IDPs). More than 6 million people were forced to flee their homes as of 2016, while Turkey, Jordan, and Lebanon have hosted the highest number of the refugees respectively in the same year. In effect, it is undoubted that the European Union (EU) has also faced a crisis when more than 1 million refugees had risked their lives moving towards European countries. Among 6,000 death toll in the Mediterranean Sea, the picture of Alan Kurdi's dead body on the Bodrum beach in Turkey had sparked an international outcry in 2015 and questions policymakers around the world about the crisis of humanitarian management and failure of global refugee policy (Amnesty, 2016; Barnard & Shoumali, 2015; Cankligil, 2016; Keneally, 2016; UNHCR, 2016c). This man-made catastrophe has been testing a capacity of global refugee regime on the one hand and the political will, which is hinged on policymakers, on the other. The success of refugee regime and the end of current refugee crisis can hardly be realized if the two mentioned features cannot be juxtaposed. This paper, therefore, attempts to shed some light on how the EU which is best known as the most developed supranational institution, normative power, and the winner of the Nobel Prize in 2012, has been dealing its recent Syrian refugee crisis (2015-2016) with its external partners, particularly Turkey. In doing so, the author will use a game theoretical perspective to explain patterns of EU-Turkey cooperation by focusing on an issue-linkage persuasion.

To this end, the paper is divided into three parts. Part one demonstrates the evolution of EU laws and mechanisms with regard to the refugee and asylum management by concentrating on how the EU system has been operating to deal with the refugee crisis. Part two provides an overview of the refugee crisis in 2015-2016 by focusing on the massive influx of Syrian refugee into the EU. It shows that Syrian refugee mobility is an unusual situation in term of its form and content and has significantly shaped European political agenda since 2015. Part three gives an analysis of the recent EU-Turkey cooperation with regard to the European refugee crisis from a game theoretical perspective.

Dynamics of EU Laws on Asylum and Refugees

The EU as an institution is known as one of the most sophisticated and interconnected bodies in dealing with collective action problems such as human rights. Its roles and functions have been spilled over from security and economic concerns to political and social imperatives. From the European Convention on Human Rights in 1950 to the Treaty of Lisbon and the Treaty of the Functioning of the European Union (TFEU) in 2007, EU has made significant efforts and a milestone in protecting and maintaining the value of human rights and dignity. In this connection, it has covered the issue of asylum

and refugee protection in a number of its primary and secondary sources. Thus, it is important to note here that the issue of asylum and refugee is part and parcel of human rights domain and it significantly links to the UN Declaration of Human Rights in 1950 and the 1951 UN Refugee Conventions. Failure to protect asylum seekers and refugees may, however, result from negligence and indifference of the international obligation, which may consequently be condemned by international societies. As such, by looking back to the evolution of the EU laws concerning asylums and refugees, it is seen that there are a number of waves that the EU has developed its laws and instruments in order to encounter the challenges of refugee protection in different periods.

Since refugee protection by nature has been connected to an issue of human rights protection in 1950, several developments of EU laws has been updated from time to time. In 1985, Chapter 7 of the Schengen Agreement has been used as the main reference in dealing with migration issue including refugee protection. However, a clear provision had significantly developed in the 1909 Dublin convention. Consequently, it had caused the EU to update its mechanisms in 2003 and 2013 in order to manage the migration and asylum problem, which is known today as the Dublin regulations or Dublin System. However, while implementing Dublin regulation, the EU had also attempted to bring fragmented asylum national policies into one comprehensive umbrella, which formed the Common European Asylum System (CEAS) in between 1999-2005. Another important step in making the law even more solid was the formation of the EU charter on fundamental rights in 2000 but it later was in effect in 2009. However, before the Syrian refugee crisis was escalated, the EU has once again organized itself to improve its legal implication by adopting the TFEU in 2007, in which the article 78 and 79 were mainly related to the migration and asylum issues. As it can be expected, in 2015 the European Commission has proposed another important policy innovation in facing with European refugee crisis, which was spell out in the EU agenda on migration. The agenda mainly sets the priority of the EU immediate and long-term strategies in restoring the order and stability within EU member countries. Its effort, however, has not stopped at that stage but move further to deal with external actors for the expectation that the number of Syrian refugees may effectively be reduced. Thus, a bilateral mechanism has provided the EU and Turkey to sign the EU-Turkey agreement in March 2016. This development has been the most significant undertaking between the two parties. Figure 1 shows that the EU laws on the refugee protection have been evolving for 67 years from 1950.

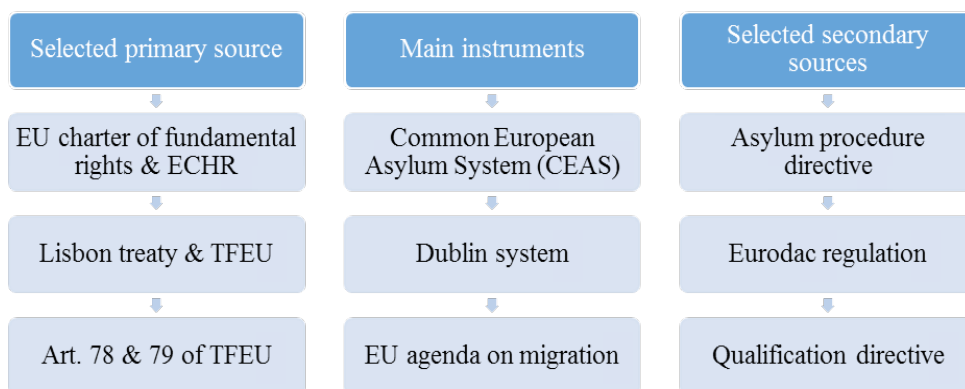
Within 67 years of the development of EU laws in dealing with the refugees and asylum, it shows that there are a number of primary and secondary sources, which has been located in a different significance when managing the issue at hand. Many cases of human rights violation have been brought to the European Court of Human Rights and the European Court of Justice by invoking a number of EU laws. Thus, in the case of Syrian refugee crisis, we can see that the primary sources of the EU laws are located in the EU Charter on fundamental rights, EU convention on human rights, and the article of 78, 79, and 80 of the TFEU (The European Union, 2007). Meanwhile, the main secondary sources of the EU standard operation procedure are laid in the asylum procedure directive, EUDAC regulation, qualification directive, and Dublin regulations. Based on the two sources of the EU laws, it forms the main instrument of migration

Figure 1 Evolution of the main EU Laws in Dealing with Refugee Protection and Crisis

management, which can be characterized by CEAS, Dublin system, and, the most recent one, EU agenda on the migration. These have formed the main framework of the EU standard operation procedure in dealing with the Syrian refugee crisis in the recent time. Figure 2 illustrates a summary of the main sources and instruments of the EU in dealing with its Syrian refugee crisis in 2016.

Figure 2 Main Sources and Instruments of the EU in dealing with its current refugee crisis

Having stated that, it shows that the EU has been up and running in managing the transnational migration issues for decades. Within the total approved budget of 155 billion for commitment in 2016, the EU allocated more than four million euro “in commitments for helping member states and third countries to address the migration and refugee crisis” (European Council, 2015). At the core of the current system, the EU has been implementing the Dublin System to handle the current refugee crisis. Its main

purpose is, therefore, to “establish the criteria and mechanisms for determining the Member State responsible for examining an application for international protection lodged in one of the Member States by a third-country national or a stateless person” (The European Union, 2013). It is also important to mention here that the Dublin III was aimed at preventing asylum shopping and asylum seekers in orbit. While the asylum shopping is concerned with limiting asylum seekers’ choice of application, the asylum seeker in orbit is related to avoiding irresponsibility of the EU authorities in the process of an asylum application. Be it as it may, the current system has been criticized from many sides because of its ineffectiveness in coping with the European refugee crisis. It is, hence, important for us now to turn to see the condition and the context of the 2015-2016 refugee crisis with a special attention on the Syrian refugee mobility.

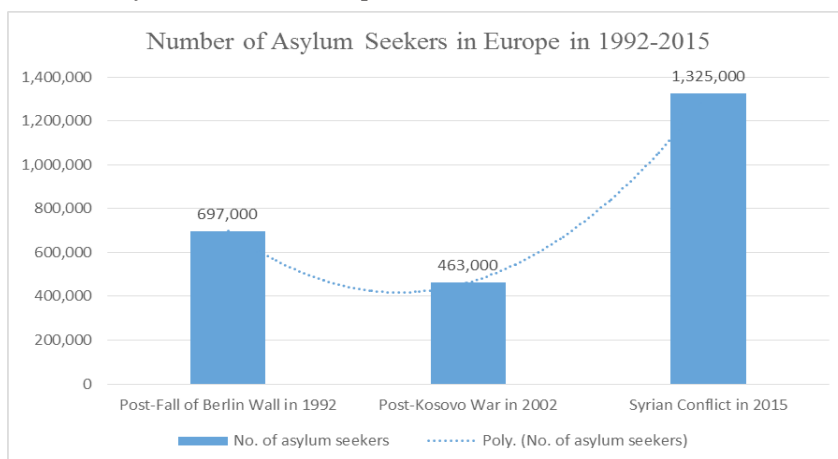
The Syrian Refugee Crisis in the Global Trend (2015-2016)

A refugee crisis is not a new phenomenon of human history but the 21st-century refugee problem had posed the most complex and interdependent challenges to the nation-states. After the Cold war and the fall of the Berlin Wall, international societies had witnessed a number of civil and inter-state wars such as Gulf War (1990-1991) and the Kosovo War (1998-1999), while the number of refugees in the EU countries had fluctuated from 697,000 in 1993 to 643,000 in 2003 (Connor, 2016). This fluctuation of the number has corresponded with the evolving contexts and the EU mechanisms in dealing with the problem. However, migration and refugee situation in the 21st century has been widely marked as an interdependent phenomenon across continents. In Africa, it is reported that the conflict in several countries in Africa such as Central African Republic, Nigeria, South Sudan, and Burundi have caused more than 16 million to be displaced from their homes (UNHCR, 2016a). In Southeast Asia, Rohingya people living in Myanmar have been the most oppressed stateless people and been forced to flee their homes to seek refuge in other countries by sea route, which is known as ‘boat people’. In the Middle East, the civil war in Yemen and Syria has risen the number of the IDPs to be at top of the refugee agenda. Without delving into the civil wars in Afghanistan, Iraq, and other places, it is undoubted that migration and refugee protection are not only confined to a security of people in one particular region, but it has become a global agenda in providing refugee protection or what Suhrke (1998) calls it as “global public goods”.

Though the refugee crisis had been a global phenomenon for some periods of times, however, Syrian refugee crisis has been categorized recently as the most severe catastrophe in the contemporary times in term of the casualties and failure of providing refugee protection (Amnesty, 2015). Figure 3 demonstrates that the civil war in Syria has caused 1.3 million to risk their lives moving from Syria and Turkey toward the EU countries (Connor, 2016). This number has been most outstanding among the previous events that the EU had dealt with after the end of the Cold War. This data also coincide with the UNHCR report on the global refugee trends (UNHCR, 2016b), which shows that the nation-states system has been challenged by the crisis of humanitarian management and global responsibility. Over the total number of UNHCR’s people of concern worldwide, Syrian refugees make up 4.9 million, which secured the top of the chart since 2015. Unfortunately, only 10 percent of the total (489,000) had managed to stay in the camp, leaving the rest of its 90 percentage to seek refuge in urban destitution or to make a dangerous

journey towards European countries (Betts, 2016b; UNHCR, 2016d). Furthermore, the death toll of refugees crossing the Mediterranean Sea into Europe in 2016 was 5,022, which marks as an all-time high record at the moment according to the UNHCR (2016e). Having stated that, it is legitimate to pay a special consideration to the 2015-2016 migration crisis on the Syrian refugee case.

Figure 3 Number of Asylum Seekers in Europe in 2015.

Source: Connor, P. (2016, August 2). Number of Refugees to Europe Surges to Record 1.3 Million in 2015. Retrieved December 31, 2016, from <http://www.pewglobal.org/2016/08/02/number-of-refugees-to-europe-surges-to-record-1-3-million-in-2015/>

Syrian Refugee Crisis and the EU

As the statistics from UNHCR and other related sources have shown, Syrian refugee crisis represents the failure of humanitarian management and shared responsibility. Apparently, the civil war in Syria, which serves as a root cause of the Syrian refugees, can hardly be solved if the Assad's old regime remain intact. It is because the Syrian civil war is not simply an internal war between Assad regime and its internal oppositions, it had split into a proxy war between pro-Assad regime and anti-Assad regime, which involves regional powers such as Turkey, Russia, Iran, and the Gulf countries as well as non-state actors such Islamic State of Syria and Iraq (ISIS) and Hezbollah. Hence, the mobility of the Syrian refugees is highly corresponded, but not solely, to the degree to which internal conflict is escalated. Based on such situation, Betts points out that refugees have at least three main choices to make for their survival: encampment, urban destitution, and dangerous journey (Betts, 2016a, 2016c).

The choice of making the dangerous journey had already claimed more than 5,000 lives of the death toll in the Mediterranean Sea in 2016. It was shown that European countries were their preferable destination after Turkey, Jordan, and Lebanon but such destination is not without a high cost. However, in 2015 and 2016 it had shown that more than 1.3 million had managed to make their way to Europe through land and sea routes. Around the second half of 2015, some of the EU countries had been under anxiety because of the mass influx of Syrian refugees coming mainly from Turkey and crossing toward

Greece, Bulgaria, Romania, Hungary, Austria, and Germany. One of the immediate measures that the affected EU members had adopted was to suspend the Schengen principle and implement securitization policy by building fences and barrier as well as introducing a border control (Amnesty International, 2015; Karamanidou, 2015; Lazaridis & Skleparis, 2016; Sommers, 2015). In 2015, refugee crisis had occupied the political debate widely within the EU institution as well as their national politics. Some critics assert that the EU system under the operation of the Dublin regulations was not ready to handle such massive amount of the influx while others point out that it was not only the EU's crisis of humanitarianism but also a fragmentation of political will and policy trajectories.

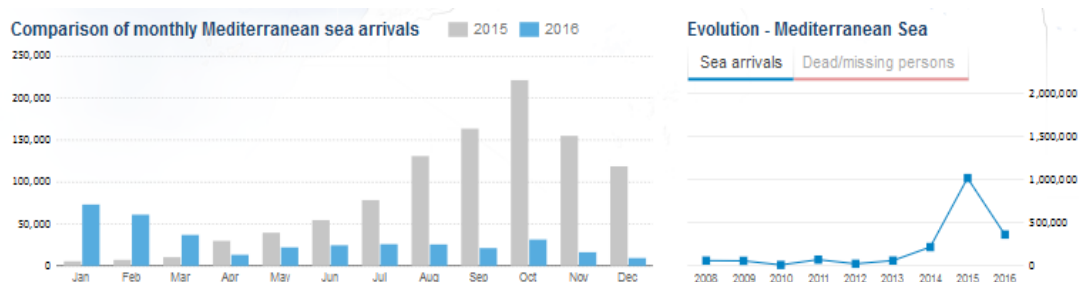
It is clear that the mobility of the Syrian refugees into the European countries had turned the Syrian refugee crisis, Turkish problem, and the Jordanian burden into the "EU refugee crisis". This interconnectedness of the problem, however, does not emerge as a natural event but had rather been made by the victim of the war, who had been neglected by nation-states and that the international societies are yet to deliver their burden-sharing. Looking from the game theoretical perspective, Syrian refugee crisis before 2015 was not the crisis of the EU and hence its preferred strategy would reasonably be noncooperative. However, after the Syrian refugee crisis turned out to be the EU crisis, it was seen that the EU reaction has been different. The EU and its members have been tackling the crisis in two main ways: internal and external mechanisms. Internally, the EU and its members had attempted through unilateral and multilateral actions. As had already mentioned above, some EU members had acted unilaterally to suspend some of the EU principles such as closing border, building fences, and introducing border control.¹ Besides, the EU itself had also tried to propose burden-sharing schemes to its members, which consequently unable to reach an agreement. Externally, the EU has done a good job in pressuring other third states to contain the refugees by offering some incentives in return. Turkey has been targeted as one of the third countries that had signed a joint agreement in March 2016. Thus, it can be seen that although the internal mechanisms of the EU have not delivered an expected outcome yet, while the external instrument of persuasion had paid its effort in coping with the recent EU refugee crisis more effectively.

The UNHCR's statistics in figure 4 shows that after the March 2016 agreement between the EU and Turkey the number of Mediterranean Sea arrival had decreased constantly. In October 2015 the number of sea arrivals was on a rise, but at the end of 2015, it started to go down steadily. In a bigger picture, it can be read that the number of the sea arrivals had declined from 1 million in 2015 to less than 500,000 in 2016. This development has given a credit to the bilateral cooperation between the EU and Turkey. However, it is important to note that the fluctuation of Syrians' mobility can be perceived that the Syrian refugees themselves were aware of the legal implication on the readmission agreement between the EU and Turkey and because of that they decided to act sooner rather than later (Yazgan, Utku, & Sirkeci, 2015). This ideational explanation can also, in my opinion, explain the reason why now the Syrian refugee had made a move in that direction started from July to October 2015. Be that as it may, the 2016 agreement has been seen by the two players as a successful commitment in coping with the European

¹See more details at Bačić Selanec (2016) and Leerasiri (2016, pp. 60–68).

refugee crisis. Figure 4 illustrates the fluctuated mobility of Mediterranean Sea arrivals in 2015-2016 (UNHCR, 2016c).

Figure 4 Number of Mediterranean Sea Arrivals in 2015-2016

Source: UNHCR. (2016). Refugees/Migrants Response - Mediterranean. Retrieved January 16, 2017, from <http://data.unhcr.org/mediterranean/regional.php>

However, there are a number of criticisms that had been made to argue against the 2016 deal. The main arguments focus on the negligence of human security and an unfair share of the burden. The first argument of the critics demonstrates that the deal has laid a good ground for violating human rights systematically (Human Rights Watch, 2015, 2016a). The EU-Turkey readmission agreement was the case in point because it opened the way for Greece and other EU members to send Syrian refugees, who had crossed the border after 20 March 2016, back to Turkey. Human rights groups criticize that Turkey was not the third safe country that can guarantee refugee protections and it is possible that the send-back refugee can be pushed back to the war-torn areas. They had also warned that an implementation of the deal will consequently violate the principle of *non-refoulement*, which was guaranteed by the 1951 UN convention on refugee (Amnesty International, 2016; Human Rights Watch, 2016b). However, the EU has turned down that position. Besides, the second argument shows that the deal has sparked a hot debate on the fairness of burden-sharing (Amnesty International, 2014). Some argue that those who were sent back to Turkey were low-skill or unclassified labors for the EU, meanwhile, those who were to receive by the EU were more qualified refugees. In addition, as Turkey was now hosting more than 3 million refugees and while the EU, which consists of 27 countries, has received only 1.3 million, it is not fair to make such a deal in the first place. The critics assert that the EU should not pay money to get rid of its burden, but it should offer a burden-sharing framework through a fair resettlement scheme. However, what we have seen from the criticisms is that human rights activists advocate for the nation-states to pay more attention to human security rather than focusing on state security and its myopic interests alone. The EU as a promoter of the democracy, human rights, and liberal values should not hide and contradict with its own values and principles. It was a prime time that the collective action should be made to produce refugee protection on the one hand and to overcome policy fragmentation on the other.

Game Theory and EU-Turkey Cooperation

As it has been argued that the EU's external instruments have been proved to be more effective in handling the EU refugee crisis if compared to its internal responses. This external tool can be seen as a strategic interaction between the two players in calculating their expected outcomes. However, cooperation under anarchy is not likely to occur naturally and thus it should not be viewed as a given. Rather, the asymmetric power between the EU and Turkey shapes the expected utility and drives the players to pursue a certain set of strategy. In order to understand such kind of interaction, game theoretically perspective can help to elaborate the pattern of their strategy and payoff structure. This section, thus, attempts to explain a pattern of the EU-Turkey cooperation on the refugee crisis by using the suasion game in particular. Game theory can be used to understand a strategic move between players in order to attain the expected outcome. It is also widely employed to unpack the pattern and condition of international cooperation under the anarchic system of world politics (Oye, 1985). However, in the standard utilization of the game theory, Prisoners' Dilemma (PD) has been used to explain the problem of cooperation and the suboptimum outcome that the players are likely to face when making its unilateral action (Suhrike, 1998). As a rule, the PD depicts that the payoff structure in a non-iterated game would be $DC > CC > DD > CD$ that is because any player is likely to cheat unilaterally while other is cooperating if it is availed of that opportunity. Thus, if each player acts unilaterally, then it is likely that they will reach the point of the suboptimum outcome, but if they cooperate they will get a shared expected utility at the point of equilibrium (CC). Hence, cooperation is likely to happen if the players can communicate and realize such payoff structure in an iterated game. However, Betts (2008, 2009) argues that PD does not provide an accurate scenario of the interaction between the North and South, which is based on an asymmetric power. For him, the more accurate version of the game theory in examining North-South relations with regard to the refugee protection is a suasion game. In particular, it demonstrates a situation "in which a stronger actor has little direct interest in cooperating, while the weaker actor has so little bargaining power that it can either accept what is offered or disengage entirely" (Betts, 2009, p. 174). Thus, the expected outcome and the equilibrium in such a game is different from PD in the way that in the PD the equilibrium would be a mutual cooperation (CC), while in the suasion game it would be an unrequired cooperation (CD) in a repeated game.

Figure 5 Payoff structure in Prisoners' Dilemma and Suasion Game

Prisoners' dilemma	B		Suasion game	B	
A	(CC) 3,3*	(CD) 1,4	A	(CC) 3,4	(DC) 4,3*
	(DC) 4,1	(DD) 1,1		(CD) 2,2	(DD) 1,1

* represents equilibrium.

Source: Betts, A. (2009). *Protection by Persuasion: International Cooperation in the Refugee Regime*. Ithaca, NY: Cornell University Press. pp. 29 & 34.

The suasion game demonstrates that in an initial situation of the North-South relations there is only a single equilibrium outcome, which is preferable to the North and allows them to exploit the South (CD). However, the strategy for the South to move to its preferred outcome (CC) is to move to the non-cooperation or a negative-sum game (DD), in which both will suffer from such course of action or inaction. In the case of the Syrian refugee crisis, Turkey has done inaction in order to allow Syrian refugees to get crossed to the European countries, which in turn changes an initial payoff structure from a non-burden sharing situation (CD) to European refugee crisis (DD) and, in effect, it makes everyone worse off. In such a situation of a negative-sum game, it triggers both Turkey and the EU's policy-makers to revise their strategies in dealing with the crisis, though each perceives the intensity of the crisis differently. As the crisis unfolded from 2015, the EU had then taken an initial move to discuss with Turkey several times and consequently formed an assurance game, which avails itself of a new equilibrium of a collective action (CC). The 18 March EU-Turkey agreement was the evidence of the new equilibrium between both parties within which the EU as an international institution had managed to persuade Turkey to accept the deal by using issue-linkage incentives.²

According to the EU official statement, the EU-Turkey agreement were based on nine significant points, which can be characterised by 1) readmission of Syrian refugees to Turkey, 2) resettlement of Syrian refugee to the EU, 3) Turkey's implementation of coast guard measures, 4) introduction of voluntary humanitarian admission scheme in the EU, 5) visa liberation for Turkey, 6) provision of 3 billion euro financial aid plus the future addition of 3 billion euro to Turkey, 7) upgrading the customs union, 8) re-energising Turkish accession to the EU, and 9) initiative of joint humanitarian action in Syria (Council of the European Union, 2016). This agreement shows that each side has several actions to move and, hence, expect to receive the immediate and future incentives. For the EU sides, it was obliged to provide financial aid, accelerate Turkey's accession process, give concession on the visa-free provision and prepare for the resettlement. Meanwhile, Turkey agreed to accept readmission of refugees and implement coast guard mechanisms with the EU in order to prevent illegal migration. As it can be seen, the EU priority can be categorised by 1) to stem illegal migration from Turkey and 2) to break smuggling business of migration, while Turkey's priority can be divided into short-term and long-term goals, which are 1) to gain a visa liberalisation, 2) to receive financial aid, and 3) to complete the EU accession process. Thus, the payoff structure for the EU was shaped by its success in reducing the Syrian illegal migration, restoring EU internal systems in dealing its refugee crisis, cutting smuggling networks, and getting no worse-off respectively. On the other hands, the payoff for Turkey was structured by the outcome of getting a visa-free passport, the financial supports, acceptance as the EU members, and no worse-off respectively. Interestingly, it showed that at the end point of the strategic path, this strategic interaction was to end up with a positive sum game (CC), at least for some period of time.

It is important to note here that the role of issue-linkage persuasion has been at the core of political bargaining between the EU and Turkey. It has also been used as a tool to overcome the asymmetric power

²The formal communications between Turkey and the EU are discussed in Koma (2017, pp. 37–38).

between the North and the South. Betts (2009, p. 41) asserts that “cross-issue persuasion describes the conditions under which actor A can persuade actor B that issue area X and issue area Y are linked as a mean of inducing actor B to act in issue area X on the basis of its interest in issue area Y”. As it can be seen in this case, the EU does not only represent the countries of the North but also act as an international organization that attempts to aggregate mutual interests between the core and periphery countries. The EU’s top priority was, however, to solve the European refugee crisis by stemming Syrian refugees’ influx from Turkey, whereas Turkey’s top interest towards the EU was to receive visa-exemption and become its full member (Ministry of Foreign Affairs, Turkey, n.d.-a, n.d.-b). Thus, issue-linkage of the case at hand can be seen in two ways. First, the illegal influx of refugees into the European countries since 2015 can be seen as an unprecedented weapon from the South and has been linked to other important issues such as threats to state security, economy, terrorism, identity, and demographic change. Second, the EU had persuaded Turkey to sign the deal in 2016 by linking its refugee crisis to other important issues such as visa exemption, EU accession, economic integration, aid, and human rights protection. In particular, the fundamental ground of the deal did not simply concern the security of refugees per se but as Ahmet Davutoglu, Turkish Prime Minister at the time, clarified, “readmission agreement applies only with visa exemption” (Anadolu Agency, 2016). These exchanges of private interests in different issues had determined a new pattern of expected outcomes within which both players were likely to receive. Because of the interdependent character that Turkey and the EU had tied to each other, it had made the bargaining process becomes a venue for preferring the cooperative strategy (CC) in 2015-2016.

Thus, the strategic interaction between Turkey and the EU in 2015-2016 has shown a pattern of DC-DD-CC, which moved from a zero-sum game to a negative sum game and finally to a positive sum game. As it can be perceived, it was not plausible for the situation to move from DC to CC directly because Turkey had no sufficient capacity to influence the EU and the EU had less interest to get an active engagement from the very beginning. Instead, the situation moved from Turkey being the destination of refugees (DC) to the EU as their new destination (DD). When both sides were in the negative sum game (DD), Turkey was perceived to have a relatively more bargaining power than it had before, while the EU had also the interest of getting involved more actively in managing the crisis. This is a crucial point in which the issue-linkage persuasion took place, which led to a new equilibrium (CC). In such equilibrium, Turkey was likely to get a payoff higher than its original position if the EU did not cheat. However, it can never be guaranteed that the new equilibrium of their new payoff will remain with the CC strategy for a long period of time because, when considering about the relative gain and a rational actor, the EU is likely to get fewer benefits in the long run and there is no regime to enforce the rules and regulations too. Hence, as the situation of their negative relations in 2017 is unfolding, once the EU can ameliorate its own internal refugee crisis, it is more likely that the EU will readjust its strategies and move towards its preferred equilibrium (DC). Though Turkish policymakers know very well that Syrian refugees can be used as their weapon to retaliate the EU, Turkey, however, has no sufficient capacity to determine the equilibrium in the long run.

Conclusion

This paper has demonstrated that EU-Turkey cooperation concerning the Syrian refugee crisis in 2015-2016 should not be taken for granted as a given phenomenon. Instead, it has been shaped by a strategic interaction between two rational actors in order to maximize its expected outcomes. At the first instance, Syrian refugee crisis had been confined to a regional problem of a few countries such as Turkey, Jordan, and Lebanon. The logic of the game theory, however, depicts that in such situation the EU has no special interests in taking part seriously and it was reasonable for the EU to stay passive for the crisis management. Besides, a logic of a suasion game demonstrates that the EU would be better off for being non-cooperative, but the way in which the weaker players can change a payoff structure was to retaliate or bring a situation of the stronger and the weaker down towards a negative-sum game. This situation has been seen only after Syrian refugees risked their lives and marched into the European countries in 2015. Since then the EU countries started to react in different and fragmented ways after Syrian refugee problem becomes a European refugee crisis. The paper showed that the EU relatively failed to manage the crisis from within but succeeded in using external mechanisms to stem Syrian massive influx, especially when the EU had persuaded Turkey to sign an assurance game in a series of bargaining, which concluded in March 2016. In essence, it is argued in the paper that the pattern of the move had been tied with the issue-linkage persuasion such as nexus of refugee-visa liberalization, refugee-EU membership, and refugee-development. This tool is proved to be effective for the weaker in order to overcome an asymmetric power between North-South relations and avoid a collective action problem. Under the new pay-off structure (CC), however, Turkey was likely to get a higher return utility if its EU counterpart did not cheat. In short, this case has shown a pattern of international cooperation between the core and periphery countries pertaining to the refugee crisis. It also demonstrates a lesson that issue-linkage persuasion can be used as a powerful tool between the powerful and the weak actors in international bargaining in order to form a new equilibrium and ensure their expected outcomes, at least in a short-run refugee crisis management.

References

- Amnesty. (2015). *Syria: The worst humanitarian crisis of our time*. Retrieved from <https://www.amnesty.org.nz/syria-worst-humanitarian-crisis-our-time>
- _____. (2016). *Anniversary of Alan Kurdi drowning highlights continuing global shame*. Retrieved from <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2016/08/anniversary-of-alan-kurdi-drowning-highlights-continuing-global-shame/>
- Amnesty International. (2014). *The human cost of Fortress Europe: Human rights violations against migrants and refugees at Europe's borders*. London: Amnesty International. Retrieved from <https://www.amnesty.org/en/documents/document/?indexNumber=eur05%2f001%2f2014&language=en>

- _____. (2015). *Refugees endangered and dying due to EU reliance on fences and gatekeepers*. Retrieved from <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2015/11/refugees-endangered-and-dying-due-to-eu-reliance-on-fences-and-gatekeepers/>
- _____. (2016). *Turkey: Illegal mass returns of Syrian refugees expose fatal flaws in EU-Turkey deal*. Retrieved from <https://www.amnesty.org/en/press-releases/2016/04/turkey-illegal-mass-returns-of-syrian-refugees-expose-fatal-flaws-in-eu-turkey-deal/>
- Anadolu Agency. (2016). *Davutoglu: Visas, fundamental element of EU-Turkey deal [Anadolu Agency]*. Retrieved from <http://aa.com.tr/en/turkey/davutoglu-visas-fundamental-element-of-eu-turkey-deal/560283>
- Bačić Selanec, N. (2016). A critique of EU refugee crisis management: On law, policy and decentralisation. *Croatian Yearbook of European Law and Policy*, 11(0), 73–114.
- Barnard, A., & Shoumali, K. (2015). *Image of Drowned Syrian, Aylan Kurdi, 3, Brings Migrant Crisis Into Focus*. Retrieved from <https://www.nytimes.com/2015/09/04/world/europe/syria-boy-drowning.html>
- Betts, A. (2008). North-South cooperation in the refugee regime: The role of linkages. *Global Governance*, 14(2), 157–178.
- _____. (2009). *Protection by persuasion: International cooperation in the refugee regime*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- _____. (2016a). *Alexander Betts - Refuge: Transforming a broken refugee system*. Saïd Business School, University of Oxford. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=Z5DP14W40IE>
- _____. (2016b). *Our refugee system is failing. Here's how we can fix it*. Retrieved from https://www.ted.com/talks/alexander_betts_our_refugee_system_is_failing_here_s_how_we_can_fix_it
- _____. (2016c). *Lessons of the refugee crisis from Alexander Betts [Skoll Centre for Social Entrepreneurship]*. Retrieved from <http://skollcentreblog.org/2016/12/09/lessons-of-the-refugee-crisis-from-alexander-betts/>
- Cankligil, R. (2016). *Turkish photojournalist of world-shaking picture of drowned Syrian toddler to receive UNCA award [Hürriyet Daily News]*. Retrieved from <http://www.hurriyetdailynews.com/Default.aspx?pageID=238&nID=105915&NewsCatID=339>
- Connor, P. (2016). *Number of Refugees to Europe Surges to Record 1.3 Million in 2015 [Pew Research Center's Global Attitudes Project]*. Retrieved from <http://www.pewglobal.org/2016/08/02/number-of-refugees-to-europe-surges-to-record-1-3-million-in-2015/>
- European Council and the Council of the European Union. (2015). *EU budget for 2016*. Retrieved from <http://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-annual-budget/2016/>
- _____. (2016). *EU-Turkey statement*. Retrieved from <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18-eu-turkey-statement/>

- European Union. *Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union, Pub. L. No. 26 October 2012, OJ L. 326/47-326/390 (2012)*. Retrieved from <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12012E%2FTXT>
- European Union. *Regulation (EU) No 604/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 (2013)*. Retrieved from <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32013R0604>
- Human Rights Watch. (2015). *Desperate journey: Europe's refugee crisis*. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=uX-8emlxqqc>
- Human Rights Watch. (2016a). *European Union: Refugee response falls short*. Retrieved from <https://www.hrw.org/news/2016/01/27/european-union-refugee-response-falls-short>
- _____. (2016b). *Q&A: Why the EU-Turkey migration deal is no blueprint*. Retrieved from <https://www.hrw.org/news/2016/11/14/qa-why-eu-turkey-migration-deal-no-blueprint>
- Karamanidou, L. (2015). The Securitisation of European migration policies: Perceptions of threat and management of Risk. In G. Lazaridis & K. Wadia (Eds.), *The securitisation of migration in the EU* (pp. 37–61). Palgrave Macmillan UK. doi.org/10.1057/9781137480583_3
- Keneally, M. (2016). *Heartbreaking photo of drowned migrant child prompts outcry*. Retrieved from <http://abcnews.go.com/International/heartbreaking-photo-drowned-migrant-child-prompts-outcry/story?id=33506223>
- Koma, A. (2017). An unusual development of Turkey-EU relations in 2015-2016. *Songklanakarin Journal of Social Sciences and Humanities*, 23(2), 27-52.
- Lazaridis, G., & Skleparis, D. (2016). Securitization of migration and the far right: the case of Greek security professionals. *International Migration*, 54(2), 176–192. doi.org/10.1111/imig.12219
- Leerasiri, W. (2016). European refugee crisis: Challenges for international law and European integration. *CMU Journal of Law and Social Sciences*, 9(2), 42–75.
- Ministry of Foreign Affairs, Turkey. (n.d.-a). *Foreign policy - questions*. Retrieved from <http://www.mfa.gov.tr/questions.en.mfa>
- _____. (n.d.-b). *Turkey-EU relations*. Retrieved from <http://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-the-european-union.en.mfa>
- Oye, K. A. (1985). Explaining cooperation under anarchy: Hypotheses and strategies. *World Politics*, 38(1), 1–24. doi.org/10.2307/2010349
- Sommers, J. (2015). *Germany's new border controls could hurt A Symbolic Success Of The EU*. Retrieved from http://www.huffingtonpost.co.uk/2015/09/14/schengen-agreement-germany-border_n_8132768.html
- Suhrke, A. (1998). Burden-sharing during refugee emergencies: The logic of collective versus national action. *Journal of Refugee Studies*, 11(4), 396–415. doi.org/10.1093/jrs/11.4.396

- UNHCR. (2016a). *Africa*. Retrieved from <http://www.unhcr.org/africa.html>
- _____. (2016b). *Figures at a Glance*. Retrieved from <http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>
- _____. (2016c). *Refugees/migrants response - Mediterranean*. Retrieved from <http://data.unhcr.org/mediterranean/regional.php>
- _____. (2016d). *UNHCR Syria regional refugee response*. Retrieved from <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/asylum.php>
- _____. (2016e). *Mediterranean death toll soars to all-time high*. Retrieved from <http://www.unhcr.org/news/briefing/2016/10/580f1d044/mediterranean-death-toll-soars-all-time-high.html>
- Yazgan, P., Utku, D. E., & Sirkeci, I. (2015). Syrian crisis and migration. *Migration Letters*, 12(3), 181–192.

พัฒนาการด้านความปลอดภัยและอาชีวอนามัยในมาเลเซีย

The Development of Occupational Safety and Health in Malaysia

พรชัย ลิขิตธรรมโรจน์^{1*}

Pornchai Likhitthammarot^{1*}

บทนำ

แนวคิดและการปฏิบัติด้านความปลอดภัยและอาชีวอนามัยในมาเลเซีย เป็นผลมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยมีจุดเริ่มต้นในปี ค.ศ. 1878 เมื่อมีการแต่งตั้งผู้ตรวจงานเครื่องจักร (Machinery Inspector) ขึ้นเป็นครั้งแรก ซึ่งมีความก้าวหน้าในการพัฒนาด้านความปลอดภัยและอาชีวอนามัยไปพร้อมกับความก้าวหน้าและการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

กรมความปลอดภัยและอาชีวอนามัย กระทรวงทรัพยากรมนุษย์ (Department of Occupational Safety and Health, Ministry of Human Resource) แห่งมาเลเซีย ได้กล่าวถึงพัฒนาการด้านความปลอดภัยและอาชีวอนามัยในมาเลเซียว่าสามารถแบ่งออกได้เป็น 6 ยุค คือ

ยุคแรก ยุคความปลอดภัยจากหม้อไอน้ำ (ก่อนปี ค.ศ. 1914)

งานที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยมีการจัดตั้งครั้งแรกในมาเลเซียเมื่อปี ค.ศ. 1878 โดยมีการแต่งตั้ง Mr. William Givan เป็นผู้ตรวจงานเครื่องจักร ซึ่งมีหน้าที่ตรวจสอบความปลอดภัยหม้อไอน้ำในเหมืองแร่ดีบุก รัฐบาลมลายูเปรี๊คได้สร้างระบบการตรวจสอบของนักสำรวจแต่ละคน ซึ่งต้องมีใบอนุญาตการสำรวจหม้อไอน้ำ ในปี ค.ศ. 1892 มีหม้อไอน้ำในรัฐเปรี๊คจำนวน 83 หม้อ ทั้งหมดได้นำไปใช้ในเหมืองแร่ดีบุก ยกเว้นหม้อไอน้ำ 6 หม้อ ที่ถูกนำไปใช้ในโรงงานน้ำตาล ระบบการสำรวจหม้อไอน้ำได้สิ้นสุดลงในปี ค.ศ. 1900 เมื่อมีการแต่งตั้ง Mr. C. Finchman เป็นผู้ตรวจงานหม้อไอน้ำคนใหม่ ในเวลานั้นมีการออกกฎหมายบังคับ

¹คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ต.คอหงส์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90112

*ผู้ให้การติดต่อ (Corresponding e-mail: pornchai.l@psu.ac.th)

รับบทความวันที่ 2 พฤษภาคม 2561 รับลงตีพิมพ์วันที่ 1 มิถุนายน 2561

ใช้หม้อไอน้ำในมลรัฐพันธมิตร 4 รัฐในมาเลเซีย ได้แก่ รัฐเปรัก สลังงอร์ ปาหัง และเนกรีเซมบิลัน ซึ่งแต่ละมลรัฐมีการออกกฎหมายหม้อไอน้ำเป็นของตนเอง โดยเชื่อว่าการออกกฎหมายหม้อไอน้ำฉบับแรกในรัฐสลังงอร์ และมีการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวในปี ค.ศ. 1892 ในขณะที่รัฐเปรัก กฎหมายหม้อไอน้ำมีการบังคับใช้ครั้งแรกในปี ค.ศ. 1903 โดยเฉพาะในปี ค.ศ. 1908 มีการออกกฎหมายหม้อไอน้ำที่บังคับให้มีผู้ตรวจงานหม้อไอน้ำ

ยุคที่สอง ยุคความปลอดภัยจากเครื่องจักร (ค.ศ. 1914 - 1952)

การบังคับใช้กฎหมายหม้อไอน้ำในรัฐพันธมิตร 4 รัฐได้ถูกยกเลิกไป เมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1914 และมีการบังคับใช้กฎหมายเครื่องจักร ค.ศ. 1913 แทน ทำให้ผู้ตรวจงานต้องตรวจหม้อไอน้ำและเครื่องจักรไปพร้อมกัน ซึ่งประกอบด้วยเครื่องยนต์เผาไหม้ในตัว กังหันน้ำและเครื่องจักรอื่นๆ ขณะเดียวกัน ชื่อตำแหน่งผู้ตรวจงานหม้อไอน้ำได้ถูกยกเลิกไป แล้วเปลี่ยนชื่อตำแหน่งเป็นผู้ตรวจงานเครื่องจักรและตำแหน่งผู้ช่วยผู้ตรวจงานเครื่องจักรแทน

ในปี ค.ศ. 1932 กฎหมายเครื่องจักร ค.ศ. 1913 ได้ถูกยกเลิก และมีการบังคับใช้กฎหมายเครื่องจักร ค.ศ. 1932 แทน โดยบังคับให้มีการขึ้นทะเบียนและตรวจสอบการติดตั้งเครื่องจักร ในขณะนั้นผู้ตรวจงานเครื่องจักรจะต้องอยู่ภายใต้การบริหารงานของกองเครื่องจักร กรมเหมืองแร่ ทั้งนี้ เพราะเครื่องจักรส่วนใหญ่ถูกนำไปใช้ในงานเหมืองแร่ที่เป็นอุตสาหกรรมหลัก

ยุคที่สาม ยุคความปลอดภัยในอุตสาหกรรม (ค.ศ. 1953 - 1967)

กองเครื่องจักรสังกัดกรมเหมืองแร่ไปจนถึงปี ค.ศ. 1952 และได้เปลี่ยนชื่อเป็นกรมเครื่องจักร ทั้งนี้ เพราะการตรวจสอบส่วนใหญ่มีการตรวจสอบในอุตสาหกรรมอื่น นอกเหนือไปจากอุตสาหกรรมเหมืองแร่

ในปี ค.ศ. 1953 การบังคับใช้เครื่องจักรทั้งหมดในรัฐพันธมิตร และที่ไม่ใช่รัฐพันธมิตร รวมทั้งรัฐในแหลมมลายูได้ถูกยกเลิกไป และถูกแทนที่ด้วยคำสั่งว่าด้วยเครื่องจักร ค.ศ. 1953 ผลจากคำสั่งดังกล่าวทำให้บทบาทของผู้ตรวจงานไม่ได้จำกัดเฉพาะความปลอดภัยหม้อไอน้ำหรือเครื่องจักรเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมไปถึงความปลอดภัยของคนงานในโรงงาน เมื่อมีการนำเครื่องจักรมาใช้ในโรงงาน คำสั่งว่าด้วยเครื่องจักรยังขาดประเด็นเรื่องความปลอดภัยของคนงานเป็นอย่างมาก ถึงแม้ว่าจะมีระเบียบที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัย สุขภาพ และสวัสดิการของคนงาน ภายใต้คำสั่งนี้ก็ตาม แต่การบังคับใช้ยังถือว่าไม่เต็มที่มากนัก โดยบทบัญญัติของคำสั่งฉบับนี้ ประกอบด้วย

1. ต้องมีการแต่งตั้งคณะกรรมการผู้ตรวจงาน ซึ่งมีอำนาจในการตรวจสอบการดำเนินงาน และเห็นชอบในการออกใบรับรองการออกกำลังกาย
2. ระเบียบข้อบังคับจะต้องปฏิบัติได้
3. เครื่องจักรที่มีหนังสือรับรอง สามารถนำไปใช้ได้
4. ผู้ที่ได้รับการเห็นชอบ สามารถปฏิบัติงานเกี่ยวกับเครื่องจักรได้
5. การเห็นชอบจากการตรวจสอบเครื่องจักร จะต้องได้รับอนุญาตก่อนหรือได้รับการแก้ไขแล้ว
6. การเกิดอุบัติเหตุของบุคคลหรือทรัพย์สินทั้งหมดที่เกิดจากเครื่องจักร จะต้องมีการแจ้งเตือน และต้องมีการตรวจสอบเครื่องจักรให้เรียบร้อยก่อน

7. บุคคลควรต้องกระทำที่ไม่เป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับบาดเจ็บ หรือควรใช้เครื่องมืออย่างปลอดภัย
8. เครื่องจักรที่ไม่ได้ใช้งานแล้ว ไม่ควรขาย ให้ยืม หรือให้เช่าอีกต่อไป
9. ผู้ตรวจงานจะต้องมีอำนาจเข้าไปและหยุดเครื่องจักรที่ไม่ปลอดภัยได้

จนกระทั่งถึงปี ค.ศ. 1964 ปรากฏว่ามีหม้อไอน้ำ จำนวน 786 หม้อ ภาวะความดันที่ไม่มีการออกแบบให้สามารถสัมผัสความร้อนในกระบวนการผลิต จำนวน 4,537 เครื่อง มอเตอร์ลิฟท์ จำนวน 981 เครื่อง และการติดตั้งเครื่องจักรอื่น ๆ อีกจำนวน 11,366 เครื่อง บุคลากรของกรมเครื่องจักร ประกอบด้วยผู้ตรวจงานที่เป็นวิศวกรเครื่องกล จำนวน 10 คน และผู้ช่วยผู้ตรวจงานที่สำเร็จอนุปริญญาทางวิศวกรรมศาสตร์ จำนวน 5 คน และผู้ตรวจงานโรงงาน จำนวน 5 คน ที่เป็นช่างเทคนิค

ยุคที่สี่ ยุคสุขศาสตร์อุตสาหกรรมและความปลอดภัย (ค.ศ. 1970 - 1994)

ในปี ค.ศ. 1967 กฎหมายเครื่องจักรและโรงงานได้รับการอนุมัติจากรัฐสภา ผลจากการปฏิรูประบบราชการปลายปี ค.ศ. 1962 ทำให้มีการปฏิรูปหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ตรวจงาน วิธีการบริหาร และระบบเอกสารต่าง ๆ นอกจากนั้น ยังมีการปิดสำนักงานสาขาย่อยต่าง ๆ ใน เมืองราแวง ไทปิง ตาปาห์ และมัวร์ ได้มีการบังคับใช้กฎหมายเครื่องจักรและโรงงาน รวมทั้งระเบียบต่าง ๆ จำนวน 8 ฉบับ ในปี ค.ศ. 1970 ผู้ตรวจงานได้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็นผู้ตรวจงานเครื่องจักรและโรงงาน การออกกฎหมายฉบับนี้เพื่อแก้ไขจุดอ่อนของคำสั่งว่าด้วยเครื่องจักร ค.ศ. 1953 ทั้งนี้ เพื่อให้การคุ้มครองคนงาน และมีการบัญญัติเกี่ยวกับอนามัยในงานอุตสาหกรรมเพิ่มเติมด้วย

โดยทั่วไปกฎหมายได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อใช้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของความปลอดภัย อนามัย และสวัสดิการของคนงานในสถานที่ทำงานสำหรับคนงานตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป และต้องมีเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการใช้เครื่องจักร รวมทั้งเอกสารเกี่ยวกับโรงงาน การก่อสร้างอาคาร และงานด้านวิศวกรรมก่อสร้าง โดยกฎหมายฉบับนี้ได้บังคับใช้ทั้งในสหพันธรัฐมาเลเซีย ซาบาร์ และซาราวัก ไปจนถึงปี ค.ศ. 1980 โดยในปี ค.ศ. 1968 ได้มีการแต่งตั้งหัวหน้าผู้ตรวจงานชาวอังกฤษและบรรจุแต่งตั้งคนในท้องถิ่นในตำแหน่งผู้ตรวจงานกรมเครื่องจักร ในปีเดียวกันได้มีตำแหน่งบุคลากรทางการแพทย์และหน่วยเฝ้าระวังในกรมเครื่องจักร โดยหน่วยเฝ้าระวังไม่ได้สังกัดกระทรวงแรงงาน แต่อยู่ภายใต้การบริหารของกระทรวงสาธารณสุข

ในปี ค.ศ. 1971 ได้มีการจัดตั้งหน่วยป้องกันมลพิษและหน่วยสุขศาสตร์อุตสาหกรรม มีการยกฐานะหน่วยสุขศาสตร์อุตสาหกรรม ในปี ค.ศ. 1980 โดยเริ่มจากความปลอดภัยจากปิโตรเลียม มีการจัดตั้งหน่วยความปลอดภัยจากปิโตรเลียมขึ้นในปี ค.ศ. 1985 เริ่มมีการตรวจสอบพิเศษเพื่อป้องกันการเกิดอุบัติเหตุในอุตสาหกรรม มีกิจกรรมความปลอดภัยและอาชีวอนามัยที่ปฏิบัติโดยผู้เชี่ยวชาญจากองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ในปี ค.ศ. 1987 มีการจัดตั้งหน่วยอันตรายหลัก ในปี ค.ศ. 1991 กฎหมายปิโตรเลียมว่าด้วยการวัดความปลอดภัยได้ถูกบังคับใช้ในปี ค.ศ. 1984 และได้ถูกบังคับใช้ในหน่วยงานของรัฐไม่กี่แห่งเช่น กรมโรงงาน และเครื่องจักร โดยกรมได้บังคับใช้กับการขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ การจำหน่ายปิโตรเลียม การเก็บรักษา รวมทั้งอุปกรณ์และเครื่องมือที่เกี่ยวข้อง ระเบียบว่าด้วยการวัดความปลอดภัย การขนส่งปิโตรเลียมทางท่อ ค.ศ. 1985 ได้ใช้บังคับอย่างเต็มที่ที่มีการเพิ่มหน้าที่ความรับผิดชอบใหม่ โดยผู้ตรวจงานโรงงานและเครื่องจักร

ต้องเป็นผู้ตรวจงานปีโตรเลียมด้วย

มีการเสนอให้จัดตั้งสถาบันแห่งชาติด้านความปลอดภัยและอาชีวอนามัย โดยสภาที่ปรึกษาแห่งชาติด้านความปลอดภัยและอาชีวอนามัย ในปี ค.ศ. 1985 ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบจัดตั้งสถาบันแห่งนี้ ในปี ค.ศ. 1991 และได้เปิดอย่างเป็นทางการโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรมนุษย์ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1992 โดยสถาบันแห่งนี้รัฐบาลให้อยู่ในฐานะบริษัทมีวัตถุประสงค์เพื่อการฝึกอบรม มีการเผยแพร่ข้อมูลด้านการวิจัยและการพัฒนาด้านความปลอดภัยและอาชีวอนามัย มีการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการพัฒนากลยุทธ์ข้อมูลเกี่ยวกับความปลอดภัยและอาชีวอนามัย จัดโดยกรมโรงงานและเครื่องจักร Asia - OHS และองค์การแรงงานระหว่างประเทศ ระหว่างวันที่ 26 - 28 เมษายน ค.ศ. 1993 วัตถุประสงค์ของการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ เพื่อสร้างเครือข่ายข้อมูลวิธีปฏิบัติด้านความปลอดภัยและอาชีวอนามัย เพื่อส่งเสริมให้เกิดการถ่ายโอนและการกระจายข้อมูล หลังจากที่มีการปรับโครงสร้างองค์การของกรมในปี ค.ศ. 1969 แล้ว ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว และมีการบังคับใช้กฎหมายของกรมแห่งนี้

ยุคที่ 5 ยุคความปลอดภัยและอาชีวอนามัย (จนถึง ปี ค.ศ. 1994)

มีการออกกฎหมายความปลอดภัยและอาชีวอนามัยฉบับใหม่ ในปี ค.ศ. 1994 กฎหมายฉบับนี้เกี่ยวข้องกับกฎหมายเครื่องจักรและโรงงาน ค.ศ. 1967 ที่ครอบคลุมเฉพาะความปลอดภัยและอาชีวอนามัยในเหมืองถ่านหิน อุตสาหกรรมก่อสร้าง ขณะที่อุตสาหกรรมอื่น ๆ ไม่ได้รับการคุ้มครอง คนงานที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายเครื่องจักรและโรงงาน ค.ศ. 1967 มีเพียง 24 % ของกำลังคนทั้งประเทศ ในขณะที่กฎหมายความปลอดภัยและอาชีวอนามัย ค.ศ. 1994 จะคุ้มครอง จำนวน 90 % ของกำลังคนทั้งประเทศ ยกเว้นผู้ที่ทำงานบนเรือและกองทัพอากาศ วัตถุประสงค์ของกฎหมายความปลอดภัยและอาชีวอนามัย ค.ศ. 1994 เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คนงานได้ตระหนักถึงความปลอดภัยและอาชีวอนามัย และจัดตั้งองค์การที่มีมาตรการด้านความปลอดภัยและสุขภาพอย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้กฎหมายฉบับนี้ ภาคอุตสาหกรรมที่ได้รับการคุ้มครอง มีดังนี้

- การผลิต
- การทำเหมืองแร่และเหมืองถ่านหิน
- การก่อสร้าง
- การเกษตรกรรม การป่าไม้ และการประมง
- การสาธารณูปโภค แก๊ส ไฟฟ้า น้ำ และการบริการสุขภาพ
- การขนส่ง การเก็บรักษา และการสื่อสาร
- พ่อค้าส่งและพ่อค้าปลีก
- โรงแรมและภัตตาคาร
- การเงิน ประกันภัย อสังหาริมทรัพย์ การให้บริการทางธุรกิจ
- การให้บริการของภาครัฐและหน่วยงานตามกฎหมาย

ยุคที่ 6 แผนแม่บทด้านความปลอดภัยและอาชีวอนามัย (ค.ศ. 2015)

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยและอาชีวอนามัย ประเทศมาเลเซียได้เรียนรู้ มีการปรับตัว และมีการนำความปลอดภัยและอาชีวอนามัยจากต่างประเทศไปปฏิบัติควบคู่กับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และอุตสาหกรรมของประเทศ ดังนั้น แผนแม่บทด้านความปลอดภัยและอาชีวอนามัยได้เขียนขึ้นมาโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้น แผนแม่บทด้านความปลอดภัยและอาชีวอนามัย ค.ศ. 2015 ได้ประกาศโดยนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม ค.ศ. 2009 มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนาด้านความปลอดภัย การมีสุขภาพที่ดี และการผลิตทุนมนุษย์ โดยการปรับตัว ส่งเสริม และการรักษาวัฒนธรรมการทำงานที่เน้นความปลอดภัยและการมีสุขภาพที่ดีในสถานที่ทำงาน โดยแผนแม่บทดังกล่าวได้รับการพัฒนาให้สอดคล้องกับทิศทางของรัฐบาลในแต่ละกลยุทธ์ เพื่อสนับสนุนหลักการของชาติที่ว่า “รายได้สูง เทคโนโลยีก้าวหน้า ในปี ค.ศ. 2020

จากพัฒนาการด้านความปลอดภัยและอาชีวอนามัยในมาเลเซียดังกล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่าเป็นผลมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 6 ยุค คือ ยุคแรก ยุคความปลอดภัย จากหม้อไอน้ำ ไปจนถึงยุคปัจจุบัน คือ ยุคที่ 6 แผนแม่บทด้านความปลอดภัยและอาชีวอนามัย ค.ศ. 2015

เอกสารอ้างอิง

Jamal, M. K. (2003). *Determinants of occupational safety and health performance in small medium and manufacturing settings* (Unpublished doctoral dissertation). Universiti Utara Malaysia, Malaysia.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

วารสารหาคใหญ่วิชาการ เป็นวารสารที่จัดพิมพ์เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ ด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ บริหารธุรกิจและการจัดการ นิติศาสตร์ และสาขาวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ของมหาวิทยาลัยหาคใหญ่รวมทั้งสถาบันและหน่วยงานอื่นๆ ทั่วประเทศ ซึ่งจัดพิมพ์เป็นราย 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ: ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน, ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม) รับพิมพ์ผลงานที่ไม่เคยพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร รายงาน หรือสิ่งพิมพ์อื่นใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น ทุบทบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารนี้ ได้ผ่านการตรวจสอบเชิงวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิที่กองบรรณาธิการเรียนเชิญ จำนวน 2-3 ราย บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ ผู้เขียนจะได้รับวารสารฯ จำนวน 1 เล่ม

1. ประเภทผลงานที่ตีพิมพ์

1. บทความวิจัย (Research Article) เป็นผลงานที่ได้มาจากการค้นคว้าและวิจัยด้วยตนเอง ประกอบด้วย บทนำ วัตถุประสงค์ การทบทวนวรรณกรรม และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง วิธีดำเนินการวิจัย ผลการวิจัย สรุปและอภิปรายผล ข้อเสนอแนะ กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) และอ้างอิง

2. บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นผลงานที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมทางวิชาการ มีการวิเคราะห์เปรียบเทียบ โดยมุ่งเน้นการนำเสนอความรู้ใหม่ในเชิงวิชาการ ประกอบด้วย บทนำ การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา (เนื้อหาต้องชี้ถึงประเด็นของสิ่งที่ต้องการนำเสนออย่างชัดเจน) บทวิจารณ์หรือสรุป และอ้างอิง

3. บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) คือ งานเขียนที่ถ่ายทอดความคิดเห็น โดยนำเสนอเนื้อหาสาระที่เป็นความรู้ ด้วยการใช้หลักวิชาที่เหมาะสม เพื่อวิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ แสดงให้เห็นถึงข้อดี ข้อไม่ดี โดยชี้ให้เห็นถึงข้อบกพร่องของหนังสือที่จะวิจารณ์ และเสนอแนวทางแก้ไข ประกอบด้วย บทนำหรือประเด็นที่จะวิจารณ์ เนื้อหาบทสรุปและข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน

4. บทความปริทัศน์ (Review Article) คือ งานเขียนที่ประเมินสถานะล่าสุดทางวิชาการเฉพาะทางที่มีการศึกษาค้นคว้า ซึ่งมีการผสมผสานแนวคิด การทบทวนความก้าวหน้าของเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และสรุปความรู้ในเรื่องนั้น ๆ จากหลาย ๆ การศึกษาจนถึงปัจจุบัน เพื่อนำเสนอแนวคิดใหม่ ๆ หรือองค์ความรู้ใหม่ โดยมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์องค์ความรู้อย่างทันสมัยและมีข้อวิจารณ์ที่ชี้ให้เห็นแนวโน้มที่ควรศึกษาและพัฒนาต่อไป

2. การจัดรูปแบบของบทความ

2.1 ชื่อเรื่อง มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ใช้รูปแบบอักษร Angsana New ขนาด 16 ตัวหนา

2.2 ชื่อผู้เขียน มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ใช้รูปแบบอักษร Angsana New ขนาด 16 ตัวหนา

2.3 เนื้อหา บทความทั้งฉบับมีจำนวนไม่เกิน 15 หน้ากระดาษ A4 พิมพ์ด้วยตัวอักษร Angsana New ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาด 15 กำหนดระยะห่างจากขอบซ้าย ขอบขวา ขอบบน และ

ขอบล่าง 2.54 ซม. พร้อมระบุหมายเลขหน้าที่มุมบนขวา

2.4 บทคัดย่อ ระบุทั้งภาษาอังกฤษและภาษาไทย โดยเป็นการกล่าวให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษา วิธีดำเนินการ เครื่องมือในการศึกษา ผลที่ได้จากการศึกษา ความยาวของบทคัดย่อในแต่ละภาษาต้องไม่เกิน 250 คำ พร้อมระบุคำสำคัญ (Keywords) ไม่เกิน 5 คำ

2.5 ตารางและภาพประกอบ ควรมีเฉพาะที่จำเป็น มีหมายเลขกำกับ เช่น ภาพที่ 1 หรือ ตารางที่ 1 โดยต้องเป็นภาพที่มีลายเส้นคมชัด

2.6 เอกสารอ้างอิง ใช้ระบบอ้างอิงของสมาคมจิตวิทยาอเมริกัน (American Psychological Association: APA) โดยมีรายละเอียดทั่วไปดังนี้ (รายละเอียดพร้อมตัวอย่างดูในเอกสารแนบท้าย หรือดูในเว็บไซต์)

- 1) การอ้างอิงภายในเนื้อหา จะต้องตรงกับเอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม
- 2) การอ้างอิงควรใช้รูปแบบเดียวกันโดยสม่ำเสมอทั้งบทความ
- 3) การเรียงลำดับเอกสารให้เรียงตามลำดับอักษรของชื่อผู้เขียน เริ่มด้วยรายชื่อภาษาไทย และภาษาอังกฤษตามลำดับ

3. การส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์

เข้าสู่เว็บไซต์ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/HatyaiAcademicJournal/index> โดยมีคู่มือแนะนำการใช้งานอยู่ทางขวามือ

ตัวอย่างการเขียนรายการบรรณานุกรม / เอกสารอ้างอิง

1. หนังสือ

ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อหนังสือ (ครั้งที่พิมพ์). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.
--

ตัวอย่างเช่น

กองชัย อภิวัดนัรังสรรค์. (2523). *บริษัทข้ามชาติ: โฉมหน้าใหม่จักรพรรดินิยม* (พิมพ์ครั้งที่ 2).

กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชวนพิศ วงศ์สามัญ, และกล้าเผชิญ โชคบำรุง. (2546). *การตรวจทางห้องปฏิบัติการและการพยาบาล* (พิมพ์ครั้งที่ 4). ขอนแก่น: ขอนแก่นการพิมพ์.

Lewe, W. (2009). *Orthopedic massage: Theory and technique* (2nd ed.). Edinburgh: Mosby Elsevier.

Stock, G., & Campbell, J. (Eds.). (2000). *Engineering the human genome: An exploration of the science and ethics of altering the genes we pass to our children*. New York: Oxford University Press.

2. บทความหรือบทในหนังสือ

ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความหรือบท. ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ), ชื่อหนังสือ (เลขหน้า). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่างเช่น

ปิยทัศน์ ทศนาวิวัฒน์. (2550). ประวัติโรคไหลตาย. ใน สุมาลี นิมนานันต์ และปรีดา มาลาสิน (บรรณาธิการ), *โรคไหลตาย: Sudden unexplained death syndrome* (น. 12-25). กรุงเทพฯ: คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล.

Calico, P. A., Debisette, A. T., & Turbettaub, M. (2005). Nursing workforce: Challenges and opportunities. In M. M. Gullatte (Ed.), *Nursing management: Principles and practice* (4th ed., pp. 167-185). Pittsburgh, PA: Oncology Nursing Society.

3. บทความในวารสาร

ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), เลขหน้า.

ตัวอย่างเช่น

กฤษณา น้อมสกุล, ลักขณา กานดี, สิริพร สืบสาน, ปวีณ เกื้อกุล, มาลี อุดมผล, และสวัสดี รักดี. (2550). การดูแลผู้ป่วยโรคเบาหวาน. *วารสารกรมอนามัย*, 25, 56-60.

ปิยะวิทย์ ทิพรส. (2553). การจัดการป้องกันและลดสารให้กลิ่นโคลน Geosmin ในผลิตภัณฑ์แปรรูปสัตว์น้ำ. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 24(72), 103-119.

Bakker, A. B., & Schaufeli, W. B. (2008). Positive organizational behavior: Engaged employees in flourishing organizations. *Journal of Organizational Behavior*, 29(2), 147-154.

4. รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง (รายงานการวิจัย). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่างเช่น

พินิจ ทิพย์มณี. (2553). *การวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการตายของประเทศไทย* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

Chitnomrath, T. (2011). *A study of factors regarding firm characteristics that affect financing decisions of public companies listed on the stock exchange of Thailand* (Research report). Bangkok: Dhurakij Pundit University.

5. เอกสารอิเล็กทรอนิกส์

ชื่อผู้เขียน/หน่วยงาน. (ปีที่ปรับปรุงข้อมูล). ชื่อเรื่อง. จาก URL

ตัวอย่างเช่น

นิภา ผ่องพันธุ์. (2552). เปิดโลกทัศน์ให้ผู้สูงอายุ. จาก http://www.suanprung.go.th/article_new
Wong, A. W. (2009). *Pregnancy postpartum infections*. Retrieved from <http://emedicine.medscape.com/article/796892-overview>

การส่งต้นฉบับ

ผู้เขียนที่ประสงค์จะส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารหาดใหญ่วิชาการ สามารถส่งต้นฉบับ (ไฟล์ word) ได้ดังนี้

ทางระบบวารสารออนไลน์ (<https://www.tci-thaijo.org/index.php/HatyaiAcademicJournal/index>)

และในบางสาขาที่มีความเฉพาะขอให้เสนอชื่อผู้ทรงคุณวุฒิที่มีคุณวุฒิระดับปริญญาเอก หรือมีตำแหน่งทางวิชาการระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป จำนวนอย่างน้อย 3 ท่าน เพื่อประเมินบทความของผู้เขียน รายละเอียดการส่งบทความสามารถอ่านเพิ่มเติมได้ที่คำแนะนำสำหรับผู้เขียน ภายในเล่มวารสารหาดใหญ่วิชาการทุกเล่ม หรือที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/HatyaiAcademicJournal/index>

ใบสมัครสมาชิก วารสารหาดใหญ่วิชาการ
HATYAI ACADEMIC JOURNAL

เลขที่สมาชิก.....
เลขที่ใบเสร็จรับเงิน.....
(สำหรับเจ้าหน้าที่)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เรียน บรรณาธิการวารสารหาดใหญ่วิชาการ

ข้าพเจ้า(นาย, นาง, นางสาว)นามสกุล.....

มีความประสงค์

☐ สมัครเป็นสมาชิกวารสารหาดใหญ่วิชาการ.....ปี (1 ปี 2 ฉบับ 100 บาท)

☐ ต่ออายุสมาชิก.....ปี (1 ปี 2 ฉบับ 100 บาท)

ที่อยู่(สำหรับจัดส่งวารสาร).....

.....

.....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....

มือถือ.....E-mail :

ออกใบเสร็จในนาม ชื่อ.....

ที่อยู่.....

.....

.....

เงื่อนไขการชำระเงิน : โอนเงินเข้าบัญชีธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) สาขาราษฎร์อุทิศ ประเทออมทรัพย์
เลขที่บัญชี 961-0-01258-2 พร้อมสำเนาใบโอนเงินไปยังกองบรรณาธิการจัดการ ทางโทรสาร 074-425467

ลงชื่อ.....ผู้สมัคร
(.....)

กรุณาส่งใบสมัครที่ : บรรณาธิการวารสารหาดใหญ่วิชาการ ศูนย์เผยแพร่ผลงานทางวิชาการ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110 โทรศัพท์ 074-200347 หรือ 074-200300 ต่อ 347
โทรสาร 074-425467 E-mail : hu_apc@hu.ac.th